

Rosobice

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

Do użytku wewnętrznego

Egz. Nr 2

Płk dr hab. Michał HUZARSKI
Płk dr Jan BRZOZOWSKI
Płk dr Wojciech PRZEDWOJEWSKI
Mjr dr Ryszard CHROBAK

ZMIANY W TEORII WALKI

Część druga pk. „DZIAŁANIA-2”

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/3876

05-003876-002-0

WARSZAWA

68899

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

Do użytku wewnętrznego

Egz. Nr 2

Płk dr hab. Michał HUZARSKI

Płk dr Jan BRZozowski

Płk dr Wojciech PRZEDWOJEWSKI

Mjr dr Ryszard CHROBAK

ZMIANY W TEORII WALKI

Część druga pk. „DZIAŁANIA-2”

WARSZAWA

1998

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	4
1. ASPEKTY METODOLOGICZNE.....	5
1.1. Uwagi ogólne.....	5
1.2. Problemy i hipotezy.....	5
1.3. Metody i teren badań.....	7
2. WPŁYW DZIAŁAŃ INTEGRACYJNYCH ZE STRUKTURAMI NATO NA ZMIANY W TEORII WALKI.....	8
3. DZIAŁANIA OBRONNE.....	13
3.1. Zasady ogólne.....	14
3.2. Prowadzenie obrony.....	33
3.3. Wnioski.....	36
4. DZIAŁANIA ZACZEPNE.....	37
4.1. Zasady ogólne.....	37
4.1.1. Cel prowadzenia działań zaczepnych.....	38
4.1.2. Zasady i czynniki determinujące uzyskanie powodzenia w działaniach zaczepnych.	40
4.2. Kompetencje operacyjne.....	45
4.3. Sposoby przechodzenia do natarcia.....	48
4.3.1. Natarcie z marszu.....	48
4.3.2. Natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.....	49
4.4. Formy manewru w natarciu.....	49
4.4.1. Uderzenie czołowe (atak frontalny).....	49
4.4.2. Oskrzydlenie.....	49
4.4.3. Obejście.....	50
4.4.4. Przenikanie.....	50
4.4.5. Manewr mylący.....	51
4.5. Formy natarcia.....	51
4.5.1. Natarcie wstępne.....	51
4.5.2. Przełamanie (pokonanie).....	52
4.5.3. Bój spotkaniowy.....	52
4.5.4. Pościg.....	53
4.6. Rodzaje natarcia.....	53
4.6.1. Rozpoznanie walką.....	53
4.6.2. Rajd.....	54
4.6.3. Natarcie szybkie.....	54
4.6.4. Natarcie planowe.....	55

4.7. Ugrupowanie wojsk oraz zadania.....	55
4.7.1. Ugrupowanie wojsk.....	55
4.7.2. Zadania.....	58
4.8. Prowadzenie natarcia.....	60
4.8.1. Fazy natarcia.....	60
4.8.2. Działania po opanowaniu obiektu (celu) natarcia.....	65
5. PRZEMIESZCZENIA WOJSK	66
5.1. Poję cia podstawowe.....	66
5.2. Marsz.....	67
5.2.1. Warunki wykonywania marszu.....	70
5.2.2. Planowanie marszów.....	75
5.2.3. Organizowanie marszu.....	86
5.2.4. Przebieg marszu.....	91
5.3. Przewozy.....	94
5.3.1. Zasady ogólne.....	94
5.3.2. Planowanie i realizacja przewozów.....	100
6. KIERUNKI ZMIAN W TEORII WALKI.....	103
ZAKOŃCZENIE.....	108
BIBLIOGRAFIA.....	110
ZAŁĄCZNIKI.....	114

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Płk dr hab. Michał HUZARSKI, Kierownik zespołu, rozdz. 1, 2, 6.

Płk dr Jan BRZOZOWSKI, rozdz. 3.

Płk dr Wojciech PRZEDWOJEWSKI, rozdz. 4.

Mjr dr Ryszard CHROBAK, redakcja, rozdz. 5.

WSTĘP

Rezultaty badań prezentowane w niniejszej pracy stanowią drugą część pozycji p.t. „Zmiany w teorii walki”, która z kolei stanowi integralną część tematu: Wojska lądowe w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej”.

Przedstawione zmiany w teorii działań obronnych, zaczepnych i przemieszczaniu, zostały sformułowane w wyniku analizy i oceny obecnego stanu wiedzy taktycznej, zebranych doświadczeń, a także rozwiązań stosowanych w armiach państw członków NATO.

Z przedstawionych treści wynika, że była wyraźna potrzeba zbadania tej problematyki, zwłaszcza w kontekście naszych dążeń integracyjnych z Sojuszem Północnoatlantyckim.

Prezentowana druga część obejmuje najważniejsze rodzaje walki, a także marsze i przegrupowania wojsk. Przyjęto formułę porównań obecnie obowiązujących zasad i podobnych obowiązujących w NATO.

Zamysłem autorów było przedstawienie w sposób całościowy i logicznie uporządkowany istoty problematyki podstawowych rodzajów walki (bez działań opóźniających) oraz integralnie z nią związanych zagadnień przemieszczania wojsk. Zapowiedziane w temacie zmiany w teorii starano się odpowiednio akcentować podczas ich wykazywania na tle obecnego stanu wiedzy taktycznej.

Całość opracowania (cz. I i II) nie wyczerpuje problematyki tematu zadania naukowego, lecz odnosi się do najbardziej istotnych zagadnień z zakresu teorii walki. W dalszych pracach widzimy potrzebę zbadania specyfiki walki w działaniach opóźniających, aeromobilnych oraz w warunkach współdziałania z wojskami obrony terytorialnej.

1. ASPEKTY METODOLOGICZNE

1.1. Uwagi ogólne

W pierwszej części niniejszego opracowania przedstawione zostały założenia metodologiczne, które dotyczą także treści prezentowanych obecnie. Przedmiotem badań pozostaje teoria walki, a celem badawczym jest określenie zmian w niej występujących.

Wymieniony cel został osiągnięty w zakresie problematyki obejmującej część pierwszą pracy. Dotyczyła ona przede wszystkim walki w działaniach desantowo-szturmowych oraz walki w rejonach zurbanizowanych. Wymieniona problematyka badana była w pierwszej kolejności, gdyż tam dostrzeżono największe przeobrażenia, które wymagały stosownych opracowań, zgodnych z obecną rzeczywistością.

Przedstawione w I części pracy treści dotyczące klasyfikacji i terminologii należą do tych obszarów wiedzy, które muszą być intensywnie aktualizowane. Podyktowane jest to sytuacją dynamicznych zmian okresu integracji ze strukturami NATO. Dlatego też, w wymienionym zakresie, a także w odniesieniu do zmian w teorii walki wynikających z przebudowy struktur organizacyjnych wojska, wymagana jest ciągła obserwacja i aktualizacja opracowań. Kierując się takim podejściem, uaktualniona zostanie teoria walki w zasadniczych jej rodzajach oraz przemieszczeniach.

1.2. Problemy i hipotezy

Odnoszący się do całości opracowania główny problem badawczy wyrażony został w postaci następującego pytania:

Jakie zmiany w teorii walki mogą nastąpić w wyniku zachodzących przeobrażeń obecnego i hipotetycznego modelu działań bojowych?

Z tak sformułowanego problemu głównego pozostały do rozwiązania kolejne problemy szczegółowe:

1. Jaki wpływ na zmiany w teorii walki wywierają dążenia integracyjne ze strukturami NATO?

2. Jakie zmiany wystąpią w teorii działań obronnych?
3. Jakie zmiany wystąpią w teorii działań zaczepnych?
4. Jakie zmiany nastąpią w teorii przemieszczeń wojsk?
5. Jaka jest wizja zmian w teorii walki?

Układ problemów szczegółowych został częściowo zmieniony, w porównaniu do pierwotnych zapowiedzi. Jest to podyktowane pojawieniem się priorytetów wynikających z potrzeb kompatybilności i interoperacyjności w ramach struktur sojuszniczych.

Na podstawie analizy treści Doktryny Taktycznej Sił Lądowych ATP-35(B), a także innych dokumentów normatywnych armii sojuszniczych oraz różnych opinii i publikacji, istnieją podstawy do stwierdzenia, iż wywrą one istotny wpływ na zmiany w obecnie uznawanej teorii walki.

Celem osiągnięcia wymaganych relacji współdziałania w ramach Sojuszu, istnieje konieczność przyjęcia do akceptacji zasadniczych postanowień z zakresu klasyfikacji i terminologii. Zakładać jednocześnie można, iż pozostanie wiele obszarów gdzie zachowamy swą narodową tożsamość i wykorzystywać będziemy nagromadzone osiągnięcia polskiej sztuki wojennej.

Cele i istota działań obronnych i zaczepnych nie ulegną istotnym zmianom. W ogólnych zarysach zachowane zostaną parametry czasowo-przestrzenne i zasady działań.

Zmianie ulec może sposób interpretacji wykonywanych zadań. Zwiększona zostanie swoboda decyzyjna dowódcy z jednoczesnym zwiększeniem odpowiedzialności za podejmowane decyzje.

Ujednolicenia wymagać będzie terminologia i rozumienie zasad ogólnych, które w znacznym stopniu odbiegają od naszych interpretacji. Wiąże się to z szerokim zakresem postanowień i reguł działań koalicyjnych.

Istotne zmiany mogą nastąpić także w różnych wariantach przemieszczeń wojsk. Inne problemy będą przedmiotem zainteresowania w przemieszczeniach na terenie kraju a inne w ramach sojuszniczych operacji za jego granicami.

Mając na uwadze powyższe hipotetyczne przewidywania, należy oczekiwać istotnych zmian w teorii walki. Mogą one przebiegać w dwóch kierunkach. Pierwszy - wynikający z naszych zamiarów integracyjnych z Sojuszem i drugi związany z wykorzystaniem naszego dorobku teoretycznego i prognozowanym jego rozwojem.

1.3. Metody i teren badań

Podczas pracy nad drugą częścią niniejszej pozycji stosowane były metody badawcze, wymienione w założeniach metodologicznych. Ponadto, ze względu na zaistniałe potrzeby, szeroko stosowano **analizę** i **porównanie** dokumentów i opracowań normujących działania bojowe w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Prowadzono także **badania opinii** ekspertów, zwłaszcza tych, którzy byli uczestnikami kursów lub ćwiczeń prowadzonych w armiach krajów NATO.

Wykorzystywane są doświadczenia i prowadzona jest stała współpraca ze stosownymi komórkami Dowództwa Wojsk Lądowych. Prowadzone są **badania dokumentacji** ćwiczeń prowadzonych we wszystkich okręgach wojskowych, zwłaszcza w Warszawskim i Śląskim Okręgu Wojskowym. Były to ćwiczenia: ORION-96 i 97, GRAB-96 i 97, TATRY-96 i OPAL-97.

Badaniami objęto również koncepcje działań taktycznych i procedury dowodzenia stosowane w Akademii Dowodzenia Bundeswehry. Z wymienioną uczelnią utrzymywane są stałe kontakty w ramach wzajemnych wizyt roboczych nauczycieli akademickich i studentów Wydziału Wojsk Lądowych AON.

2. WPŁYW DZIAŁAŃ INTEGRACYJNYCH ZE STRUKTURAMI NATO NA ZMIANY W TEORII WALKI¹

Zgodnie z klasyfikacją przyjmowaną w NATO działania wojenne dzielone są na trzy szczeble: strategiczny; operacyjny i **taktyczny**. W odróżnieniu od naszej, narodowej interpretacji, w której kryterium podziału jest szczebel dowodzenia, w rozumieniu sojuszu działania definiowane są w oparciu o ich **skutek** lub **udział** w osiąganiu celów strategicznych, operacyjnych lub taktycznych. Zastosowane kryterium typologii odnosi się równorzędnie, tak do konfliktu zbrojnego, jak i do działań innych niż konflikt zbrojny.

Na szczeblu taktycznym zamierzony skutek (efekty) osiągany jest przede wszystkim w wyniku walki, a w niej przez efektywną synchronizację manewru i siły ognia. Wyróżnia się trzy rodzaje działań: zaczepne; obronne i opóźniające. Występuje tu znaczna różnica w porównaniu z naszą dotychczasową interpretacją, gdzie wymienialiśmy zasadnicze rodzaje walki - obronę i natarcie, bez działań opóźniających, które stanowiły integralną część obrony.

Działania bojowe prowadzone są w celu **wykrycia przeciwnika, osaczenia go** (pozbawienia swobody działania) i **rozbicia jego sił**. Podkreśla się potrzebę ścisłej integracji, która jest nieodzowna w osiąganiu sukcesu w walce.

Ważny jest tu podział na: **działania w głębi**, **działania w styczności** i **działania tyłowe**.

Celem działań w głębi jest osaczenie przeciwnika przez równoczesne oddziaływanie na całą głę bokość jego ugrupowania bojowego. W działaniach tych rażone są cele najważniejsze, stanowiące o sile przeciwnika. Uderzenia w miejsca wrażliwe mają doprowadzić go do dezorganizacji, pozbawić zdolności do wykonywania zadań. Działania w głębi, charakterystyczne dla natarcia, mają stworzyć odpowiednie warunki do bezpośredniego zaatakowania przeciwnika.

¹ Por. Doktryna Taktyczna Sił Lądowych ATP-35(B), jawne wydawnictwo NATO, trzeci projekt wstępny, materiał w opracowaniu.

Celem działań w styczności jest rozbicie przeciwnika przy pomocy wszystkich dostępnych środków walki. W bezpośrednim starciu dąży się do wyeliminowania tych obiektów i zgrupowań, które decydują o sile przeciwnika. Prowadzone walki są krótkotrwałe, dynamiczne i kończone wymiernym efektem. Ważną rolę odgrywają tu jednostki wspierające i zabezpieczające.

Celem działań tyłowych jest stworzenie odpowiednich warunków do swobodnego prowadzenia działań bojowych. Nazwa wiąże się z tylną strefą (rejonem, obszarem) działań. Oprócz wszechstronnego wsparcia i zabezpieczenia wojsk walczących, mają one zapewnić swobodę manewru odwodom i innym elementom ugrupowania bojowego niezaangażowanym bezpośrednio w walce. Działania tyłowe obejmują zaopatrywanie wojsk, uzupełnianie zapasów, odtwarzania zdolności bojowej oraz ochronę obiektów.

Wymieniony podział na działania w głębi, w styczności i tyłowe ma charakter ogólny i może być różnie interpretowany. Spełnia on rolę porządkującą działania, pozwala określać zadania, jest pomocny podczas synchronizacji podejmowanych wysiłków.

Wiele uwagi przywiązuje się do wyposażenia dowódców w odpowiednią wiedzę, która będzie im pomocna tak w okresie przygotowania jak i prowadzenia walki. Mądrość i zdrowy rozsądek powinien być wspierany, zwłaszcza w sytuacjach krytycznych, znajomością ogólnych zasad, których zastosowanie pomoże w osiągnięciu sukcesów w walce.

Na pierwszym miejscu wymieniony jest czynnik ludzki. Ważna jest osobowość dowódcy. Liczy się osobista determinacja w wykonywaniu zadań, a także umiejętność subordynowania podwładnych w sytuacjach trudnych, ekstremalnych - w czasie niepowodzenia i zagrożenia.

Wola zwycięstwa występować musi na wszystkich szczeblach, od dowódcy do pojedynczego żołnierza. Podstawą powodzenia jest wysokie morale żołnierzy, umożliwia ono prowadzenie bezwzględnej walki z przeciwnikiem, również

w okresach zmęczenia i niebezpieczeństwa. W osiąganiu wysokiego morale armii liczą się: zaufanie; dyscyplina; profesjonalizm; ambicja oraz inteligencja i rozsądne dowodzenia. Sukcesy w walce wywierają największy wpływ na utrzymanie wysokiego morale armii.

W czynniku ludzkim liczą się ponadto: inicjatywa; elastyczność i wytrzymałość. Wojska powinny być przygotowane do działań w warunkach bardzo trudnych, w których nie powinny tracić wiary w zwycięstwo.

Do zasad ogólnych, które są podstawą wszelkich działań w NATO, oprócz czynnika ludzkiego, zalicza się piętnaście następujących przewodników (wskazówek) w działaniu: wybór i sprecyzowanie celu; swoboda działania; działania zaczepne; koncentracja wysiłku; ekonomia sił; mobilność; manewr; zaskoczenie; rozpoznanie; prostota; podtrzymywanie sił; elastyczność; współpraca; zabezpieczenie logistyczne; ubezpieczenie i ochrona tajemnicy.

Są to zasady, które niewątpliwie mogą być pomocne dowódcom w procesie decyzyjnym. Zakładać należy, że zrodziły się one w wyniku zebranych i opracowanych, tak doświadczeń historycznych, jak i praktyki szkoleniowej wojsk armii wchodzących w skład Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Dostrzec tu można zasadniczą różnicę w pojmowaniu zasad sztuki wojennej, również na poziomie taktycznym, obecnie w polskiej armii. Wymienia się tu sześć następujących zasad: celowość działania; zachowanie zdolności bojowej wojsk; ekonomię sił; zaskoczenie; aktywność (inicjatywę) i manewrowość.²

Mimo wykazanej różnicy, można także dostrzec elementy zbieżne. Zaliczyć do nich należy dążność do jasnego, jednoznacznego, zrozumiałego dla dowódcy i podwładnych, **celu działania**.

Wymieniona zasada znalazła swe przełożenie w dowodzeniu przez cele, którego myślą przewodnią jest duża samodzielność połączona z dużą odpowiedzialnością w osiąganiu wskazanych lub określonych celów.

² Regulamin Działań Taktycznych Wojsk Lądowych, Warszawa 1994, s. 13.

W działaniach taktycznych w NATO dużą uwagę przywiązuje się do synchronizacji działań. Definiowana jest ona jako zdolność do skupiania sił i środków oraz wysiłków w czasie i przestrzeni w celu stworzenia przewagi w decydującym miejscu. Zgodnie z przedstawionymi wcześniej treściami, synchronizacja obejmuje działania w głębi, w styczności i tyłowe. Powinny one się nawzajem ząbować i uzupełniać. Jest to przedsięwzięcie złożone i wymaga jasnego rozumienia zamiaru dowódcy.

Interpretacja synchronizacji w NATO koresponduje z wykładnią terminu współdziałania w naszej armii. Podobne podejście wyraża się w dążeniu do efektywnego wykorzystania dyspozycyjnego potencjału bojowego oraz w zgrywaniu wysiłków różnych komponentów walki do osiągnięcia wspólnego celu, którym jest zwycięstwo nad przeciwnikiem.

Postanowienia wymienione w Doktrynie Taktycznej Sił Lądowych NATO są bardzo szczegółowe i obejmują całokształt działań od batalionu po korpus, a niekiedy odnoszą się także do zamierzeń sojuszniczych. Rozumienie problematyki taktycznej w NATO jest więc diametralnie różne od obecnej naszej interpretacji sięgającej do szczebla dywizyjnego włącznie.

Najwięcej uwagi przywiązuje się do działań zaczepnych, obronnych i opóźniających. Wyróżniane są działania pośrednie w działaniach bojowych, do których m.in. zaliczane są: bój spotkaniowy; wycofanie z walki i luzowanie.

Ekspozowane są działania aeromobilne nie traktowane łącznie z działaniami powietrzno-desantowymi i desantowymi.

Wyodrębnione są działania bojowe w warunkach szczególnych, na terytorium kontrolowanym przez przeciwnika, a także walkę w okrążeniu.

Uznano za potrzebne oddzielnego potraktowania działań na rzecz pokoju. Problematyka ta nie została jeszcze wystarczająco zbadana i opracowana. Jednak w świetle istniejącego zapotrzebowania na tego typu działania, powinny być one przedmiotem zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych.

Mając na uwadze nasze zamiary integracyjne ze strukturami NATO, istnieje obligatoryjna potrzeba dostosowania naszych zasad działań taktycznych do wymagań Sojuszy. Nie mogą być to jednak działania zmierzające do bezwzględnego podporządkowania lecz takie, które w sposób wymierny akcentować będą naszą tożsamość narodową.

3. DZIAŁANIA OBRONNE

W polskiej literaturze wojskowej najczęściej spotykamy się z używaniem terminu „obrona” uznawanym jako jeden z podstawowych rodzajów walki. Natomiast w opracowaniach i regulaminach armii państw NATO, częściej używa się terminu „działania obronne”. Leksykon wiedzy wojskowej traktuje je jako całokształt walk, bitew lub operacji i manewru o charakterze obronnym prowadzonych na lądzie, morzu i w powietrzu podejmowanych dla wykonania określonych zadań i osiągnięcia końcowego celu obrony. W umownym tym pojęciu nie określa się szerebła który prowadzi działania obronne, rozumie się jednak, że główne siły danej jednostki organizacyjnej realizują cel o charakterze obronnym. W działaniach obronnych występują elementy o charakterze zaczepnym, ale nie są one dominujące.³

Z przytoczonej definicji wynika, że zawiera ona oprócz obrony inne rodzaje walki, których celem jest udaremnienie uderzenia przeciwnika i zadania mu takich strat, aby zaniechał prowadzenia natarcia.

Do takich rodzajów walki, które podobnie jak obrona zmierzają do obniżenia potencjału bojowego nacierającego przeciwnika zaliczyć można działania opóźniające i wycofanie.

Wniosek ten z uwagi na zawarty w Doktrynie taktycznej sił lądowych [ATP-35(B)] podział działań obronnych na: działania w głębi, w styczności i strefie tylowej jest przekonująco uzasadniony.

Działaniom w głębi mającym na celu zakłócenie tempa przemieszczania się oddziałów przeciwnika towarzyszy prowadzenie obrony na określonych rubieżach terenowych zapewniając w ten sposób osiągnięcie gotowości siłom, które będą miały decydujący wpływ na osiągnięcie celu walki.

W naszej literaturze walkę z przeciwnikiem przechodzącą do natarcia prowadzi się poprzez organizowanie pasów przesłaniania i pozycji przednich.

³ Leksykon Wiedzy Wojskowej, wyd. MON, Warszawa 1979, s. 103.

Celem sił wykonujących te zadania jest właśnie kanalizowanie działań przeciwnika w rejony gdzie skupiony został główny wysiłek oddziałów, które będą decydowały o powodzeniu walki. Realizować to one będą właśnie poprzez opóźnianie natarcia na kolejnych rubieżach.

Wywód ten jest dowodem na to, że opóźnianie powinno być elementem działań obronnych. Natomiast wycofanie jest integralnie związane z opóźnianiem natarcia przeciwnika, w związku z tym powinno również mieć miejsce w działaniach obronnych.

Działania w styczności to nic innego jak rozważana przez nas obrona, której celem jest rozbicie sił głównych przeciwnika i zmuszenie go do zaniechania natarcia.

Działania w strefie tyłowej powinny przeciwstawiać się powietrzno-lądowemu działaniu przeciwnika. Będzie to przede wszystkim obrona rubieży i obiektów, których uchwycenie przez przeciwnika zakłóci spoistość (trwałość) obrony. Ponadto obrońca musi być gotowy do walki z desantami powietrznymi, które przeciwnik będzie chciał wysadzić w tej strefie.

3.1. Zasady ogólne

W dalszych analizach i ocenach przeobrażeń w działaniach obronnych wyeksponowane zostaną działania w styczności, rozumiane jako zasadnicza część walki obronnej.

W wyniku porównania definicji obrony w ujęciu zachodnim z jej treścią prezentowaną w naszej literaturze, dostrzegamy eksponowanie celu obrony. W związku z tym można rozważyć, czy definicję funkcjonującą w naszej literaturze⁴ nie utrzymać w opracowywanym Regulaminie Wojsk Lądowych. Uwzględniając fakt, że w opracowaniach armii państw NATO natarcie jest działaniem rozstrzygającym, a przez obronę też zmierzamy do stosownych rozstrzygnięć,

⁴ Obrona to zamierzony lub wymuszony rodzaj walki prowadzonej w celu udaremnienia lub odparcia uderzeń wojsk przeciwnika, zadanie im maksymalnych strat oraz utrzymania zajmowanego rejonu (pozycji, obiektów), Regulamin Działan Taktycznych Wojsk Lądowych cz. I, Szt.Gen., Warszawa 1994 s. 7.

dlatego też obowiązującą definicję obrony należałoby uzupełnić o sformułowanie zawierające warunek, że należy stworzyć warunki do działania zaczepnego. Będzie to korespondowało z wnioskami z ćwiczeń, gdzie broniący z reguły otrzymuje zadanie do utrzymania konkretnego pasa (rejonu) i stworzenia warunków do wykonania zwrotu zaczepnego przez przełożonego. Na tej podstawie zaproponowano następującą definicję obrony:

Obrona to zamierzony lub wymuszony rodzaj walki prowadzony po to, aby zapobiec opanowaniu przez wojska przeciwnika terenu i uniemożliwienie mu realizacji zakładanych celów, stwarzając w ten sposób warunki do działania zaczepnego.

W wyniku analizy celów obrony, m.in. przedstawioną w Działaniach Taktycznych Wojsk Lądowych⁵ dochodzimy do wniosku, że wymagają one pewnych przewartościowań w kierunku ich uniwersalizacji. Dlatego też dokonano porównań celów obrony (Załącznik nr 1) i na tej podstawie zaproponowano następujące ich treści:

- obniżenie możliwości zaczepnych przeciwnika;
- utrzymanie zajmowanego pasa (rejonu, pozycji);
- zyskanie na czasie;
- umożliwienie kolejnym związkom taktycznym na ześrodkowanie się i wykonanie przez nich zwrotu zaczepnego;
- zmuszenie przeciwnika do przyjęcia walki w niedogodnym dla niego terenie;
- rozbicie przeciwnika w czasowo zajęty przez niego obszarze.

Proponowane cele mogą być dowiązane do każdego z etapów działań obronnych.

⁵ Celem obrony jest udaremnienie lub odparcie uderzeń wojsk przeciwnika, zadanie im maksymalnych strat oraz utrzymanie zajmowanego pasa (rejonu, pozycji, obiektu), Działania Taktyczne Wojsk Lądowych, Warszawa 1995, s. 30.

Aby obrona mogła spełnić swoje zadanie musi posiadać właściwości odzwierciedlające stopnie trudności w jej pokonaniu. Według polskich teoretyków wojskowych właściwości te wyrażone są jej trwałością i aktywnością. Trwałość obrony interpretowana jest jako zdolność do skutecznego przeciwstawienia się przeciwnikowi w nakazanym miejscu (obszarze) i czasie przy jak najmniejszych stratach własnych.⁶

Nierozerwalnie z trwałością związana jest aktywność rozumiana jako jej uzupełnienie. Współczesną obronę uznajemy jako bardziej trwałą im aktywniejsze będą jej działania. Duży wpływ na trwałość i aktywność obrońcy wywiera teren. Poprzez jego wykorzystanie do organizowania pozycji, rubieży obronnych dąży się przecież do zatrzymania lub kanalizowania natarcia przeciwnika. Również o aktywności decydować będą warunki terenowe, które mogą zapewnić swobodę manewru odwodom do wykonania zwrotu zaczepnego. Bardzo często wspomina się również o sterowaniu działaniami przeciwnika, narzucaniu mu swojej woli poprzez obronę wybranych obiektów terenowych i skierowaniu jego natarcia na kierunek (w rejon) głównego wysiłku. Dlatego też do terenu przywiązuje się bardzo dużą wagę. Ponadto nadal istotne znaczenie odgrywa rozpoznanie charakteru działań przeciwnika. Uzyskane tą drogą informacje pozwolą obrońcy na wybór koncepcji działania z zamiarem niedopuszczenia osiągnięcia przez przeciwnika założonego celu natarcia.

Uważa się, że ważnym (jeśli nie najważniejszym) sposobem zwiększenia trwałości obrony jest jej rozbudowa fortyfikacyjna powiązana z zaporami inżynieryjnymi. Połączenie tych dwóch komponentów z terenem powinno doprowadzić do kanalizowania wysiłków przeciwnika.

Rozważając atrybut aktywności należy dysponować przestrzenią, w której obrońca może manewrować odwodami aby reagować na sytuacje kryzysowe lub wykonywać zwroty zaczepne. W związku z tym musi on dysponować odpowiednią głębią obrony.

⁶ Tamże, s. 31

Dlatego też w opracowaniach zachodnich tak dużo miejsca poświęca się terenowi, rozpoznaniu, głębokości obrony, manewrowi i działaniom zaczepnym. Rozważania te w większości dotyczą kwestii teoretycznych obejmujących aktywność i trwałość obrony. Wiele przesłanek przemawia za tym aby treści zawarte w naszych regulaminach i podręcznikach poszerzyć o wspomniane wyżej rezultaty rozważań gdyż pozwolą one lepiej zrozumieć tę problematykę oraz wykorzystywać praktycznie w obronie związku taktycznego (oddziału).

Pozwoliło to także na wygenerowanie w odniesieniu do trwałości i aktywności obrony następujących wymagań:

- rozpoznanie przygotowań przeciwnika do natarcia;
- niszczenie wykrytych środków rażenia i obezwładniania elektronicznego, stanowisk dowodzenia i środków łączności;
- prowadzenie skutecznej walki ze środkami napadu powietrznego, zwalczanie desantów powietrznych, pododdziałów i grup powietrzno-szturmowych (desantowoszturmowych), a na kierunkach nadmorskich – desantów morskich;
- wykorzystanie właściwości taktycznych terenu do prowadzenia ognia, organizowania zapór i przeszkód, które ograniczą nacierającemu prowadzenie obserwacji i manewru;
- rozśrodkowanie oraz maskowanie wojsk i obiektów;
- sprawne odtwarzanie naruszonego rejonu obrony i nieprzerwane oddziaływanie ogniem na elementy ugrupowania przeciwnika;
- prowadzenie działań na całą głębokość ugrupowania w celu zakłócenia zorganizowanego rozwinięcia zgrupowania uderzeniowego oraz wprowadzania odwodów;
- wykonywanie kontrataków i manewrów połączonych z utrzymywaniem najważniejszych rejonów i obiektów;
- skuteczną ochronę wojsk i obiektów logistycznych.

Niezależnie od faktu, że w naszej armii funkcjonują podręczniki dotyczące wykorzystania terenu pod względem taktycznym (np. Terenoznawstwo) uznano, że również w regulaminach powinna znaleźć się ta problematyka. Analizując treści traktujące o terenie zawarte w materiałach zachodnich stwierdzono, że informacje o nim można zawrzeć w podobny sposób jak to jest w Regulaminie Dowodzenia Bundeswehry HDv 100/100. Dotyczą one m.in.: sposobu wykorzystania go przez wojska oraz podziału na teren otwarty i zakryty, wykorzystania go do organizacji obrony i specyfiki tworzonego w nim ugrupowania bojowego. Ponadto zdefiniowano tam takie terminy jak rejon kluczowy i punkt ciężkości. Są one także uwzględniane w naszej literaturze jako rejon głównego wysiłku obrony oraz obiekt (obiekty) od którego zależy jej trwałość.

Ponadto dostrzec można, że w analizowanych dokumentach funkcjonuje pewna dowolność w ich interpretacji. np. w podręczniku polowym 100-5 Działania Wojsk Lądowych Armii Stanów Zjednoczonych na str. 275 wspomina się o fragmentach terenu, który może być znaczący dla obrony. Natomiast Niemcy w swoim regulaminie HDv 100/100 wyraźnie definiują rejon kluczowy i punkt ciężkości. W związku z tym zaistniała potrzeba dokonania jednolitych ustaleń terminologicznych korespondujących z wymogami sojusznicznymi oraz naszym dorobkiem teoretycznym. W związku z tym proponuje się wykorzystać wzorce niemieckie i przyjąć następującą interpretację terminologiczną.

Rejon kluczowy to teren, który decyduje o trwałości obrony oddziału (pododdziału). Jego utracenie powoduje, że nacierający uzyskuje przewagę lokalną. Jeśli jednak przeciwnik go uchwyci należy dążyć wszelkimi sposobami do jego odzyskania. W niektórych sytuacjach wystarczy tylko panowanie ogniowe nad tym rejonem.

W obronie związku taktycznego funkcjonuje pojęcie „kierunek głównego wysiłku”, który należy utrzymać i interpretować jako **linia wytyczona charakterystycznymi obiektami terenowymi przed i w pasie obrony, wokół której skupione będą oddziaływanie ogniowe i wojskami na nacierającego przeciwnika.**

Natomiast punkt ciężkości to: *część rejonu kluczowego lub obiekt terenowy, w którym dowódca związku taktycznego (oddziału) zamierza udaremnić natarcie przeciwnika. W punkcie tym należy skupić oddziaływanie ogniowe, zapory inżynieryjne oraz użycie odwodów.*

Głębokość obrony w literaturze zachodniej jest rozumiana jako przestrzeń, która zapewni związkowi taktycznemu swobodę działania w realizacji celów walki.

Powinna ona zapewnić potęgowanie przeciwdziałania natarciu wojsk przeciwnika, wzajemną więź taktyczną między elementami ugrupowania bojowego oraz manewr i odwodami.⁷ Możemy używać także terminu „potęgowanie przeciwdziałania”, które polega na działaniach przed przednią linią obrony dezorganizujących natarcie przeciwnika.

Wiele uwagi w obronie poświęca się manewrowi jak i zwrotom zaczepnym. W polskiej literaturze manewr łączony jest z zasadą sztuki wojennej jaką jest manewrowość. Ponadto możliwości manewrowe są częścią składową możliwości bojowych związku taktycznego (oddziału). Dla podkreślenia wagi manewru i jednolitego rozumienia jego istoty proponuje się przyjąć w kolejnych częściach niniejszego opracowania, następujące brzmienie jego definicji:

Manewr wykonywany jest w celu stworzenia (zrównoważenia) przewagi w decydującym miejscu i czasie lub uchylenia się od starcia w niekorzystnych dla obrońcy warunkach. Poprzez połączenie ruchu pododdziałów ogólnowojskowych i ognia, broniący się powinien dążyć do zadania przeciwnikowi wysokich strat. Aby manewr był skuteczny musi być prosty w zamiarze oraz przeprowadzony szybko oraz w miarę możliwości skrycie.

Takie ujęcie istoty manewru w odniesieniu do obrony powinno być poddane sprawdzianom praktycznym i znaleźć swe miejsce.

⁷ Regulamin działań taktycznych, op.cit. s. 20.

Nadal wiele uwagi poświęca się zwrotom zaczepnym podczas prowadzenia walki obronnej.

W obecnym regulaminie działań taktycznych podkreśla się, że kontratak jest wyrazem najwyższej aktywności obrońcy. Jednak nadal nie nastąpiła zgodność poglądów na ten niezwykle ciekawy temat.

W dążeniach do poszukiwania kompromisowych rozwiązań dokonano porównań poglądów naszych i zachodnich. W wyniku tych porównań dokonano stosownych uogólnień, których istotę obrazują niżej przedstawione treści:

Zwroty zaczepne są wyrazem aktywności w działaniach obronnych. Broniący się nie może biernie oczekiwać na nacierającego, lecz w sprzyjających sytuacjach taktycznych zaskakiwać przeciwnika takimi działaniami, zmuszając go do zmniejszenia tempa natarcia, wcześniejszego wprowadzenia odwodów i w konsekwencji do zatrzymania natarcia. Broniący się związek taktyczny (oddział) wykonuje kontratak samodzielnie lub bierze udział częścią sił w kontrataku (przeciwuderzeniu) przełożonego. Kontrataki muszą być zawsze skoordynowane z walką pierwszorzutowych oddziałów (pododdziałów). Powinny one być realizowane szybko i w taki sposób, aby swym działaniem zaskoczyć przeciwnika. Najkorzystniej jest wykonać go w skrzydło i na tyły zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, zwłaszcza w okresie, gdy nacierające oddziały (pododdziały) oraz przemieszczające się z głębi odwody bliższe zostały zatrzymane i są w trakcie reorganizacji ugrupowania bojowego. Siły wykonujące kontratak powinny mieć co najmniej dwukrotną przewagę nad przeciwnikiem na kierunku jego wejścia do walki.

Celem kontrataku może być:

- rozbicie zatrzymanych sił przeciwnika i odzyskanie utraconego terenu;
- rozbicie przeciwnika, odzyskanie rejonu kluczowego i umocnienie opanowanej rubieży w gotowości do odparcia ponownego ataku;
- uderzenie w takie miejsce zgrupowania uderzeniowego przeciwnika aby zablokować i zniszczyć jego urządzenia logistyczne.

Wykonanie kontrataku jest nieuzasadnione wtedy, gdy osiągnięty sukces nie zrekompensuje nam strat własnych prognozowanych. Kontrataki są konieczne wówczas, gdy należy odzyskać utracony teren oraz utrzymać trwałość obrony. obrońca powinien wszelkimi sposobami dążyć do narzucenia inicjatywy nacierającemu wszędzie tam gdzie jest to możliwe.

Istotną cechą dla kontratakującego oddziału (pododdziału) jest zgranie w czasie jego ruchu na rubież ataku z walką z nacierającym przeciwnikiem.

Uruchomienie odwodu zbyt wcześnie może spowodować, że nie osiągnie on zakładanego celu, a przeciwnik będzie miał czas na reakcję. Jeśli rozpocznie kontratak zbyt późno jego działanie również może okazać się nieskuteczne.

Wykonanie kontrataku wiąże się ze zużyciem odwodów. Do ich odtworzenia należy przystąpić już w momencie rozpoczęcia marszu przez siły wykonujące zwrot zaczepny.

Regulaminy zachodnie eksponują problematykę odtwarzania odwodów. W ugrupowaniach bojowych jednostek armii państw NATO nie występuje pojęcie „drugi rzut”, a jest odwód. Dlatego też na podstawie analizy różnych dokumentów można stwierdzić, że: odtwarzanie odwodów jest istotnym elementem w reagowaniu na planowaną jak i nieoczekiwaną sytuację pola walki. Odwody zapewniają swobodę działania podwładnym bez konieczności uszczuplania ich oddziałów (pododdziałów) w trakcie walki. W ich skład powinny wchodzić przeważnie pododdziały zmechanizowane i pancerne. Powinny być przeznaczone do:

- wzmocnienia obrony oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu;
- zatrzymanie przeciwnika włamującego się w głąb obrony;
- walki z desantami powietrznymi przeciwnika;
- ochrony rejonów tyłowych.

Jeśli odwód otrzyma zadanie wejścia do walki dowódca związku taktycznego (oddziału) powinien dążyć do utworzenia kolejnego. W skład odwodów powinny wchodzić pododdziały przygotowane do prowadzenia działań powietrzno-

dowych. Pododdziały te nadają się do szybkiego podjęcia walki z desantami powietrznymi przeciwnika, szczególnie w strefie tylowej.

Kolejnym problemem, który był przedmiotem analiz i ocen to kompetencje i koordynacja działań w pasie (rejonie) odpowiedzialności związku taktycznego (oddziału). Broniący się otrzymuje teren, w którym ma podjąć walkę z nacierającym przeciwnikiem. Jest on ograniczony z przodu linią przejęcia odpowiedzialności za prowadzenie działań (HL), z pozostałych stron liniami rozgraniczenia. W wytworzonej w ten sposób przestrzeni dowódca prowadzi walkę w trzech etapach:

- w głębi;
- w styczności;
- w strefie tylowej.

Wymieniony podział walki obronnej funkcjonuje w podręczniku armii amerykańskiej (Podręcznik polowy 100-5 s. 269) i regulaminie ATP-35(B) na s. 126. Należałoby się zastanowić czy celowe jest zaadoptowanie takiego podziału dla naszych dokumentów. Wątpliwość moja jest podyktowana tym, że w Regulaminie Bundeswehry HDv 100/100 takiego podziału nie ma. Mówi się natomiast o tym, że „dowódca w ramach pasa obrony może użyć część wojsk do prowadzenia działań opóźniających w celu zmuszenia go do zmiany planów i wprowadzenia włamujących się sił nieprzyjaciela w takie położenie, aby mogły zostać rozbite ogniem lub zaskakującym uderzeniem”.⁸

Mimo pojawiających się wątpliwości, istnieją przeważające przesłanki uzasadniające przyjęcie wymienionego podziału i uznania go jako poprawny i funkcjonalny.

Niezależnie od tego, że wyróżnia się trzy etapy walki analizowane dokumenty w sposób precyzyjny wyjaśniają istotę działań.

Działania w głębi, styczności i strefie tylowej nie mogą być organizowane niezależnie od siebie. Ze względu na charakter współczesnego natarcia zagrożo-

ne uderzeniami są nie tylko ugrupowania oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu. Obrońca musi być w każdej chwili gotowy podjąć jednocześnie walkę z przeciwnikiem przed przednim skrajem i w głębi obrony (strefie tyłowej).

Interpretacja **działań w głębi** jest całkiem odmienna od jej rozumienia, które funkcjonuje obecnie w naszej literaturze fachowej. Kojarzyły się nam one z walką w głębi naszego ugrupowania obronnego. Natomiast zachodni teoretycy interpretują ją jako prowadzenie walki w głębi ugrupowania przeciwnika przechodzącego do natarcia. Określają jakie obiekty mogą być obiektem uderzenia ogniem lub pododdziałami oraz efekty jakie obrońca może osiągnąć poprzez walkę w tym terenie. Pas (rejon), w którym broniący się prowadzi działania ograniczony jest linią przejęcia odpowiedzialności za prowadzenie działań (HL) a przednim skrajem obrony (FEBA). Na szczeblu związku taktycznego (oddziału) działania te noszą nazwę działań w pasie (rejonie) sił przesłaniania.

Na podstawie wyżej przedstawionych wyjaśnień, można stwierdzić, iż pas (rejon) sił przesłaniania obejmuje teren, w którym ponadto organizują obronę takie elementy ugrupowania jak oddział wydzielony czy też pododdziały walczące na pozycji przedniej lub pozycji ubezpieczeń bojowych (bezpośrednich).

Dodatkowo broniący się związek taktyczny otrzymuje pas zainteresowania, do którego wysyła swoje elementy rozpoznawcze w celu zbierania informacji o przeciwniku, jego siłach i kierunku prowadzonego natarcia.

Oddziały (pododdziały) prowadzące walkę w pasie (rejonie) sił przesłaniania mogą realizować następujące zadania:

- rozpoznanie składu zgrupowań przeciwnika i ustalenie kierunku ich uderzenia;
- opóźnianie tempa natarcia;
- zyskanie czasu na rozbudowę fortyfikacyjną pasa (rejonu) obrony lub na ześrodkowanie sił do wykonania zwrotu zaczepnego;

⁸ Regulamin dowodzenia Bundeswehry HDv 100/100, op.cit. s. 167.

- skierowanie natarcia przeciwnika na kierunek (w rejon) głównego wysiłku obrony;
- zamaskowanie przebiegu przedniej linii obrony.

Działania w styczności są zasadniczym etapem, który ma rozstrzygać o osiągnięciu zakładanych celów przez broniący się związek taktyczny (oddział).

Natomiast działania w strefie tyłowej są jakby uzupełnieniem działań w styczności. Sukcesy uzyskane w strefie tyłowej poprzez zwalczanie desantów powietrznych czy też zapewnienie manewru odwodom, wpływają pozytywnie na oddziały ponoszące główny ciężar walki z przeciwnikiem.

Działania w styczności noszą nazwę działań w pasie (rejonie) obrony, który obejmuje także pas (rejon) tyłów.

W analizowanej literaturze zachodniej funkcjonuje definicja rejonu obrony, która jest następująca:

Rejon obrony (defence area) dla dowolnego dowództwa, obszar działań rozciągający się od linii styczności do jego tyłów. Jest to rejon prowadzenia decydujących działań obronnych.⁹

Na potrzeby naszych sił gdzie związek taktyczny otrzymuje pas, a oddział rejon obrony, definicja ta może mieć następujące brzmienie:

Pas (rejon) obrony – to teren ograniczony z przodu linią obrony (FEBA) z pozostałych trzech – liniami rozgraniczenia. W tym pasie (rejonie) związek taktyczny (oddział) prowadzi decydującą walkę w zależności od założonego celu.

Szerokość pasa (rejonu) obrony zależy od możliwości bojowych związku taktycznego (oddziału) miejsca w ugrupowaniu operacyjnym (bojowym), właściwości terenu oraz przewidywanej siły przeciwnika i sposobu jego działania na lądzie i w powietrzu. Podczas obrony wybrzeża szerokość pasa (rejonu) będzie również od sytuacji na morzu.

⁹ Słownik terminów i definicji NATO AAP-6(U) angielsko-polski, wyd. MON, Warszawa 1998, s. 96.

Oprócz definicji celowym jest wyjaśnienie co zawiera pas (rejon) obrony. Porównując treści zawarte w Regulaminie HDv 100/100 stwierdziliśmy, że należy wyeksponować znaczenie pozycji obronnych oraz jakie wymagania powinny one spełniać. Dlatego też określono, że w pasie (rejonie) obrony organizuje się pozycje obronne i ryglowe. Usytuowanie ich w terenie powinno zapewnić dobre warunki obserwacji i prowadzenia ognia oraz skrytego manewru i odejścia wojsk własnych. Jednocześnie powinna utrudniać przeciwnikowi prowadzenie obserwacji, rozwijanie wojsk i prowadzenie natarcia. Podstawę pozycji obronnych stanowią przygotowane do obrony okrężnej batalionowe rejony obrony oparte na kompanijnych punktach oporu osłoniętych zaporami inżynieryjnymi, zwłaszcza przeciwpancernymi polami minowymi powiązanymi z przeszkodami naturalnymi.

Pozycje w głębi pasa (rejonu) obrony należy ustalać tam gdzie:

- powinien zostać zatrzymany włamujący się przeciwnik;
- teren stwarza możliwość rozbicia go przez wykonanie zwrotu zaczepnego.

Pododdziały broniące pozycji nie mogą jej opuścić bez zgody przełożonego. Decyzję o opuszczeniu pozycji podejmuje dowódca wtedy, gdy nie ma ona decydującego znaczenia dla trwałości obrony w określonym czasie, oraz gdy walka może być kontynuowana w korzystniejszych warunkach w innym miejscu.

Pozycje ryglowe rozbudowuje się w celu uniemożliwienia nacierającemu przeciwnikowi rozprzestrzeniania się w stronę skrzydeł. Mogą one stanowić rubieże rozwinięcia do kontrataków lub rubieże ogniowe dla oddziałów (pododdziałów) będących w odwodzie.

Oddziały (pododdziały broniące pasa (rejonu)) mogą realizować następujące zadania:

- zatrzymanie natarcia przeciwnika w rejonie oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu i odzyskanie utraconego obszaru poprzez wykonanie własnymi siłami lub udział w zwrocie zaczepnym przełożonego;
- zatrzymanie natarcia w głębi obrony i stworzenie warunków do wykonania zwrotu zaczepnego przez przełożonego.

Niezależnie od dotychczasowych rozważań należy dokonać analizy rodzajów obrony, które funkcjonują w literaturze zachodniej. Materiały niemieckie wyróżniają obronę rejonu i ruchową. Amerykanie natomiast obronę ruchomą i pozycyjną. Natomiast regulamin ATP-35(B) wyróżnia obronę manewrową i rejonu. Istota wymienionych wyżej rodzajów obrony jest zbieżna z prezentowaną w naszych dokumentach. Dlatego też należałoby przyjąć następujące rodzaje obrony:

- manewrowa;
- pozycyjna (rejonu).

W wyniku porównań treści definicji zawartych w dokumentach wybranych armii państw NATO i WP można przyjąć na następujące rozwiązanie:

Obrona manewrowa jest oparta na ruchliwości wojsk i ich aktywności oraz na obronie ważnych obiektów i rejonów kluczowych, których utrzymanie umożliwi skierowanie ruchu wojsk przeciwnika w pożądanym dla obrońcy kierunku.

Związek taktyczny prowadzący ten rodzaj obrony musi posiadać zdolność do wykonywania manewru odwodami równą lub większą niż nacierający przeciwnik. Ponadto głębokość pasa obrony powinna być większa. Obrona manewrowa prowadzona jest w zasadzie na szczeblu operacyjnym. Dzieli się ona na trzy okresy: opóźnianie natarcia przeciwnika, zatrzymanie go na dogodnej rubieży w głębi obrony, wykonanie zwrotu zaczepnego. Związek taktyczny (oddział) może brać udział w wymienionych okresach obrony manewrowej.

Obrona rejonu (pozycyjna) polega na utrzymaniu terenu, rozbiciu i zatrzymaniu przeciwnika przed drugą lub kolejną pozycją obrony i odtworzenia

newrową. Natomiast związki taktyczne WP z uwagi na obecne struktury organizacyjne różnią się możliwościami bojowymi od zachodnich i jedynie mogą brać w niej udział.

Kolejnym ważnym problemem w obronie taktycznej jest ugrupowanie bojowe. W literaturze zachodniej nie jest ono odpowiednio eksponowane.

W tym miejscu wskazane jest zacytować definicję ugrupowania bojowego zawartą w Leksykonie Wiedzy Wojskowej. Brzmi ona następująco: „ugrupowanie bojowe, to celowe i zgodnie z decyzją dowódcy rozmieszczenie pododdziału, oddziału i związku taktycznego zapewniające optymalne wykorzystanie ich możliwości taktyczno-bojowych dla wykonania zadań bojowych i osiągnięcia celu walki przy jak najmniejszych stratach własnych. Ugrupowanie bojowe powinno zapewnić uzyskanie przewagi nad nieprzyjacielem w wybranym miejscu i określonym czasie; szybkie ześrodkowanie sił i środków oraz skupienie wysiłków dla wykonania zadań decydujących o powodzeniu; jak najlepsze współdziałanie i maskowanie, możliwości manewru i potęgowania uderzenia; wprowadzanie zmian w zależności od potrzeb; wykorzystanie taktycznych właściwości terenu; sprawne i ciągłe dowodzenie. Ugrupowanie bojowe składa się przede wszystkim: z pierwszego i drugiego rzutu oraz odwodu ogólnego ugrupowania wojsk rakietowych i artylerii, ugrupowania jednostek obrony przeciwlotniczej wojsk bądź desantu taktycznego odwodów: inżynierskiego, chemicznego, artyleryjskiego i przeciwpancernego. Rozróżnia się ugrupowanie bojowe: zaczepne, obronne, podczas prowadzenia działań opóźniających, wyjścia z walki i wycofania oraz ubezpieczenie marszowe”.¹² Studiując opracowania zachodnie brak tam określenia jakie elementy ugrupowania tworzone są na szczeblu oddziału i związku taktycznego. Nawiązując do cytowanej wyżej definicji należy sądzić, że dowódca, przed którym postawiono zadanie obrony określonego terenu wykorzystuje podległe mu elementy struktury organizacyjnej w dowolny sposób.

¹² Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit. s. 464.

Ważne jest, aby wykonał to zadanie. Innymi słowy, nie jest ważne jakie utworzy elementy ugrupowania bojowego, ważny jest efekt końcowy.

Ten sposób podejścia w odniesieniu ugrupowania obronnego można zastosować w naszych rozwiązaniach i nie określać, jakie elementy ugrupowania bojowego powinny być utworzone. Natomiast można i należy je wymienić z zaznaczeniem, że w zależności od sytuacji mogą być one tworzone. Nie należy wymagać, aby w każdym ugrupowaniu bojowym były zorganizowane wszystkie wymienione elementy. Mając na uwadze powyższą interpretację problem tworzenia ugrupowania obronnego można utrzymać dotychczasowe brzmienie jego definicji określającej, iż: jest to uszykowanie oraz rozmieszczenie sił i środków w terenie odpowiednio do celu (koncepcji) obrony.

W skład ugrupowania wchodzi elementy podstawowe i dodatkowe. Podstawowe elementy to:

- pierwszy rzut;
- odwód;
- zgrupowanie oddziałów (pododdziałów) artylerii;
- oddział (pododdział) przeciwlotniczy;
- elementy rozpoznania, walki radioelektronicznej i działań psychologicznych;
- odwodu przeciwpancernego;
- oddziału zaporowego;
- stanowisk dowodzenia;
- odwodów innych rodzajów wojsk (inżynieryjny, przeciwchemiczny);
- oddziałów (pododdziałów) i elementów logistycznych.

Dodatkowo mogą być tworzone:

- oddział wydzielony;
- taktyczny desant powietrzny;
- zgrupowanie (grupa) desantowoszturmowe;

- odwód przeciwdesantowy;
- oddział ratunkowo-inżynieryjny;
- inne.

W skład ugrupowania wojsk operacyjnych włącza się oddziały (pododdziały) wojsk obrony terytorialnej, straży granicznej oraz innych sił znajdujących się w pasie (rejonie) obrony.

Ugrupowanie powinno stwarzać jak najlepsze warunki do wykonania zadania, a zwłaszcza zapewnić efektywne użycie różnych środków walki, skupienie wysiłku w punktach ciężkości, wykonanie swobodnego manewru oraz wykorzystanie w walce właściwości terenu. W konsekwencji powinno umożliwić osiągnięcie zakładanego celu obrony.

Przedstawiona ilość elementów ugrupowania ułatwia dowódcy dysponowanie oddziałami (pododdziałami) będącymi w strukturze związku taktycznego (oddziału).

Jeśli przyjąć, że w strukturze dowództwa związku taktycznego (oddziału) nie będą występować szefowie rodzajów wojsk, to określenie elementów ugrupowania obronnego jest zasadne. Natomiast w zachodnich regulaminach zamiast wymieniania elementów ugrupowania opisany jest każdy rodzaj wojsk i jego rola w obronie.

Kolejnym elementem wymagającym rozpatrzenia jest „struktura obrony”. Pojęcie to funkcjonuje w regulaminach zachodnich, natomiast w naszych dokumentach mieści się ono w systemie obrony. Struktura obrony zawarta w Leksykonie wiedzy wojskowej nie oddaje istoty sprawy.¹³ Należy więc zacząć od objaśnienia znaczenia struktura. Otóż struktura, to rozmieszczenie elementów składowych oraz zespół relacji między nimi, charakterystyczny dla danego układu jako całości.¹⁴ Pojęcie to koresponduje z definicją systemu obrony za-

¹³ Struktura obrony, system inżynieryjnej rozbudowy urządzeń obronnych. Zależnie od szczebla na jakim organizuje się działania obronne, struktura obrony może obejmować: transzeje, rowy łączące, pozycje obrony, pasy obrony, połączone z systemami zapór, rejonami rozmieszczenia drugich rzutów i odwodów, rejonami stanowisk ogniowych artylerii itp. Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit. s. 421.

¹⁴ Encyklopedia powszechna PWN, Warszawa 1976, s. 300.

wartą w naszym regulaminie. Brzmi ona następująco: „system obrony jest to zorganizowany stosownie do celu, zamiaru i istniejących warunków dynamiczny układ sił i środków zapewniający skuteczne rażenie przeciwnika w celu załamania natarcia i stworzenia warunków do jego rozbicia.

System obrony obejmuje:

- ugrupowanie bojowe;
- system ognia;
- system informacyjny;
- infrastrukturę taktyczną pasa (rejonu) obrony.¹⁵

Zauważyć można, że mają one wiele cech wspólnych, jednak definicja systemu obrony jest bogatsza o elementy składowe. W związku z tym należy się zastanowić, jakie składniki zawierać powinna struktura obrony, aby mogła zastąpić tą, którą używamy w naszej literaturze. Analizie poddajmy elementy systemu obrony z pominięciem ugrupowania bojowego (Załącznik nr 2).

Element ten występuje oddzielnie w analizowanych dokumentach, szczególnie wyraźnie zaznaczone jest to w niemieckim HDv 100/100. Z analizy treści wynika, że w prezentowanej strukturze obrony przeważają elementy zawarte w regulaminie WP w podsystemie infrastruktury taktycznej pasa (rejonu) obrony. Pominięcie podsystemów ognia i informacyjnego wcale nie oznacza, że problem ten jest niedostrzegany przez zachodnich teoretyków wojskowych. Otóż inny sposób kierowania ogniem artylerii jak też i doskonalszy system zdobywania informacji spowodował, że jest to problem tak oczywisty, że nie wymaga oddzielnego wyjaśnienia czy też ustalenia. Samowystarczalność ogniowa i realne wsparcie wysiłkiem lotnictwa wojsk lądowych (na zapotrzebowanie nawet dowódcy batalionu) spowodowała taki stan rzeczy. Dodatkowo opisywane w zachodnich regulaminach wykorzystanie poszczególnych rodzajów wojsk spowodowało, że tam zawarte są elementy systemu ognia i informacyjnego. Realia WP są odmienne od armii zachodnich, dlatego też należałoby wśród elementów

struktury obrony umieścić następujące wybrane części składowe dotychczas funkcjonującego systemu ognia i informacyjnego:

a) z systemu ognia:

- ogień z zakrytych stanowisk ogniowych;
- strefy ognia przeciwpancernego, przeciwlotniczego i innych środków rażenia;

b) z systemu informacyjnego:

- siły i środki zdobywania, przetwarzania i przesyłania informacji.

W związku z tym można przyjąć, że struktura obrony to układ i wzajemne relacje elementów tworzących jej całość.

Struktura pasa (rejonu) obrony związku taktycznego (oddziału) powinna zawierać:

- ogień z zakrytych stanowisk ogniowych;
- strefy ognia przeciwpancernego, przeciwlotniczego i innych środków rażenia;
- strefy rażenia i pułapek ogniowych;
- siły i środki zdobywania, przetwarzania i przesyłania informacji;
- rejony lub pozycje obronne (opóźniania), pozycję przednią;
- pozycje ryglowe;
- rejony stanowisk ogniowych podporządkowanych oddziałów (pododdziałów) artylerii;
- rubieże ogniowe i kierunki planowanych kontrataków;
- rubieże ogniowe odwodów przeciwpancernych i odcinki (rubieże) minowania oddziałów zaporowych;
- węzły zapór i strefy zniszczeń;
- rejony rozmieszczenia odwodów i wojsk wspierających;

¹⁵ Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, cz. I, op.cit. s. 21.

- rejony rozmieszczenia oddziałów (pododdziałów) i urządzeń logistycznych;
- lądowiska śmigłowców;
- stanowiska dowodzenia i węzły łączności;
- rejony zastrzeżone;
- drogi manewru, dowozu i ewakuacji.

Tworząc strukturę obrony w maksymalnym stopniu powinny zostać wykorzystane obiekty i urządzenia znajdujące się w nakazanym pasie (rejonie).

3.2. Prowadzenie obrony

Analizując okresy walki obronnej można dostrzec pewne zbieżności, tak w naszych jak i zachodnich poglądach na jej prowadzenie. Wymienione są tu trzy następujące okresy:

1. walka na przedpolach pasa (rejonu) obrony;
2. walka o utrzymanie przedniego skraju;
3. walka w głębi pasa (rejonu) obrony.

W dokumentach zachodnich dużą wagę przywiązuje się do wykonywania uderzeń z powietrza na przeciwnika jeszcze przed nawiązaniem z nim kontaktu ogniowego. Zadania ogniowe wykonywane są przez lotnictwo wojsk lądowych, jak i artylerię z tymczasowych stanowisk ogniowych. Celem oddziaływania ogniowego jest osłabienie potencjału bojowego wojsk przeciwnika oraz opóźnienie lub zerwanie natarcia. Działanie wojsk realizowane jest poprzez prowadzenie działań opóźniających na wybranych rubieżach. W regulaminie niemieckim wyeksponowano czynnik czasu, który decydować będzie o tym jak długo określoną rubież (pozycję) należy utrzymać. Niezależnie od czasu trwania obrony, każda rubież powinna być podobnie rozbudowana pod względem inżynierijnym.

Cele, które osiągają siły przesłaniania walczące z przeciwnikiem są zbieżne z tymi, które w naszych materiałach zostały określone dla oddziałów (pododdziałów) wykonujących zadania przed przednim skrajem obrony.

Teoretycy zachodni przywiązują dużą wagę do zerwania kontaktu z przeciwnikiem przez siły przesłaniania. Sugerują, aby nastąpiło to przed przednią linią obrony (FEBA) tak, aby już wcześniej siły broniące się na tej linii mogły podjąć walkę z przeciwnikiem.

Drugi okres – zasadnicza walka obronna - rozpoczyna się z chwilą podejścia przeciwnika do przedniej linii obrony (FEBA). obrońca dąży do uniemożliwienia natarcia w głąb swego ugrupowania oddziałom (pododdziałom) przeciwnika, który pomimo oddziaływania na niego ogniem nie został zatrzymany. Głównym problemem w tym czasie jest manewr odwodami z pasywnych kierunków w rejon gdzie zarysowuje się główne uderzenie przeciwnika. W tym czasie należy spodziewać się uderzeń na obiekty tyłowe lub rejony mające duże znaczenie dla obrońcy. Wiele uwagi poświęca się oddziałom (pododdziałom) pierwszego rzutu. Na nich to skupia się wysiłek opóźniania natarcia, jak i kanalizowania go w niedogodny dla nacierającego obszar. Dużą rolę przypisuje się działalności ogniowej artylerii i lotnictwa.

Wynika z tego, że broniący się związek taktyczny (oddział) wspiera walkę swoich pierwszych rzutów ogniem, swoje odwody utrzymuje w gotowości do działania. Nie angażuje ich w walkę dając możliwości podwładnemu zrealizowania celu częściowego obrony. Odwody wykorzystywane są do wzmocnienia blokowania i kontrataku.

Wzmocnienie to nic innego, jak przydzielenie walczącemu dodatkowych sił. Mogą to być pododdziały z kierunków pasywnych. Jedną z form wzmocnienia obrony na danym kierunku może być wyjście określonych sił na rubież ogniową.

Blokowanie, to rozwinięcie wojsk w celu zatrzymania natarcia przeciwnika, który przełamał pozycję obronną. Celem takiego działania może być zatrzymanie natarcia przeciwnika, zyskanie na czasie i wykonanie kolejnymi siłami zwrotu zaczepnego.

W czasie realizacji wymienionych czynności przywiązuje się dużą wagę do walki pododdziałów pierwszego rzutu. Muszą one utrzymywać zajmowane pozycje nawet w warunkach okrążenia. Takie działanie powoduje rozproszenie wysiłku przeciwnika, jak też utrudnia mu wprowadzanie kolejnych sił. Ten sposób prowadzenia walki obronnej był dotychczas traktowany jako utrzymanie przedniego skraju obrony.

Zachodni teoretycy wojskowi przedstawiają także warunki jakie muszą być spełnione, aby zwrot zaczepny miał powodzenie. Wyjaśnia się również cel kontrataku, uzależniając go od możliwości pobicia przeciwnika w rejonie włamania. W związku z tym, celem kontrataku może być odzyskanie utraconego terenu lub też rozbięcie określonych sił i zdeorganizowanie natarcia. W niemieckim regulaminie przewiduje się wykonywanie kontrataku w warunkach ograniczonej widoczności. Wtedy cel tego przedsięwzięcia będzie też ograniczony.

Niemcy ujednolicają pogląd na wykorzystanie oddziałów (pododdziałów) będących w styczności z przeciwnikiem. Sugerują, że siły te mogą wspierać kontratakujące wojska ogniem lub brać udział w zwrocie zaczepnym. Jeżeli będą kontratakowały wspólnie należy ustalić podległość. Po wykonaniu kontrataku należy dążyć do odtworzenia odwodów, jak też zdecydować się na sposób prowadzenia dalszej obrony.

Kolejnym terminem funkcjonującym w ATP-35(B) jest **spoistość obrony**, która jest podobnie interpretowana jak dotychczasowa jej trwałość.

Dużą wagę w walce obronnej zwraca się na reorganizację ugrupowania i uzupełnienie oddziałów (pododdziałów) szczególnie będących w styczności z przeciwnikiem. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji po wykonaniu zwrotu zaczepnego.

Reasumując można stwierdzić, że wymienione sposoby walki obronnej odnoszą się w szczególności do obrony pozycyjnej. Natomiast w obronie ma-

newrowej wyeksponowane są kwestie dotyczące oporu na poszczególnych rubieżach opóźniania.

3.3. WNIOSKI

Analizowana problematyka działań obronnych wnosi wiele nowych pojęć i terminów, które w znacznym stopniu korespondują z obecnie stosowaną terminologią. Wnioski wypływające z analizy dokumentów sugerują, że powinniśmy dokonać nowego podziału działań taktycznych, aby był on zgodny w opracowywanym projektem Regulaminu Wojsk Lądowych.

Nowego podejścia wymaga też stwarzanie odpowiednich warunków do samodzielnego działania i wyzwalania inicjatywy w walce obronnej. Wiąże się to jednak z przejmowaniem dużej odpowiedzialności za podejmowane decyzje.

Aby osiągnąć pełną kompatybilność w reagowaniu na poczynania przeciwnika w głębi, należy wyposażyć nasze związki taktyczne w środki walki spełniające wymagania sojusznicze. Należy również w odpowiedni sposób wyodrębnić i wyeksponować prowadzenie obrony w okresie najważniejszym – mianowicie walki o pierwszą pozycję obrony.

Do ważnych problemów w walce obronnej należy nadal zaliczać potrzebę przejawiania dużej aktywności oraz utrzymania skutecznej odporności, prowadzenia jej w wymiarze powietrzno-lądowym przy wykorzystywaniu nowoczesnej techniki bojowej.

Przygotowania obronne naszych oddziałów i związków taktycznych muszą być kompatybilne z wymaganiami sojuszniczymi, gdyż to wiąże się z wykonywaniem zadań w operacjach połączonych.

4. DZIAŁANIA ZACZEPNE

Przedstawione w niniejszym rozdziale rezultaty badań zostały sformułowane w wyniku analizy regulaminów wybranych państw, będących członkami NATO oraz naszego Regulaminu działań taktycznych. Wykorzystano także opinie ekspertów i doświadczenia z ćwiczeń dowódczo-sztabowych. Sądzymy, że staną się one podstawą do opracowania projektu naszego narodowego regulaminu działań wojsk lądowych, w części dotyczącej działań zaczepnych.

4.1. Zasady ogólne

Działania zaczepne zgodnie z zapisem zawartym w „Doktrynie taktycznej sił lądowych...” są rozstrzygającym działaniem wojennym na szczeblu taktycznym, one bowiem dają stronie, która je prowadzi ostateczne powodzenie w starciu. Nawet w obronie dowódca musi podejmować każdą szansę do przejęcia inicjatywy i prowadzenia tego typu działań.¹⁶ Jednak w wydawnictwie tym nie znajdziemy definicji natarcia, podobnie jest w Regulaminie walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, gdzie również jej nie ma. Natomiast analiza całych podrozdziałów tych regulaminów, dotyczących zasad ogólnych działań zaczepnych (natarcia) wykazała, że zawarte w nich treści zawierają informacje pozwalające na sformułowanie zwartej definicji natarcia. Otóż *natarcie jest działaniem rozstrzygającym, podstawowym rodzajem walki prowadzonej głównie w formie zwrotów zaczepnych z zamiarem rozbicia wojsk przeciwnika i opanowania zajmowanego przez niego terenu*. W definicji tej oddana jest ranga tego rodzaju walki, widzimy bowiem, że tylko tego typu działanie rozstrzyga losy starcia.

Przedstawiona definicja była kanwą do dalszych analiz, dotyczących sprecyzowania celów natarcia.

¹⁶ Doktryna taktyczna sił lądowych lub regulamin działań taktycznych Sił Lądowych ATP – 35(B), trzeci projekt wstępny 1998, s.102.

4.1.1. Cel prowadzenia działań zaczepnych

W dotychczas obowiązującym w naszych siłach zbrojnych „Regulaminie działań taktycznych...” cel natarcia stanowi część definicji charakteryzującej ten rodzaj walki. I tak jej celem jest rozbicie wojsk przeciwnika i opanowanie zajmowanego przez niego terenu (ważnych rejonów, rubieży i obiektów).¹⁷ Niemiecki regulamin z kolei mówi, że celem natarcia jest zniszczenie lub rozbicie sił przeciwnika oraz zdobycie terenu. Warto zauważyć, że w wydawnictwie tym znajdziemy również cele szczegółowe, a mianowicie przez tego typu działanie można:

- odrzucić siły nieprzyjaciela;
- opanować określony rejon;
- rozpoznać przeciwnika;
- zmylić przeciwnika;
- odciążyć siły znajdujące się w walce.¹⁸

Amerykanie uważają, że większość ataków dąży się do bezpośredniego pobicia lub zniszczenia przeciwnych sił.¹⁹ Jednak znajdziemy w ich regulaminie szereg określeń dotyczących celowości prowadzenia działań ofensywnych, np.: ich celem może być utrzymanie lub odzyskanie inicjatywy, ubezpieczenie kluczowego i decydującego terenu, unieruchomienie nieprzyjaciela jako środek ekonomii sił, itd. Warto zauważyć, jak jest mocno zaakcentowana w tym wydawnictwie rola akcji ofensywnych prowadzonych przez szczeble taktyczne. One bowiem mogą wytworzyć psychologiczną i polityczną przewagę, która prowadzi do rozstrzygnięcia na szczeblu operacyjnym i strategicznym.²⁰

¹⁷ Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, cz. I, (związek taktyczny, oddział), Sz. Gen., Warszawa 1994, s.7.

¹⁸ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, tłumaczenie: mjr dr M. Wiatr, AON, Warszawa 1993, s.214.

¹⁹ Podręcznik polowy 100-5 Działania Wojsk Lądowych armii Stanów Zjednoczonych, AON, Warszawa 1994, s. 220.

²⁰ Tamże.

Wyniki analizy pozwoliły na przedstawienie własnych propozycji, określających cele w natarciu. Sądzymy, że *celem zasadniczym w prowadzonych działaniach zaczepnych będzie pokonanie przeciwnika poprzez skupienie siły uderzeniowej na całą głębość jego ugrupowania obronnego, zwłaszcza na elementy pierwszego rzutu*. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe dzięki rażeniu przeciwnika, wykonywaniu zdecydowanych uderzeń, rozbijaniu jego wojsk i zajmowaniu ważnych obiektów i rejonów kluczowych. Nie zmniejszy się ranga wykonywania manewru i uderzeń w głębi ugrupowania przeciwnika, ważne będzie nieustanne dążenie dowódców do uzyskiwania zaskoczenia, zrywania spójności obrony i rozcinania oraz izolowania przeciwnika. Przestrzeganie tych kanonów da przesłanki do stwarzania wrażenia stałego i wiarygodnego zagrożenia. W takiej sytuacji przeciwnik z reguły będzie zdolny jedynie raczej do bezpośredniego reagowania na ataki niż do przejmowania inicjatywy.

Jednak, co warto jest podkreślić, tylko fizyczne rozbicie przeciwnika w dalszym ciągu pozostanie w wielu przypadkach podstawowym sposobem osiągnięcia celu działań zaczepnych. Ważne jest nadal zerwanie spójności jego obrony, jej rozdrabnianie oraz izolowanie podchodzących w obszar starcia oddziałów.

Celami szczegółowymi w natarciu są:

- uzyskanie informacji
- uchwycenie terenu;
- pozbawienie przeciwnika zasobów;
- wprowadzenie w błąd lub odwrócenie uwagi przeciwnika od kierunku głównego uderzenia;
- związanie przeciwnika walką, aby zapobiec przegrupowaniu lub zmianie pozycji jego wojsk;
- przejęcie inicjatywy;
- odparcie zwrotów zaczepnych przeciwnika.

4.1.2. Zasady i czynniki determinujące uzyskanie powodzenia w działaniach zaczepnych

W tym miejscu zostały sformułowane wymagania stawiane natarciu. Przez porównanie wybranych treści analizowanych regulaminów oraz tworzenie hipotetycznych scenariuszy działań zaczepnych, prowadzonych w warunkach zwiększającego się stopnia utechniczenia środków walki dokonano wyboru zasad i czynników wpływających na odniesienie sukcesu.

W działaniach zaczepnych, aby osiągnąć zdecydowane rezultaty, wymagana jest zwykle koncentracja przeważającego zgrupowania sił i środków w odpowiednim czasie i miejscu, po której następuje celowe jego wykorzystanie. Chodzi tu więc o wywalczenie przewagi, którą można uzyskać przez: dobór czasu rozpoczęcia tych działań, trafny wybór kierunku głównego uderzenia oraz przez ich synchronizację.

Powodzenie w działaniach zaczepnych będzie zdeterminowane przestrzeganiem ustalonych zasad i uwzględnianiem następujących czynników:

- **rozpoznanie** – zarówno przed jak i w toku natarcia dowódca powinien z własnej inicjatywy zdobywać wszelkie informacje potrzebne do pomyślnego rozegrania walki, obejmujące szczegóły dotyczące przyszłego obszaru działań, a w głównej mierze informacje o obiekcie, który ma zdobyć (zniszczyć, opanować, utrzymać). Uogólniając chodzi o dostarczanie wiarygodnych, możliwie najszerszych i szybko informacji o przeciwniku i terenie;

- **śmiałość** – w tym sformułowaniu jest oddana istota działania agresywnego, wykorzystywania w niespodziewany sposób, z zaskoczenia, sprzyjających sytuacji;

- **zaskoczenie** – ta powszechnie znana zasada walki szczególnie winna być doceniana w natarciu. Nie ulega wątpliwości, że prowadzący działania zaczepne posiada inicjatywę i właśnie ta przesłanka daje mu możliwość stosowania różnorodnych poczynąń w celu uzyskania zaskoczenia. Toteż należy sądzić, że

najłatwiej będzie je uzyskać przez dobór czasu rozpoczęcia natarcia oraz wybór kierunku uderzenia. Właśnie takie działania mogą pozbawić przeciwnika na określony czas możliwości racjonalnego reagowania. W tym czasie możemy osiągnąć wymierne korzyści, bowiem zaistnieje realna szansa osiągnięcia celów natarcia mniejszymi siłami, a prowadzące natarcie wojska będą dysponowały silniejszymi odwodami. Inne sposoby uzyskania zaskoczenia to szybkość działania, zachowanie tajemnicy i wprowadzanie przeciwnika w błąd oraz nieznane dla niego sposoby (taktyka) działania.

- **skupianie wysiłków** – chodzi tu przede wszystkim o właściwy wybór kierunku głównego uderzenia i maksymalne wykorzystanie możliwości manewrowych i dyspozycyjnych środków rażenia. Należy koncentrować siły i środki w celu szybkiego pokonania obrony przeciwnika i przeniknięcia przez nią. W zachodnich regulaminach mówi się o tworzeniu w toku natarcia **punktu ciężkości**. – w regulaminie niemieckim, a **środką ciężkości** – w amerykańskim. Obydwa pojęcia mają to samo znaczenie, zatem zatrzymajmy się nad interpretacją przedstawianą przez Niemców. Według ich poglądów ustala się go tam, gdzie dowódca zamierza osiągnąć rozstrzygnięcie, bądź tam gdzie na nie oczekuje.²¹ Sposób jego tworzenia polega przede wszystkim na koncentracji sił i zmasowaniu ognia. Tworzeniu punktu ciężkości służy również ustawianie zapór, przydzielanie wązszych pasów działania, umieszczanie i zadania odwodów, pierwszeństwo w zaopatrywaniu oraz wsparcie sił powietrznych.²² Reasumując dowódca powinien decydować się na uderzenie wojskami tam, gdzie przeciwnik jest słaby lub gdzie teren stwarza najlepsze warunki do maksymalnego wykorzystania możliwości manewrowych i ogniowych posiadanych środków walki;

- **prędkość i tempo** - to podstawowe czynniki, ograniczające inicjatywę przeciwnika, a w niektórych sytuacjach odbierające mu ją całkowicie;

²¹ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, tłumaczenie: mjr dr M. Wiatr, AON, Warszawa 1993, s.63.

²² Tamże.

- **kierowanie** – zachowanie ciągłości kierowania natarciem. Największą odpowiedzialność w tej dziedzinie ponosi oczywiście dowódca, ale tu trzeba uwzględnić również służebną rolę sztabu. Dowódca musi być zdolny kierować natarciem w każdej sytuacji i elastycznie reagować na nieprzewidziane w planach zmiany;

- **głę bokość** – to typowo wymierny czynnik w dosłownym wręcz znaczeniu. Chodzi to przede wszystkim o wybór odpowiedniego pod względem powierzchni obszaru dla wojsk przygotowujących się do natarcia. W obowiązującym u nas regulaminie funkcjonowało pojęcie rejonu wyjściowego do natarcia, a w podręcznikach można znaleźć wymogi jakim ten rejon winien odpowiadać;

- **bezpieczeństwo**, wszelkie działania zaczepne muszą być rozpoczynane z bezpiecznej odległości (poza zasięgiem oddziaływania podstawowej masy środków rażenia przeciwnika). Uwagę zwracać też należy na osłonę skrzydeł, szczególnie w sytuacjach, kiedy działania będą prowadzone bez sąsiadów;

- **manewr** - szybkie i zorganizowane przemieszczanie wojsk winno być ściśle skoordynowane z prowadzonym ogniem. Bowiem to siła ognia niszczy przeciwnika, obezwładnia go i wspiera działania wojsk własnych. To właśnie ogień jest istotnym czynnikiem mającym największy wpływ na złamanie woli przeciwnika do prowadzenia walki, a połączony z ruchem i oddziaływaniem elektronicznym umożliwi wojskom zajęcie korzystniejszego położenia w stosunku do przeciwnika, a w konsekwencji wykonania zadań podczas prowadzenia działań zaczepnych. Rangę manewru w działaniach zaczepnych mocno akcentują Niemcy, uważają, że ma on decydujące znaczenie dla osiągnięcia powodzenia w natarciu.²³ Jednak - przypuszczać można, że słusznie – dostrzegają oni zagrożenia utrudniające, a czasami wręcz uniemożliwiające jego wykonanie. Zaliczyć do nich można nieoczekiwane przeciwdziałanie przeciwnika oraz trud-

²³ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, tłumaczenie: mjr dr M. Wiatr, AON, Warszawa 1993, s.56.

ne warunki terenowe i atmosferyczne. Zarówno w naszych, jak i zachodnich wydawnictwach znajdziemy kanon, którego przestrzeganie determinuje swobodę wykonania manewru w natarciu. Ten kanon, to zapewnienie wykonującym manewr wojskom przewagi w powietrzu.

W sztuce wojennej od dawna funkcjonuje pojęcie manewru pionowego, od ponad trzydziestu lat na szczeblach taktycznych wielu armii są wykorzystywane śmigłowce do wykonywania tego typu manewru, natomiast w niedalekiej przyszłości właśnie ten manewr będzie dominował podczas prowadzonych walk. Amerykańskie dywizje posiadając w etacie różne typy śmigłowców, oraz niemieckie, po uprzednim ich wsparciu śmigłowcami na określony czas, są w stanie dzięki nim szybciej tworzyć lub przenosić punkt ciężkości, intensywniej wpływać na przebieg starcia i łatwiej uzyskiwać swobodę działania.

- **pozorowanie** - pozorowanie zmierza do manipulowania postrzeganiem sytuacji przez przeciwnika. Przez mylenie przeciwnika dąży się do zapewnienia bezpieczeństwa rozwiniętych wojskom oraz stwarza się nacierającym sprzyjających warunków do skutecznego wykonania zadania. Pozorowanie może dać szansę stworzenia dowódcy przejawienia określonego oddziaływania na pole walki wojskami specjalnie wydzielanymi do tego celu;

- **teren** - najlepsze wykorzystanie terenu powinno mieć miejsce w celu:

- usprawnienia obserwacji;
- uzyskania ukrycia i maskowania;
- uzyskania lepszego pola ostrzału;
- wykonania manewru;
- ochrony podejść;
- usprawnienia ubezpieczenia wojsk;
- przeszkodzenia manewrowi przeciwnika;
- stworzeniu warunków do rozpoczęcia kolejnych działań.

We wszystkich dostępnych polskich, jak i zagranicznych wydawnictwach podkreśla się konieczność uzyskiwania informacji o terenie, obiektach go po-

krywających, warunkach środowiska walki i o ludności cywilnej. Te wszystkie przedsięwzięcia są realizowane w formie rekonesansu, na zachodzie jest to czynione możliwie jak najszybciej po otrzymaniu zadania. Chodzi o wykorzystanie wyników rekonesansu w procesie planowania i kierowania natarciem. W niemieckim regulaminie spotkamy wręcz nakaz mówiący, że „...dowódcy wszystkich szczebli, tam gdzie to możliwe, powinni osobiście przeprowadzić rekonesans i w ten sposób poznać warunki, w jakich podległe im wojska realizować mają otrzymane zadanie”.²⁴

Prawie wszystkie przedstawione zasady i czynniki mogą stracić rację bytu, jeśli nie sprężgnie je system informacyjny. Jak bowiem kierować natarciem? Jak przekazywać dane z rozpoznania? Jak synchronizować wysiłki wojsk, kiedy przyjdzie wybrać w toku natarcia inny punkt ciężkości? Można postawić więcej tego typu pytań, aby podkreślić rolę systemu informacyjnego w natarciu.

Dość zbieżne są kwestie dotyczące bezpośrednio systemu informacyjnego, a mianowicie szeroko rozumianej elektroniki. Można przyjąć, z dużym stopniem prawdopodobieństwa, że w nieodległej przyszłości w związkach taktycznych znaczna większość środków walki, jej wspierania oraz zabezpieczenia będzie „nasycona” elektroniką. Ona bowiem podniesie skuteczność rozpoznania, poprawi łączność, zwiększy dokładność trafienia (czytaj – zaoszczędzi amunicję). Dzięki urządzeniom elektronicznym stosowanym w łączności obieg informacji zostanie znacznie przyspieszony, co z kolei ułatwi dowodzenie. Pamiętać jednak należy, że u potencjalnego przeciwnika na pewno powstaną lepsze, jak obecnie systemy (też oparte na elektronice) skierowane do obezwładniania naszych urządzeń. Tak więc przyszli dowódcy powinni znać i prawidłowo oceniać nie tylko możliwości ale również i ograniczenia wynikające ze stosowania urządzeń elektronicznych. Nabycie tego typu wiedzy pozwoli dowódcom na unikanie

²⁴ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, tłumaczenie: mjr dr M. Wiatr, AON, Warszawa 1993, s.101.

nadmiernego uzależniania się od techniki elektronicznej. Zamykając problem nie można przerwać natarcia gdy zawiodą środki elektroniczne.

4.2. Kompetencje operacyjne²⁵

W niniejszym podrozdziale przedstawiono wnioski dotyczące konieczności prowadzenia walki z przeciwnikiem w całym obszarze przydzielonym danemu dowódcy. Odniesiono się do kompetencji dowódcy kierującego natarciem na szczeblach taktycznych na powierzonym mu obszarze działania oraz kryteria podziału tego obszaru. Rozważania zostały prowadzone na bazie regulaminów traktujących o tych zagadnieniach w bezpośredni lub pośredni sposób oraz opinii zebranych od respondentów²⁶. W „Doktrynie taktycznej...ATP – 35 (B) rozdział ten nazwano „Struktura operacyjna”²⁷ ale wyjaśnia się w nim problematykę zwalczania przeciwnika w całym obszarze odpowiedzialności.

Wystarczy krótka analiza treści regulaminów oraz wydawnictw, które traktują o sposobach przejawiania aktywności w natarciu, aby potwierdzić, że polscy teoretycy wojskowi widzieli tę problematykę.

Dowódca szczebla taktycznego powinien dążyć do prowadzenia działań zaczepnych jednocześnie na całej głębokości swojego rejonu działań, aby być zdolnym manewrować i koncentrować siły i w taki sposób zdobyć i utrzymać rozmach potrzebny do zachowania inicjatywy. Dlatego musi on planować ścisłą synchronizację swoich działań w **głębi**, w **styczności** i na **tyłach**, zapewniając, by pomimo, że każde z nich może mieć różne cele, to tylko jedno z tych działań jest wspierane jako jego główny wysiłek.

²⁵ **Kompetencja**, częściej w *lm* „zakres uprawnień, pełnomocnictw, zakres działania jakiejś instytucji lub spraw podlegających określonej osobie itp.; zakres czyjejś wiedzy, umiejętności lub odpowiedzialności”; Kompetencje służbowe, zawodowe. Brak kompetencji. Zgodność z czyimiś kompetencjami. Mieć kompetencje w jakiejś dziedzinie. Coś podlega czyjejś kompetencji. Coś przechodzi, przekracza czyjeś kompetencje. <z łc.>. Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1978, Tom I, s. 977.

²⁶ Patrz: załącznik nr 3.

²⁷ Doktryna taktyczna sił lądowych lub regulamin działań taktycznych Sił Lądowych ATP – 35(B), trzeci pro-

- Działania w głębi.

Działania w głębi wiążą się przede wszystkim z wykryciem i rozpoznaniem przeciwnika. Dowódcy szczebla taktycznego planują działania w głębi w celu zagwarantowania przewagi w działaniach w styczności (w celu „ukształtowania pola walki”) oraz w celu ochrony swoich wojsk. Osiągane to może być poprzez jednoczesne oddziaływanie na całą głę bokość strefy działania przeciwnika, aby pozbawić go swobody działania oraz by zakłócić lub zerwać synchronizację pomiędzy jego elementami ugrupowania bojowego.

Poprzez atakowanie przeciwnika w głębi jego zgrupowania mogą być zniszczone, ich podejście opóźnione lub mogą być one zmuszone do odwrotu.

Przez właściwe zastosowanie funkcji walki, takich jak dowodzenie, logistyka i obrona powietrzna, może on stać się wrażliwy na uderzenia w rejonach, w których wykorzystywane mogą być siły sprzymierzone.

Działania w głębi obejmują:

1. osaczenie przeciwnika z powietrza lub ogniem pośrednim (w tym rajdy śmigłowców szturmowych);
2. obserwację i wskazywanie celów;
3. przeciwdziałanie dowodzeniu, kierowaniu i łączności;
4. zwalczanie artylerii;
5. przeciwdziałanie elektroniczne;

Pewne z tych czynności mogą mieć także zastosowanie jako część działań w styczności i ich prowadzenie musi być zsynchronizowane poprzez ustalenie priorytetów i połączenie dostępnego zbioru zasobów rozpoznawczych w celu zagwarantowania, że niezbędna informacja taktyczna będzie dostępna do podjęcia ważnych decyzji.

W celu zapewnienia łącznego wysiłku w granicach teatru działań dowódcy szczebla taktycznego mogą potrzebować koordynacji działań w głębi.

- Działania w styczności.

Działania w styczności pociągają za sobą przede wszystkim zwalczanie przeciwnika poprzez potyczki w bezpośredniej walce w celu osiągnięcia ostatecznego i zdecydowanego wyniku. W okresach działań zaczepnych będą one prowadzone poprzez manewr sił, wsparcie zabezpieczeniem bojowym i logistycznym, w wyniku których próbować się będzie uchwycić obiekty, które pozwolą pokonać broniące się siły. Wiązać się to będzie z przełamaniem lub obejściem obrony przeciwnika stosując jedną lub więcej form manewru w celu rozmieszczenia sił w istotnym miejscu i czasie do starcia z przeciwnikiem i zniszczenia go.

W celu osiągnięcia powodzenia, dowódcy muszą dążyć do koncentracji sił, a szczególnie siły ognia. Aby to osiągnąć, będą musieli określić swój główny wysiłek.

Przykładowo, koniecznym może być związanie części sił przeciwnika w ataku frontalnym przez mniejsze siły, wówczas gdy siły główne manewrować będą na stanowiska, z których niszczyć będą przeciwnika. Wojska te wydzielane będą na główny wysiłek aby mogły wykorzystać posiadany potencjał do osiągnięcia rozstrzygającego rezultatu.

- Działania tyłowe.

Działania tyłowe zapewniają swobodę działania zarówno zaangażowanym jak i nie zaangażowanym siłom zbrojnym i zabezpieczają główne potrzeby podtrzymujące działania bojowe i wspierają wojska. Są one niezbędne do utrzymania tempa natarcia.

Przy braku zwartości pola walki, działania zaczepne przebiegają szybko i wpływają na wydłużenie linii komunikacyjnych. Z tego powodu zwiększy się dystans pomiędzy wojskami bezpośrednio zaangażowanymi w walce od sił zabezpieczenia logistycznego. Działania tyłowe trzeba więc podejmować w celu zapewnienia im możliwości nadążenia za walczącymi wojskami, jak również w celu pracy nad zabezpieczeniem i utrzymywaniem dróg dostaw (dowozu).

Na bardziej zwartych obszarach starcia, rejon tyłowe będą także interesować związek taktyczny, jako że najprawdopodobniej stanowią one cel nieprzyjacielskich działań w głąb. Wojska mogą być wydzielone do zapewnienia bezpieczeństwa w tych rejonach, aby siły zabezpieczenia logistycznego mogły kontynuować wsparcie prowadzonych działań zaczepnych, tym samym pomagając w utrzymaniu swobody działania, zarówno podczas ataku, jaki i w czasie następującym po nim.

4.3. Sposoby przechodzenia do natarcia

4.3.1. Natarcie z marszu

Do natarcia z marszu wojska przechodzą po podejściu z głąb, z zajmowaniem lub bez zajmowania rejonu wyjściowego.

Natarcie z marszu w znacznym stopniu zapewnia skrytość przygotowania, ułatwia zaskoczenie i zmniejsza wrażliwość wojsk na uderzenia ogniowe. W dynamicznie prowadzonych operacjach to zasadniczy sposób przechodzenia wojsk do natarcia. Polega on na dążeniu do zaskoczenia przeciwnika, rozwinięciu wojsk w ugrupowanie bojowe i rozpoczęciu ataku bez zatrzymania czołowych pododdziałów. Wymaga jednak szczegółowej i sprawnej organizacji rozwinięcia wojsk i wyjątkowo dokładnej synchronizacji.

Natarcie z marszu w większości wypadków ma miejsce po uprzednim zajęciu rejonu wyjściowego, który wyznacza się w takiej odległości od rubieży styczności wojsk, aby znajdował się on poza zasięgiem zasadniczych środków ogniowych przeciwnika. Przebywające w rejonie wyjściowym wojska rozmieszcza się w sposób rozśrodkowany, wzdłuż dróg, wykorzystując właściwości obronne terenu.

W niektórych sytuacjach można przechodzić do natarcia z marszu bez uprzedniego zajmowania rejonu wyjściowego. Walkę organizuje się wówczas w marszu, dokonując na postojach przeglądów technicznych i uzupełnień środków materiałowych.

4.3.2. Natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.

Przechodzenie wojsk do natarcia z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem może mieć miejsce w sytuacji gdy wojska znajdują się w obronie lub natarcie z marszu nie miało powodzenia. Ten sposób natarcia wystąpi także po wcześniejszym luzowaniu.

Przechodzenie związku taktycznego (oddziału) do natarcia z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem oznacza, że wojska znajdują się w zasięgu oddziaływania jego środków ogniowo-elektronicznych. Dlatego w każdej sytuacji przyjmowanie ugrupowania bojowego, podporządkowanego przyszłym działaniom zaczepnym, powinno stwarzać pozory przemieszczeń, ukierunkowanych na sprawne funkcjonowanie systemu obrony.

Przejście do natarcia z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem stwarza jednak korzystniejsze warunki jego organizacji. Umożliwia wcześniejsze, dokładne zapoznanie się z terenem i systemem obrony przeciwnika. Pozwala także lepiej zorganizować współdziałanie na okres ataku.

4.4. Formy manewru w natarciu

4.4.1. Uderzenie czołowe (atak frontalny)

Manewr zaczepny, w którym główne działanie skierowane jest przeciwko frontowi wojsk przeciwnika. Może on być stosowany do dokonania inwazji i niszczenia przeciwnika na miejscu lub do osaczenia go na pozycjach obronnych. Często poprzedza go przełamanie lub oskrzydlenie.

4.4.2. Oskrzydlenie

Manewr zaczepny, w którym główne siły atakujące obchodzą przeciwnika dookoła lub nad zasadniczymi stanowiskami obronnymi w celu zdobycia obiektów na jego tyłach.

Główny wysiłek skierowany jest na skrzydło lub tyły przeciwnika. Przesunięcie wojsk następuje dookoła jednej lub obu stron (podwójne oskrzydlenie) lub ponad (pionowe oskrzydlenie) zasadniczymi pozycjami obronnymi przeciw-

nika. Rezultatem tego manewru jest zniszczenie albo zdobycie tych obiektów na tyłach przeciwnika, które narażają przeciwnika na zniszczenie jego zasadniczych pozycji obronnych lub uczynią te pozycje nie do utrzymania. W pewnych przypadkach zastosowanie oskrzydlenia może wprowadzić w błąd przeciwnika co do lokalizacji lub rozpoczęcia głównego natarcia.

Natarcie sił głównych realizowane jest poprzez unikanie uderzeń na zasadnicze zgrupowania przeciwnika na drodze do celu, a zwalczanie go następować powinno z niespodziewanych kierunków. Najbardziej pożądana jest najwyższa mobilność i stosowanie zaskoczenia.

Wojska prowadzące oskrzydlenie powinny być rozwinięte w głąb i jednocześnie ubezpieczać swoje skrzydła, aby uniknąć wystawienia się samemu na oskrzydlenie.

4.4.3. Obejście

Wersja oskrzydlenia, w której nacierające wojska obchodzą przeciwnika na lądzie lub w wymiarze powietrznym (ponad jego zasadniczymi pozycjami obronnymi), unikając kontaktu ogniowego. Celem tego manewru jest zdobycie obiektów w głębi strefy tyłowej przeciwnika, zmuszenie go do opuszczenia swoich pozycji lub zawrócenie jego sił głównych aby wyszły na przeciw takiemu zagrożeniu.

4.4.4. Przenikanie

Przenikanie jest sposobem, w którym wojska przemieszczają się pojedynczo lub małymi grupami nad, poprzez lub dookoła stanowisk przeciwnika bez wykrycia.

Dowódcy mogą stosować przenikanie do uderzeń na lżej bronione stanowiska lub silniejsze stanowiska od skrzydeł i od tyłu, w celu zdobycia kluczowego terenu w ramach wsparcia ogólnego wysiłku, bądź zebrania danych rozpoznawczych lub w celu zakłócenia działań tyłowych przeciwnika.

Dowódcy muszą być ostrożni tej formy manewru, aby uniknąć zaalarmowania przeciwnika i zdradzenia swoich poczynań.

Dowódcy zwykle stosują przenikanie w połączeniu z innymi formami manewru.

4.4.5. Manewr mylący

Celem manewru mylącego jest zakłócenie działania sił przeciwnika poprzez dążenie do walki z nim. Manewry mylące muszą być wystarczająco silne i skoncentrowane tak, by wywołać pożądaną reakcję przeciwnika. Są one najbardziej skuteczne, gdy wychodzą na przeciw oczekiwaniom przeciwnika, gdy jawią się jako wyraźne zagrożenie dla przeciwnika, gdy przeciwnik posiada duże odwody, które zostaną w wyniku tego manewru zaangażowane wcześniej lub gdy istnieje pewna liczba wykonalnych wariantów działań dogodnych dla atakującego. W niektórych sytuacjach nawet oddział może równie dobrze wykonywać manewr mylący stanowiący część planu korpuśnego lub dywizyjnego.

W przeciwieństwie do manewru mylącego, celem **demonstracji** jest odciągnięcie uwagi przeciwnika bez podejmowania walki. Siły demonstracyjne stosują ogień, przegrupowanie sił manewrowych, dym, środki wojny elektronicznej i urządzenia łączności do wsparcia planu pozorowania.

4.5. Formy natarcia

4.5.1. Natarcie wstępne

W wypadku występowania przed przednim skrajem obrony strefy osłony (pasa przesłaniania lub pozycji przedniej) z reguły pokonują ją oddziały wydzielone. Z koniecznością podejmowania tych działań należy się liczyć ciągle. Wynika to z zasad organizowania obrony, które stosują armie wszystkich bez mała państw. Celem przeciwnika jest dążenie do wprowadzenia nacierającego w błąd, głównie co do przebiegu przedniego skraju obrony, przyjętej struktury pasa (rejonu) obrony i rejonu (kierunku) głównego wysiłku.

Z reguły pas przesłaniania tworzy system samodzielnych punktów oporu, umiejętnie połączonych z warunkami terenowymi i zaporami inżynieryjnymi. Dlatego też oddziały wydzielone i awangardy powinny swymi działaniami

"oczyścić przedpole" stwarzając dogodne warunki siłom głównym związku taktycznego (oddziału) do uderzenia na główną pozycję obrony przeciwnika.

4.5.2. Przełamanie (pokonanie)

W działaniach lądowych, jest to forma zaczepna, która dąży do przedarcia się poprzez obronę przeciwnika i załamania jego systemu obronnego.

Przez przełamanie dąży się do przedarcia się poprzez stanowiska obronne przeciwnika i uchwycenia obiektów w głębi, w ten sposób naruszona zostaje ciągłość obrony przeciwnika. Główny wysiłek ma miejsce na stosunkowo wąskim froncie.

Pomyślne przełamanie wymaga koncentracji sił na wybrane miejsce obrony przeciwnika. Jest to zasadne przedsięwzięcie, gdy dostępne są silne wojska lub gdy przeciwnik jest rozśrodkowany, lub gdy jego skrzydła są nie zabezpieczone.

4.5.3. Bój spotkaniowy

Bój spotkaniowy jest działaniem bojowym, które pojawia się gdy obie strony dążą do rozstrzygnięcia swojego zadania działaniem zaczepnym. Bój spotkaniowy będzie często pojawiał się podczas dążenia do nawiązania styczności z przeciwnikiem i może łatwo doprowadzić do nagłego (agresywnego) uderzenia. W działaniach będzie to oznaczać moment przejściowy, którego rezultat może decydować o charakterze przyszłych działań. Oto dlaczego bój spotkaniowy opisywany jest jako etap przejściowy. Nawet gdy główna część wojsk naciera, poszczególne elementy mogą znaleźć się w sytuacji, która posiada cechy boju spotkaniowego. Jednakże wojska szczebla dywizji i wyższego, posiadające przestrzeń do manewru, mogą być niekiedy zaangażowane w całości w bój spotkaniowy, co częściej spotykane jest na szczeblu brygady i niżej.

Bój spotkaniowy może wynikać w różnych okolicznościach:

- gdy wojska które przemieszczają się taktycznie, albo w kolumnach na drogach marszu, nawiązują styczność z przeciwnikiem, o którym posiadały mało informacji lub wcale.

- może on wynikać przypadkiem lub gdy rozpoznanie było nieskuteczne.

- może on także wynikać, gdy obie strony są świadome jedna drugiej i decydują się zaatakować bez zwłoki w nadziei uzyskania lokalnej przewagi, opanowania taktycznie ważnego terenu, utrzymania tempa lub zapewnienia sobie panowania nad przeciwnikiem.

- ostatecznie, bój spotkaniowy wynikać może także, gdy jedna ze stron stosuje agresję w obronie, gdy inna próbuje zapobiec temu.

4.5.4. Pościg

Pościg ma na celu uchwycenie, odcięcie lub zniszczenie wojsk przeciwnika próbujących wycofać się lub uciec. Może on rozwinąć się z pomyślnego rozwijania powodzenia, gdy wojska przeciwnika zostaną zdemoralizowane, a ich oddziały rozpoczną rozpadać się pod nieustępliwym naciskiem lub w działaniach, w których przeciwnik utracił zdolność skutecznego działania i próbuje wyjść z walki. Zasadniczym celem pościgu jest zwalczanie wojsk przeciwnika, chociaż pod uwagę mogą być brane także obiekty terenowe. W toku pościgu nieustający nacisk skierowany jest przeciwko wycofującemu się przeciwnikowi, gdy w tym samym czasie siły oskrzydłające kanalizują jego drogi ucieczki.

4.6. Rodzaje natarcia

4.6.1. Rozpoznanie walką

Celem rozpoznania walką jest zmusić przeciwnika do odkrycia swojego położenia, wielkości, siły, przeznaczenia lub zamiaru jego sił poprzez sprowokowanie jego reakcji na działania zaczepne. Reakcja przeciwnika może ujawnić słabości w jego systemie obronnym. Dowódcy mogą prowadzić rozpoznanie walką podczas działań manewrowych jako sposób wywierania nacisku na obronę poprzez uchwytowanie kluczowych terenów i odkrywanie słabego punktu przeciwnika. Muszą oni być także przygotowani do podejmowania każdej szansy do wykorzystania powodzenia taktycznego.

Związek taktyczny może prowadzić własne rozpoznanie walką lub wykonywać je jako polecenie wyższego stanowiska dowodzenia. Musi być ono wystarczająco silne, aby zmusić przeciwnika do zareagowania, mimo że mogą tu mieć miejsce dążenia dowódców, aby uniknąć działań, które mogą przyspieszyć bardziej decydujące starcie. Jeśli dotychczas prowadzone rozpoznanie walką będzie zakończone, to wojska mogą skoncentrować się na przeciwniku, atakując lub wycofując się jak zarządzono.

4.6.2. Rajd

Celem rajdu jest zniszczenie lub przechwycenie ważnego obiektu przeciwnika. Jego szerszym celem jest zniszczyć przeciwnika. Cel ten opiera się na szczegółowym rozpoznaniu, pociąga za sobą szybkie przegrupowanie wewnątrz wrogiego terytorium i kończy się planowym wycofaniem. Zazwyczaj rajdy są na tyle krótkie w czasie i odległości, że tylko ograniczona ilość zaopatrzenia może być zabrana, a utrzymywanie ograniczone jest do napraw wykonywanych mniejszą ekipą. Systemy wsparcia ogniowego potrzebne są aby wesprzeć siły rajdowe i obniżyć zdolność przeciwnika do reakcji. Siły powietrzno-desantowe są odpowiednimi do tego rodzaju ataku, szczególnie jeśli mogą być wspierane śmigłowcami szturmowymi.

4.6.3. Natarcie szybkie

Polega ono na ataku, w którym czas przygotowania spożytkowany jest szybko w celu wykorzystania dogodnej okazji. W celu utrzymania tempa natarcia lub zachowania inicjatywy poświęcony jest minimalny czas na przygotowanie, a siły użyte do tego ataku są tymi, które są bez trudu dostępne. Będzie mało czasu na rozpoznanie i wcale na powtórne działanie. Ataki takie, gdziekolwiek to możliwe, przeprowadzane muszą być z nieoczekiwanego kierunku i wsparte przez skoncentrowany ogień wszelkiego dostępnego uzbrojenia. Dowódcy powinni wydać zwięzłe rozkazy i następnie przesunąć się na pozycje znacznie wysuniętą, by szybko reagować na rozwój natarcia. Szybki atak usiłuje wykorzy-

stać brak gotowości przeciwnika i wywołuje odwagę, zaskoczenie i szybkość w osiąganiu pomysłu zanim przeciwnik będzie miał czas poprawić swoją pozycję obronną. Jeśli utracone będzie tempo natarcia, to koniecznym może być planowy atak.

4.6.4. Natarcie planowe

Jest to rodzaj działań zaczepnych charakteryzujący się planowym i skoordynowanym zastosowaniem siły ognia i manewru w celu zniszczenia lub wzięcia do niewoli (internowania) przeciwnika. Gdy niszczona lub pokonywana musi być dobrze przygotowana obrona przeciwnika, to wymagany jest atak planowy. Nacisk kładziony jest na zmasowanie siły bojowej kosztem czasu.

Natarcie jest często poprzedzone dążeniem do styczności z przeciwnikiem i zmierza do kontynuowania celu, jakim jest uchwycenie i utrzymanie inicjatywy. Ponadto, szybki atak może okazać się bojem spotkaniowym. Kontrataki stosowane są także przez broniące się wojska w celu wykorzystania sprzyjających okoliczności do uderzenia na przeciwnika w decydującym miejscu i czasie, aby go pokonać. Zakładając, że natarcie będzie pomyślne, to wówczas wojska przeorganizują się i skonsolidują oraz, gdy to możliwe, podejmą rozwinięcie powodzenia i pościg.

4.7. Ugrupowanie wojsk i zadania

4.7.1. Ugrupowanie wojsk

Ugrupowanie zaczepne jest to uszykowanie oraz rozmieszczenie sił i środków w terenie odpowiednio do celu (koncepcji) natarcia.

W skład ugrupowania wchodzi elementy podstawowe i dodatkowe.

W natarciu ugrupowanie składa się z:

- pierwszego rzutu;
- odwodu;
- zgrupowań (oddziałów, pododdziałów) artylerii;
- oddziału, pododdziału przeciwlotniczego;

- elementów rozpoznania, walki radioelektronicznej i działań psychologicznych;
- odwodu przeciwpancernego;
- oddziału zaporowego;
- stanowisk dowodzenia;
- odwodów innych rodzajów wojsk (inżynieryjny, przeciwchemiczny);
- oddziałów, pododdziałów i elementów logistycznych.

Dodatkowo mogą być tworzone:

- oddział wydzielony;
- taktyczny desant powietrzny;
- zgrupowanie (grupa) desantowo-szturmowa;
- odwód przeciwdesantowy;
- oddział ratunkowo-ewakuacyjny;
- inne.

W specyficznych środowiskach walki oraz w zależności od sposobu i koncepcji rozegrania walki mogą być organizowane: oddziały obejścia, oddziały (grupy) szturmowe, oddziały zabezpieczenia ruchu.

W skład ugrupowania wojsk włącza się oddziały, pododdziały wojsk obrony terytorialnej, straży granicznej oraz innych sił znajdujących się w rejonie obrony.

Ugrupowanie powinno stwarzać jak najlepsze warunki do wykonania zadania bojowego, a zwłaszcza zapewnić efektywne użycie różnych środków walki, skupienie wysiłku w punktach ciężkości, wykonanie swobodnego manewru oraz wykorzystanie w walce właściwości terenu. W konsekwencji powinno umożliwić osiągnięcie zakładanego celu obrony.

Ugrupowanie w natarciu zależy od zadania, położenia przeciwnika, warunków widoczności oraz od odległości do celu natarcia. Wpływ na ugrupowanie wywiera również rodzaj wojsk, ich możliwości bojowe oraz wsparcie ogniowe.

Głę bokie i wąskie ugrupowanie ułatwia:

- szybką zmianę kierunku uderzenia i punktu ciężkości,
- potęgowanie natarcia,
- ochronę zagrożonego skrzydła.

Ugrupowanie takie zwiększa więc swobodę działania. Z drugiej strony jednak takie ugrupowanie powoduje, że:

- w początkowym okresie natarcia wykorzystuje się tylko część możliwości uderzeniowych;
- przeciwnik ma ułatwione oddziaływanie ogniowe;
- zwiększa się niebezpieczeństwo odcię cia sił nowo wprowadzanych do walki

Szerokie i niezbyt głę bokie ugrupowanie:

- pozwala na jednoczesne wykorzystanie możliwości ogniowych nacierających wojsk;
- wiąże przeciwnika na szerokim froncie i zmusza go do rozdzielenia ognia;
- maskuje punkt ciężkości natarcia;
- ułatwia znalezienie słabych miejsc i luk w ugrupowaniu przeciwnika i ich szybkie wykorzystanie.

Z drugiej jednak strony takie ugrupowanie:

- powoduje konieczność użycia większości sił już w początkowej fazie natarcia;
- utrudnia przesunię cie punktu ciężkości;
- obniża stan odwodów;
- zwiększa zagrożenie własnych skrzydeł i tyłów.

Jeżeli do uzyskania styczności z przeciwnikiem należy pokonać znaczną odległość lub jego położenie nie jest wystarczająco znane, celowe może być wąskie i głę bokie ugrupowanie nacierających wojsk, przemieszczających się za silnymi i działającymi na szerokim froncie elementami rozpoznawczymi.

Przy krótkich drogach podejścia i wystarczającym rozpoznaniu przeciwnika, nacierające wojska powinny podchodzić do linii styczności już w ugrupowaniu bojowym.

W razie możliwości użycia przez przeciwnika BMR, nacierające wojska powinny rozczłonkować się wszerek, aby mogły szybko związać się z wojskami przeciwnika.

4.7.2. Zadania

Obecnie preferowane jest dowodzenie przez cele, które stwarza warunki do wyzwalań inwencji twórczej dowódców i sztabów planujących i organizujących natarcie. Ma to swoje odbicie w przedstawionych treściach zadań określających w sposób krótki i komunikatywny zasadnicze cele cząstkowe (pośrednie) i cel końcowy natarcia. Każdorazowo w zadaniu powinien być wskazany **obiekt** (zgrupowanie sił przeciwnika, które należy rozbić albo rubież (obszar) do opanowania. Ponadto niezbędne jest wskazanie pasa (kierunku) działania. Są to zasadnicze "drogowskazy" do osiągnięcia celu natarcia. Szczegółowe zaś sposoby wykonania zadania pozostawione są do wypracowania i realizacji przez bezpośrednich wykonawców.

Istotnym elementem treści zadań jest określenie kierunku głównego uderzenia, który powinien być odpowiednio akcentowany użyciem sił i środków, aby gwarantował utrzymanie na nim ciągłej przewagi nad przeciwnikiem i zapewniał szybkie osiągnięcie celu natarcia przy jak najmniejszych stratach własnych.

W zadaniu dla związku taktycznego (oddziału) określa się pas natarcia przez wyznaczenie linii rozgraniczenia. Jeżeli zadanie wykonywane jest samodzielnie (bez sąsiadów) wówczas wyznacza się kierunek natarcia.

Związkowi taktycznemu wyznacza się w zadaniu opanowanie **objektu**. Polega ono na opanowaniu newralgicznego obszaru znajdującego się w strefie tyłów dywizji.. W wymiarze praktycznym oznacza to, że może zaistnieć potrzeba roz-

bicia batalionowych rejonów obrony na trzech, a niekiedy na czwartej pozycji, jeśli jest organizowana. Zadanie to stawiane jest wówczas kiedy przeciwnik przechodzi do obrony w warunkach dynamicznych zmian sytuacji, które nie pozwalają na właściwe umocnienie zajmowanych pozycji.

Dowódca związku taktycznego samodzielnie określa sobie **obiekt pośredni**, który znajdować się może się głębokości strefy tyłów brygady przeciwnika. Oznacza to, że aby wykonać tego typu zadanie, należy rozbić batalionowe rejon obrony na pierwszej i drugiej pozycji obrony przeciwnika.

W wypadku przełamywania silnie umocnionej obrony przeciwnika lub forswania szerokich przeszkód wodnych **obiektem pośrednim** dla związku taktycznego może być obszar na tyłach pierwszej pozycji obrony, a zasadniczy w strefie tyłów oddziału.

Oddziałowi pierwszego rzutu wyznacza się **obiekt** znajdujący się na głębokości strefy tyłów pierwszorzutowego oddziału przeciwnika. Oznacza to, że aby wykonać tego typu zadanie, należy rozbić batalionowe rejon obrony na pierwszej i drugiej pozycji obrony przeciwnika. Dowódca oddziału samodzielnie określa sobie **obiekt pośredni**, który znajdować się może na tyłach pierwszej pozycji przeciwnika.

Oddziałowi drugiego rzutu wyznacza się w zadaniu **obiekt** znajdujący się na tyłach kolejnej pozycji w głębi obrony przeciwnika. Obiekt ten może stanowić część obiektu pośredniego związku taktycznego.

Związkowi taktycznemu (oddziałowi) przechodzącemu do pościgu określa się **obiekt**, który powinien zostać opanowany, zanim przeciwnik zdąży w tym obszarze przygotować obronę.

W boju spotkaniowym związkowi taktycznemu (oddziałowi) określa się w zadaniu zdobycie **obektu**. Zadanie to polega na rozbiciu części sił głównych związku taktycznego (oddziału) przeciwnika, zniszczeniu (obezwładnieniu), a niekiedy zdobyciu podstawowej masy jego środków walki oraz opanowaniu

Wojska powinny przebywać w rejonach tylko przez okres niezbędnego na przygotowania.

Rejony stanowisk ogniowych artylerii powinny być wysunięte jak najdalej do przodu, aby artyleria mogła z nich osłaniać podejście i rozwijanie się wojsk oraz wspierać włamanie.

W razie konieczności należy wysunąć saperów przed przechodzące do natarcia wojska tak, aby mogli skutecznie wspierać ich przygotowanie i przejście do natarcia. Muszą oni być przy tym ubezpieczani przez pododdziały ogólnowojskowe.

Jeżeli w styczności z przeciwnikiem znajdują się inne wojska, to należy wykorzystać ich wiadomości o przeciwniku i o terenie, a ponadto na ile jest to możliwe, użyć ich również do przygotowań i wspierania natarcia. Dowódca szczebla nadrzędnego powinien ustalić odpowiedzialność w tym zakresie.

W czasie podejścia wojska wykorzystują wszystkie dostępne drogi i rozwijają się w coraz mniejsze kolumny marszowe, przechodząc w ten sposób stopniowo w ugrupowanie bojowe, które powinno być ostatecznie przyjęte na linii wyjściowej. Chodzi przy tym o to, aby nacierające wojska stosunkowo szybko osiągnęły linię wyjściową i w miarę możliwości nie znajdowały się w zasięgu obserwacji nieprzyjaciela. Oznakowanie dróg ułatwia podejście i rozwinięcie.

Rozwinięcie wojsk prowadzone na obszarze oddziaływania artylerii przeciwnika, powinno być osłaniane przez lotnictwo i artylerię.

Podczas zbliżania się do przeciwnika należy, wykorzystując własny ogień i w miarę możliwości ukrycia, szybko zajmować teren i unikać ogniowego oddziaływania obrońcy.

Wyłączyć należy obserwację przeciwnika, natychmiast zwalczać ogniem opór, ogniem dalekosiężnej artylerii i lotnictwem obezwładniać artylerię przeciwnika.

Im bliżej podchodzą nacierające wojska do przeciwnika, tym większe siły włączają się do walki ogniowej. Prowadza one natarcie na przemian uderzenia wojskami i ogniem.

- Włamanie.

W celu dokonania wyłomu w obronie przeciwnika nacierające wojska skupiają się dopiero bezpośrednio przed przednim skrajem obrony.

Przeciwnik broniący się miejscu włamania powinien zostać obezwładniony zmasowanym ogniem. Należy wykluczyć możliwość przeciwdziałania przeciwnika z głębi i ze skrzydeł.

Nacierające zgrupowania szybko włamują się w obronę przeciwnika nie zostawiając mu czasu na zorganizowanie przeciwdziałania. Dążyć należy do rozszerzania wyłomu.

Podczas gdy czołowe zgrupowania wykonują gwałtowne uderzenie w głąb obrony, to postępujące za nimi kolejne zgrupowania rozbijają przeciwnika utrzymującego jeszcze pozycje obrony. Jeżeli przeciwnik wyprowadza kontrataki przeciw włamującym się wojskom należy je natychmiast odciąć ogniem. Jeżeli to nie wystarczy, to wówczas tylko część sił może przejść do obrony. Siły główne muszą kontynuować natarcie.

Jeżeli włamania dokonują wojska pancerne i zmechanizowane, to tam gdzie to jest tylko możliwe jako pierwsze nacierają czołgi. Ogień wszystkich środków powinien być skierowany przede wszystkim na czołgi i środki przeciwpancerne przeciwnika.

Natarcie piechoty (niezmechanizowanej) prawie zawsze wymaga silnego wsparcia ogniowego. Jeżeli tylko pozwala na to teren lub warunki widoczności, piechota powinna przeniknąć przez przedni skraj obrony przeciwnika a następnie zaatakować jego pozycje ze skrzydeł lub od tyłu. Mimo trudnego do śledzenia przebiegu takich walk, dowództwo nacierających wojsk musi zapewnić współdziałanie wszystkich sił.

- Walka w głębi.

Podczas walki w głębi ugrupowania przeciwnika należy liczyć się z możliwością napotkania silnie bronionych pozycji i przeszkód oraz na rejon, w których przeciwnik koncentrował będzie swój ogień. Tam gdzie to możliwe czołowe pododdziały nacierających wojsk powinny obchodzić bronione pozycje i próbować przedostawać się w głąb bez wdawania się wyczerpujące potyczki.

Jeżeli nacierające wojska natkną się na pozycję, która musi być zdobyta lub te na silną obronę przeciwpancerną należy ją obezwładnić ogniem tak, aby można było szybko pokonać stawiany opór.

Ze względu na to, że za nacierającymi zgrupowaniami pozostaną nie rozbite siły przeciwnika, konieczne może być przydzielenie ochrony transportom zaopatrzenia.

Jeżeli nacierające wojska natrafią na przeszkody lub zapory minowe, których nie można obejść, należy zapobiec podchodzeniu dalszych sił na tym kierunku, aby uniknąć nadmiernej koncentracji wojsk. Dążyć należy do szybkiego i jednoczesnego pokonania przeszkody w wielu miejscach. Siły przeciwnika chroniące przeszkodę powinny być obezwładnione ogniem.

Na przeszkodę wychodzi najpierw spieszona piechota i saperzy, aby wykonać przejścia w zaporach. Następnie piechota musi zdobywać teren za przeszkodą i w ten sposób stworzyć możliwość pokonania przeszkody przez wozy bojowe. Zdobyty teren należy rozszerzane siły mogły rozwinąć się i kontynuować natarcie.

Szczególne starannej koordynacji działań wymaga natarcie prowadzone na jeden obiekt z różnych kierunków oraz natarcie prowadzone w celu połączenia się z własnymi nacierającymi siłami, tym ważniejsze staje się utrzymywanie ścisłej łączności w celu uniknięcia wzajemnego zagrożenia.

W każdym natarciu może dojść do powstania sytuacji kryzysowej. Dowódca nie może pozwolić sobie wówczas na zbyt wczesne użycie odwodów. Powinien on zawsze dysponować siłami, których mógłby użyć w przełomowym momen-

cie, a tym samym zachować swobodę działania i kontynuować natarcie aż do osiągnięcia celu operacji.

W razie zarysowania się możliwości zatrzymania natarcia lub w razie jego niepowodzenia, dowódca wprowadzając do walki odwody lub wykonując uderzenie ogniowe, musi doprowadzić do jego kontynuacji. Jeżeli to się nie uda, należy podjąć je na innym kierunku. Gdy siły są niewystarczające, to przełożony musi zdecydować się na wprowadzenie swoich odwodów lub przerwanie natarcia.

Podczas walki w głębi obrony przeciwnika należy liczyć się z jego silnymi kontratakami - szczególnie na skrzydła - wykonywanymi w celu utrzymania lub odtworzenia spójności obrony.

Należy dążyć do szybkiego wykrycia kontrataków i rozbicia wojsk przeciwnika zanim wykonają one uderzenie na własne wojska. Jeżeli się to nie uda, to nacierające wojska muszą przejść czasowo do obrony. W razie konieczności należy je wzmocnić. W razie dysponowania silnymi odwodami celowe może być ich użycie do odparcia kontrataku przeciwnika, siły główne powinny wówczas kontynuować natarcie.

Jeżeli opór przeciwnika słabnie lub przeciwnik rozpoczyna wycofywanie się, należy błyskawicznymi uderzeniami opanować obiekt natarcia lub dokonać przełamania.

Podczas pościgu nie można pozwolić przeciwnikowi na umocnienie się na kolejnych pozycjach. Dowódca musi dążyć do zakończenia pościgu okrążeniem lub całkowitym rozbiciem sił przeciwnika.

Jeszcze zanim nacierające wojska zajmą obiekty natarcia, przełożony zgodnie ze swoimi dalszymi zamiarami musi określić czy i w jaki sposób:

- kontynuować natarcie,
- wykorzystać powodzenie natarcia w celu okrążenia lub pościgu,
- zatrzymać natarcie i przejść do obrony zajętego obszaru,
- wycofać własne wojska.

4.8.2. Działania po opanowaniu obiektu (celu) natarcia

Po zajęciu obiektu (celu) natarcia nie wolno utracić kontaktu z przeciwnikiem. Jeżeli natarcie ma być kontynuowane, należy określić nowe cele natarcia. Konieczne może być uporządkowanie sił, zmiana ugrupowania oraz ponowna koordynacja ognia z ruchem. Nie może to jednak powodować niepotrzebnego przestoju.

Jeżeli wojska mają przejść do obrony, muszą zmienić ugrupowanie. Wojska wysunięte do przodu ubezpieczają pozostałe siły. Jeżeli dowódca posiada do dyspozycji piechotę (niezmechanizowaną) a teren na to pozwala, dokonuje się luzowania. Zluzowane wojska przechodzą do odwodu.

Jeżeli nacierające wojska mają się wycofać pozostawia się część sił jako osłonę.

WNIOSKI

W przedstawionych treściach rozdziału zawarto potwierdzenie dużej wagi natarcia w działaniach taktycznych. Dokonane analizy i oceny są zgodne z hipotetycznymi przewidywaniami, iż wymagane są znaczące zmiany w ujęciu typologicznym działań zaczepnych, jak i w treściach merytorycznych, zwłaszcza w zakresie jednolitej interpretacji sposobów przygotowania i prowadzenia natarcia.

Niezbędne jest przystosowanie narodowych osiągnięć w zakresie natarcia na szczeblach taktycznych.

5. PRZEMIESZCZENIA WOJSK

5.1. Pojęcia podstawowe

W literaturze występuje szereg pojęć dotyczących bezpośrednio lub pośrednio ruchu wojsk. Do najczęściej spotykanych należą: przegrupowanie, przemieszczanie, marsz, przewóz i przerzut.

Pojęciom bezpośrednio wiążącym się z ruchem jest *manewr*. Rozumiany on jest jako celowy, zorganizowany ruch sił i środków oraz ognia zmierzający do stworzenia najlepszej sytuacji w stosunku do przeciwnika.

Celem manewru jest stworzenie warunków do optymalnego wykorzystania stałego czynnika taktycznego jakim jest *przewaga*. Manewr może być realizowany w formie przegrupowań i przemieszczeń.

Pojęciem ogólnym jest *przegrupowanie*. Oznacza ono zmianę istniejącego rozmieszczenia sił i środków. Może ono nastąpić drogą przemieszczeń wojsk z jednego rejonu (rubieży) do drugiego w celu stworzenia nowego ugrupowania, adekwatnego do zaistniałej sytuacji lub potrzeb pola walki. Rozpatrywane pojęcie nie zawsze jest tak ściśle związane z marszem. Niekiedy może mieć niewiele z nim wspólnego, bowiem zmiana ugrupowania możliwa jest także w innych okolicznościach. Na przykład podczas przejścia z ugrupowania marszowego w obronne następuje nie drogą ruchu, a przez jego względne zatrzymanie.

W przewidywanych koncepcjach organizacji i prowadzenia działań taktycznych na obszarze kraju przemieszczanie wojsk jako funkcja manewru obok rozmieszczania odgrywa niebagatelną rolę. Przemieszczenie jest częścią składową wszystkich rodzajów walki. Jego czynnikiem ma być z reguły zbliżanie do przeciwnika i przyjęcie odpowiedniego korzystnego położenia. Jest to więc wstępny etap walki od którego rozpoczyna się większość rodzajów walki.

"Przemieścić się" (przemieszczać się) to nic innego jak zmienić miejsce, zająć inne położenie lub wykonać ruch na inne miejsce. *Przemieszczanie* jest

pojęciem typowo taktycznym. To wszelkie zmiany położenia wojsk w formie marszów, przewozów lub przerzutów. Zmiany te dokonuje się z jednego rejonu do drugiego w celu utworzenia zamierzonego ugrupowania bojowego lub dokonania koncentracji sił i środków. Może być przeprowadzane przed walką lub podczas jej prowadzenia. W tym rozumieniu przemieszczanie jest pojęciem nadrzędnym w stosunku do innych, związanych z ruchem wojsk. Przemieszczanie obejmuje bowiem marsze wojsk, ich przewozy transportem kolejowym i powietrznym. Nawet w operacjach na obszarze kraju nie należy wykluczać ewentualności transportu wodnego, zwłaszcza pododdziałów szlakami śródlądowymi.

Ze względu na ograniczenia przyjęte w pracy w sposób wyczerpujący zostaną omówione dwa podstawowe sposoby przemieszczeń, a mianowicie marsze oraz przewozy transportem kolejowym.

5.2. Marsz

Dla właściwego zrozumienia i interpretowania problematyki marszu celowym dokonano analizy natowskich dokumentów normatywnych i porównania treści tam zawartych z zapisami zawartymi w dokumentach obowiązujących dotychczas w SZ RP.

Według poglądów obowiązujących w polskiej myśli wojskowej marsz jest organizowanym przemieszczaniem wojsk na własnych środkach transportu do wyznaczonego rejonu lub na rubież walki, z zachowaniem zdolności do wykonania zadań bojowych. Wykonuje się go w kolumnach, najczęściej po istniejących drogach.

Niekiedy marsz wykonywany jest także po doraźnie przygotowanych drogach na przełaj. Niezależnie jednak od stanu i charakteru drożni marsz jest takim rodzajem ruchu wojsk, podczas którego wojska zachowują zdolność bojową; są stale w gotowości do podjęcia natychmiastowej walki.²⁸

²⁸ Por. Regulamin Działan Taktycznych Wojsk Lądowych, Część I, s. 56

Regulamin Bundeswehry nie precyzuje definicji marszu lub też szerzej pojętego przemieszczenia. Krótko stwierdza się tam, że wojska muszą być zdolne do szybkiego i sprawnego przegrupowania się. Dowództwa i wojska powinny dążyć do utrzymania ciągłości marszu i osiągnięcia jego celu. *Celem marszu zaś jest przemieszczenie wojsk do rejonu działania.*²⁹

Dokładne przygotowanie marszu i szybkie dostosowanie się do zaistniałej sytuacji pozwala na uniknięcie zakłóceń i opóźnień. Uniknięcie niespodziewanych sytuacji podczas przemieszczania, upatrują w dokładnym jego zaplanowaniu i przygotowaniu, poprzez m.in. wcześniejsze rozpoznanie i rekonesans, właściwe ugrupowanie marszowe, ubezpieczenie marszu, regulacja i nadzorowanie ruchu, odpowiedni stopień gotowości bojowej oraz zapewnienie łączności i zaopatrzenia.³⁰

W zależności od warunków przegrupowania, środków transportu i wybranego sposobu przemieszczenia, marsze dzielą się na: administracyjne i taktyczne.

Marsz administracyjny organizuje się w tych przypadkach, kiedy bezpośrednie spotkanie z przeciwnikiem lądowym jest mało prawdopodobne lub wykluczone. Marsz taktyczny organizuje się i wykonuje w warunkach przewidywania boju spotkaniowego. Dlatego szczególną uwagę zwraca się na przyjęcie takiego ugrupowania marszowego, które zapewni szybkie rozśrodkowanie pododdziałów, a w razie spotkania z przeciwnikiem - przyjęcie we właściwym czasie odpowiedniego ugrupowania bojowego w celu podjęcia walki. Marsz może być wykonywany w dzień lub w nocy - w zależności od zadania, uderzeniowych możliwości przeciwnika, pory roku oraz warunków meteorologicznych. Jeżeli przeciwnik ma przewagę w powietrzu, zaleca się, aby marsz był wykonywany tylko w nocy, przy ścisłym przestrzeganiu zasad maskowania.

²⁹ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100 s. 54

³⁰ Regulamin wojsk lądowych Bundeswehry, op. Cit. s. 113

Podobnie jak w armii niemieckiej w regulaminie obowiązującym w armii amerykańskiej trudno doszukiwać się samej definicji marszu jednak nie znaczy to wcale, iż problematyka ta została pominięta.

Według tego periodyku oddziały i pododdziały wojsk lądowych mogą wykonywać marsz w celu przegrupowania do nakazanego rejonu, z jednoczesnym zachowaniem zdolności bojowej do natychmiastowego rozpoczęcia walki.

Przytoczone wyżej poglądy na marsz dotyczą problemu widzianego od strony tylko dwu najważniejszych armii państw członkowskich NATO. Każde z państw sojuszniczych posiada własne *regulaminy walki* i działając samodzielnie postanowienia ich będzie przestrzegało i wykorzystywało. Wspólne działania, wymagać będą jednak tworzenia formacji wielonarodowych. Działania w takich warunkach będą wymagać wysokiego stopnia zdolności do wspólnego działania w tym i wykonywania marszów. Pozostają jednak znaczące różnicowania pomiędzy wojskami lądowymi Sojuszu szczególnie w zakresie organizacji i wyposażenia. Dlatego istotnym jest aby wojska te rozumiały wspólne zasady walki lądowej i aby stosowano te same zasady użycia wojsk lądowych w działaniach taktycznych.

Najważniejsze kwestie reguluje ATP-35(B) który powstał, aby zapewnić powszechne zrozumienie i jednakowe podejście do problemu ujednolicenia zasad działań taktycznych wojsk lądowych. W regulaminie tym uwypukla się zasady użycia wojsk we wspólnych działaniach na szczeblu brygady i powyżej, wspólnych w odniesieniu do państw, które ratyfikowały STANAG obejmujący sobą niniejszy regulamin.

Analiza wspomnianego dokumentu ukazuje, że również w nim wzorem wcześniej omawianych nie definiuje się terminu marsz a ponadto jest on często używany zamiennie z terminem przegrupowanie.³¹ Sama problematyka

³¹ Zob. Podrozdział XII, s.88

omawianego przedsięwzięcia potraktowana jest dość lapidarnie i w sposób jednoznaczny.

Mając na względzie przytoczone wyżej poglądy oraz nasze uwarunkowania, a także perspektywę wspólnego działania z armiami sojusznicznymi NATO można określić następujące konstatacje:

1. Wojska Lądowe muszą być zdolne do szybkiego i sprawnego przemieszczania we wszystkich okresach funkcjonowania państwa (pokój, kryzys, wojna). Służące temu przedsięwzięcia muszą być zaplanowane i przygotowane dla wszystkich szczebli organizacyjnych. Głównym sposobem przemieszczania się wojsk na obszarze kraju oraz w strefie bezpośrednich działań bojowych jest marsz na autonomicznych środkach transportu.
2. Marsz to zorganizowane przemieszczanie wojsk na autonomicznych środkach transportu w celu wejścia do walki lub poprawy położenia w stosunku do przeciwnika, z zadaniem wykonania tych przedsięwzięć w określonym czasie, z zachowaniem zdolności bojowej oraz skrycie. Marsz organizowany wg wyżej wyszczególnionego celu oraz wykonywany w warunkach zagrożenia ze strony przeciwnika nazywamy marszem taktycznym.
3. Marsz organizowany w okresie pokoju gdzie głównymi determinantami są: czas, bezpieczeństwo i koszty tego przedsięwzięcia - nazywany jest marszem administracyjnym. Celem marszu administracyjnego jest zmiana rejonu dyslokacji lub zajęcie podstaw wyjściowych do ćwiczeń. Organizowany jest i prowadzony bez zagrożenia działania strony przeciwnej.

5.2.1. Warunki wykonywania marszu

Dzięki nowoczesnym systemom oraz środkom rozpoznania i rażenia, a także ze względu na przewidywany charakter działań powietrzno-lądowych, możliwe będzie oddziaływanie przeciwnika na dużą głębokość i wykonywanie precyzyjnych uderzeń zarówno na maszerujące wojska, jak i newralgiczne elementy systemu komunikacyjnego. Oprócz nowoczesnych systemów uzbrojenia, poten-

cialny agresor dysponował będzie siłami zdolnymi do działania na naszym terytorium, przez co zagrożone będą ciągle drogi marszu jak i rejony ześrodkowania.

Celem przemieszczenia będzie więc nie tylko umiejętne zbliżenie się do przeciwnika i przyjęcie odpowiedniego ugrupowania, ale także uniknięcie niespodziewanych uderzeń i ograniczenie ewentualnych strat.

Analiza treści przytaczanych dokumentów natowskich jako obowiązujących u nas pozwala stwierdzić, że marsz powinien być wykonywany w sposób rozśrodkowany, skrycie i szybko, z zasady w nocy lub w innych warunkach ograniczonej widoczności. Oczywiście w razie potrzeby, zwłaszcza w czasie prowadzenia działań taktycznych w strefie tyłowej wojsk własnych, może być wykonywany także w dzień.

Jak wcześniej wskazano celem marszu jest osiągnięcie przez wojska nakazanego rejonu lub rubieży w odpowiednim czasie i pełnej gotowości do prowadzenia walki. Marsz podporządkowany jest stworzeniu w odpowiednim miejscu i czasie przewagi, uzyskaniu zaskoczenia i przejęciu inicjatywy.

W zależności od kierunku przemieszczania, w stosunku do rubieży styczności z przeciwnikiem, marsze dzielimy na:

- dofrontowe (czołowe);
- rokadowe (boczne, rokadowy);
- odfrontowe.

Z uwagi na warunki wykonywania możemy wyodrębnić marsze:

- przed wybuchem wojny (w okresie zagrożenia wojennego);
- w początkowym okresie wojny;
- w toku trwania działań wojennych.

Niektórzy teoretycy naszej myśli wojskowej obok w/w warunków dostrzegają jeszcze szereg innych uwarunkowań determinujących marsz, a zatem może być on wykonywany:

- na małe lub duże odległości;

- przy intensywnym oddziaływaniu przeciwnika lub przy jego zagrożeniu.
- po drogach o dobrej nawierzchni lub jej złym stanie;
- na różną odległość;
- w warunkach dobrej lub ograniczonej widoczności;
- przy pełnym zabezpieczeniu /siły układu pozamilitarnego/ jego wykonania lub ograniczonych, a nawet braku takich świadczeń przez przełożonego.³²

Najdogodniejsze warunki istnieć będą do wykonania marszu administracyjnego. Ruch wojsk skoordynowany będzie wówczas zgodnie z centralnym planem przegrupowania operacyjnego sił zbrojnych. Do zabezpieczenia marszu zaangażowane zostaną zarówno siły układu militarnego jak i układu niemilitarnego. W tych warunkach marsz przebiegać powinien bez większych zakłóceń i zgodnie z planem.

Dużo bardziej skomplikowane będą warunki marszu taktycznego w okresie zagrożenia wojną lub konfliktem zbrojnym. Jednak maszerujące wojska będą miały tak jak i w czasie pokoju możliwość wykorzystania całego systemu zabezpieczającego przemieszczenie, jak i w pełni wykorzystają infrastrukturę cywilną i wojskową przeznaczoną do sprawnego i planowego przemieszczenia się wojsk. Maszerujące wojska wkomponowane zostaną w plan przedsięwzięć zmierzających do wzmocnienia lub poprawy bezpieczeństwa na określonym kierunku operacyjnym lub granicy z danym państwem. Marsz wykonywany w ramach maskowania operacyjnego może być ukierunkowany na przeciwdziałanie niekorzystnemu rozwojowi sytuacji. Nie należy wykluczyć i tego, że marsz w okresie narastania napięcia może być postrzegany w kategoriach czynnika hamującego określone zapędy potencjalnego agresora.

³² Z. Scibiorek Marsz dywizji i pulku na obszarze kraju. s. 10

W warunkach zagrożenia wojennego oddziały mogą wykonywać marsz, z MSD lub z ośrodków szkolenia poligonowego, a także z zapasowych lub zasadniczych rejonów alarmowych oraz rejonów poprawy położenia.

Najtrudniejsze będą marsze taktyczne wykonywane w początkowym okresie i w czasie działań wojennych. Istnieć tu będą przede wszystkim zagrożenia spowodowane oddziaływaniem przeciwnika. Przeciwnik dążyć będzie do odkrycia celu marszu, jak też do opóźnienia i paraliżowania przemieszczających się wojsk. Oddziaływanie szczególnie groźne to rażenie bronią precyzyjną, w szczególności na centra dowodzenia. Uderzenia z powietrza na maszerujące wojska, najgroźniejsze w miejscach kanalizujących ruch wojsk. Wraz ze zbliżeniem się do rejonów odpowiedzialności, obok lotnictwa dużym zagrożeniem dla maszerujących wojsk będzie oddziaływanie artylerii przeciwnika.

W wypadku rozpoczęcia działań przez przeciwnika z zaskoczenia dojdzie także sprawa nie zakończonego mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek. Niezwykle skomplikowaną rzeczą w takim przypadku jest, pogodzenie zadania jakim jawi się wykonanie marszu, z dokończeniem procesów mobilizacji.

Określone warunki wykonania marszu niosą za sobą cały szereg zagrożeń i wynikających z tego potencjalnych zakłóceń które mogą wystąpić w czasie jego realizacji przez oddział.

Analiza minionych wojen i konfliktów lokalnych pozwala na wyodrębnienie co najmniej dwu grup zakłóceń, które to spowodowane są czynnikami zewnętrznymi jak i wewnętrznymi.

Do grupy pierwszej spowodowanej czynnikami zewnętrznymi można zaliczyć:

- utrudnianie prowadzenia marszu przez ludność cywilną spowodowane protestami, pikietami, itp.;
- nie wywiązanie się ze świadczeń osobistych i rzeczowych;
- zakłócenia spowodowane działalnością grup mniejszości narodowych;

- działanie grup dywersyjno-rozpoznawczych;
- zachwianie procesu informacyjnego w relacjach przełożony-podwładny i odwrotnie;
- niewłaściwe działanie elementów zabezpieczenia przemieszczania tworzonych na bazie wyznaczonych jednostek wojskowych jak i jednostek z układu niemilitarnego;
- warunki atmosferyczne i terenowe.

Do czynników wewnętrznych zaliczyłbym:

- niedostateczne wyszkolenie wojsk i dowództw;
- słaby stan techniczny sprzętu;
- stres spowodowany zagrożeniem;
- zakłócenia w procesie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk.
- zachwianie koordynacji działań.

Dowódcy oddziałów, będą zmuszeni przezwyciężyć kolejny problem jaki mogą napotkać na drodze marszu, jest nim mianowicie możliwość wcześniejszego niż spodziewane, napotkanie przeciwnika i stoczenie boju spotkaniowego. Walka z przeciwnikiem w czasie marszu, a w szczególności walka z taktycznymi desantami, nastręczać będzie wydzielanie i angażowanie znacznych sił do przeciwdziałania tym zagrożeniom. Starcie z przeciwnikiem może przyjąć formę nie tylko starcia bezpośredniego, walczyć trzeba będzie także ze skutkami uderzeń wykonanych na mosty, wiadukty, odcinki dróg, itp. newralgiczne punkty. Wszystko to powinno być w miarę możliwości uwzględniane już w fazie planowania marszu i stosownie do wniosków z tego wynikających, powinny być przewidziane środki zaradcze. Zawsze bowiem dotrzymanie terminu dotarcia do wyznaczonego rejonu lub na nakazaną rubież, przy zachowaniu zdolności bojowej powinno być celem nadrzędnym przyjmowanych rozwiązań i podejmowanych decyzji.³³

³³ Z. Scibiorek, Marsz dywizji i pulku, op cit. s. 12

5.2.2. Planowanie marszów

A. Zasady ogólne

Regulamin ATP 35(B) w XII podrozdziale traktuje o zasadach planowania i wykonywania przegrupowań (marszów) po drogach w strefie działań bojowych. uważając je za najważniejszy rodzaj przegrupowania, wykonywanego w celu rozwinięcia i dyslokacji wojsk w terenie, w celu wykonania przez nie zadań.

Zasadnicze treści dotyczące tego przedsięwzięcia są w zasadzie zbieżne z poglądami naszych teoretyków, zaś różnice dotyczą jedynie szczegółowości w podejściu do rozwiązywanych problemów.

Analiza dokumentów natowskich jak i naszych w uogólnieniu pozwala na konkluzję, iż gdziekolwiek jest to możliwe, tam do przegrupowywania wojsk powinno być planowanych do wykorzystywanych kilka dróg. Niedostępność dróg dla innych sprzyjać będzie elastyczności wykonywania przemieszczenia, skutecznie ograniczy długość kolumn w marszu, wrażliwość na lotnicze uderzenia przeciwnika i czas przemarszu.

Dyscyplina marszu, rozpatrywana podobnie we wszystkich regulaminach występuje jako istotny czynnik podczas przegrupowania. Wszelkie odstępstwa od określonych dróg i czasu marszu mogą kolidować z innymi przemieszczanymi jednostkami i mogą mieć poważne następstwa w postaci zakłóceń marszu. W wypadku nieoczekiwanego zaburzenia na drodze przemieszczenia, dowódca musi się z nimi bezzwłocznie uporać i stosownie do sytuacji złożyć meldunek.

Przegrupowanie wymaga starannego planowania, szczególnie w odniesieniu do czasu. Wykorzystywana powinna być wszelka dostępna informacja, w tym mapy, dane drogowskazów, szczegóły od odpowiednich organów, głównie ze stanowisk dowodzenia organizacji kierującej przegrupowaniem, a także wiedza tych, którzy są zapoznani z lokalnymi warunkami.

Najważniejszymi czynnikami planowania przemieszczenia są:

- zadanie bojowe i koncepcja działań wyższego przełożonego;
- dostępny czas i odległość przegrupowania;
- organizacja ruchu, obejmująca zaangażowane wojska, regulację ruchu i przegrupowania oraz przedsięwzięcia kontrolne;
- zadania następne;
- sytuację przeciwnika, naziemną i powietrzną, w tym zagrożenie bronią masowego rażenia;
- względne stopnie mobilności;
- liczbę dróg lub dostępnych sektorów, lub liczbę i możliwości dostępnych dróg;
- warunki terenowe i pogodę;
- inne przegrupowania, w tym ruch cywilny;
- możliwość obsługi i remontu dróg i innych linii komunikacyjnych.³⁴

Informacja jako podstawa planowania jest czynnikiem zespalałym wszelkie działania. W każdej sytuacji dowódca musi dbać o zagwarantowanie sobie dopływu informacji, bez której poruszałby się po omacku, nie mając pełnego wyobrażenia o czekających go zdarzeniach. Dowódca pozyskiwać będzie informacje poprzez:

- terminowe rozpoznanie drogi i miejsca przeznaczenia;
- powiązania / kontakt z wojskami zajmującymi dany rejon oraz z władzami narodowymi, takimi jak organizacje kierowania przegrupowaniem;
- pododdziały zwiadowcze, do których wydzielani mogą być saperzy, zespoły obrony przed BMR, zespoły łączności lub żandarmerii wojskowej.

Zadania elementów pozyskujących wiadomości polegać będą na sprawdzeniu dróg mogących zmylić wyznaczoną marszrutę oraz skrzyżowań na punktach kontrolnych.³⁵

³⁴ Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b) s. 89

³⁵ Tamże, s. 89

Plan przegrupowania, zawiera następujące etapy:

- *przegrupowanie do punktu wyjściowego* - w którym dowódcy jednostek odpowiedzialni są za przegrupowanie swoich jednostek do punktu wyjściowego;
- *przegrupowanie od punktu wyjściowego do punktu końcowego* - w którym jednostki rozpoczynają przegrupowanie w przydzielonej im kolejności i z nakazaną prędkością.

Priorytety przegrupowania w strefie działań bojowych ustalone są przez odpowiedniego, wyższego przełożonego. Przegrupowania i marszruty oddziału /związku taktycznego będą synchronizowane, koordynowane w celu uniknięcia niepotrzebnych opóźnień, które własne wojska mogłyby napotkać rywalizując o te same drogi marszu.

Na drogach wojskowych, przegrupowania wojskowe posiadają pierwszeństwo przed ruchem cywilnym. Na drogach niewojskowych, przeszkody wynikające z ruchu cywilnego powinny być rozwiązywane wraz lokalną policją lub (...)przez organizację kierującą przegrupowaniem.

Punkt końcowy. Jest to punkt, w którym uprawnienia kierownicze przekazane zostaną wyższemu szczeblowi.³⁶

Odpowiedzialność za przemieszczenie jednostek podzielona jest na dwie zasadnicze strefy, gdzie w poszczególnych strefach kształtuje się następująco:

W WYSUNIĘTEJ STREFIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH przegrupowanie zdeterminowane jest jedynie zadaniem bojowym. Odpowiedzialność spoczywa na właściwych dowódcach w koordynacji z lokalnymi władzami, tam gdzie to ma zastosowanie. Mimo to, przegrupowujące się wojska zapewniają sobie własną kontrolę przegrupowania i regulację ruchu.

W TYŁOWEJ STREFIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH plany przegrupowania muszą być skoordynowane pomiędzy dowództwami NATO i narodowymi. Od-

³⁶ Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b), s. 90

powiedzialność spada w dół zgodnie z istniejącymi porozumieniami.³⁷ Przegrupowanie kierowane jest w zasadzie przez organizację ds. przegrupowania i kontroli ruchu.

Rozkazy do przegrupowania są rozkazami operacyjnymi. Powinny one zawierać:

1. Punkt wyjściowy / punkt końcowy i inne punkty kontrolne / kierownicze.
2. Ugrupowanie (w tym kolejność przemieszczania się pojazdów).
3. Rozśrodkowanie
4. Drogi marszu i ich odcinki.
5. Czas odblokowania drogi i ograniczenia.
6. Rejony postojów i odpoczynku (w tym rejony tankowania i obsługiwania).
7. Rejony ześrodkowania i zbiórek.
8. Ograniczenia co do stosowania urządzeń elektronicznych.
9. Wszelką dodatkową informację, dotyczącą organizacji przegrupowania.
10. Obronę przeciwlotniczą w toku przegrupowania.³⁸

Podczas przegrupowania oddziału ruch telekomunikacyjny powinien być surowo zabroniony, aby obniżyć niebezpieczeństwo wykrycia wojsk przez przeciwnika. Dlatego relacje łączności i kierowanie przegrupowaniem będą musiały być prowadzone głównie poprzez stosowanie telefonu, pojazdów i śmigłowców.

B. *Możliwości marszowe*

Bezpośrednim determinantem wszystkich przedsięwzięć związanych z planowaniem marszu przemieszczanych oddziałów czy też związków taktycznych są ich możliwości marszowe.

Pod pojęciem możliwości marszowych należy rozumieć: *zdolność do pokonania określonej odległości na etatowych (własnych) środkach transportu,*

³⁷ Regulamin działań taktycznych sił lądowych Atp-35(b) s. 90

³⁸ Tamże s. 90

*w określonym czasie i przy zachowaniu gotowości do wykonywania kolejnych , planowych i nieplanowych zadań.*³⁹

Głównymi czynnikami wpływającymi na możliwości marszowe są:

- stopień (intensywność) i środki oddziaływania przeciwnika;
- właściwości manewrowe, eksploatacyjne sprzętu bojowego i środków transportowych oraz ich stan techniczny;
- stan dróg, warunki terenowe i meteorologiczne;
- przygotowanie wojsk do marszu, fizyczna kondycja, wyszkolenie kierowców i mechaników;
- zabezpieczenie marszu.

Możliwości marszowe rzutują na wiele kwestii związanych z wykonywanym marszem. Najistotniejsze są jednak:

- średnia prędkość marszu;
- odległość (zasięg) marszu dziennego (dobowego);
- ogólny czas marszu.

Wielkość wskaźnika prędkości marszu godzinnego umożliwia przeprowadzenie kalkulacji w większym przedziale czasowym. Do planowania przyjmuje się, że kolumna mieszana w ciągu doby pokona odległość rzędu 200-300 km. U podstaw takiej kalkulacji leży fakt, iż oddział maszeruje efektywnie ok. 10-12 godzin, a normy prędkości przedstawiają się w sposób następujący:

Średnią prędkość marszu, dla całej doby jej trwania (w nocy i w dzień) oblicza się dzieląc długość drogi przez czas trwania marszu (bez uwzględnienia czasu postoju). Przyjmuje się następujące średnie prędkości marszu:

dla kolumn pieszych - do 5 km/h

dla kolumn gąsienicowych - do 30 km/h

³⁹ M. Huzarski, W. Kaczmarek Działania taktyczne batalionu. s. 57

- dla kolumn kołowych - do 40 km/h
- dla kolumn mieszanych - do 30 km/h⁴⁰

We wszelkich kalkulacjach marszowych przyjmuje się zawsze tempo marszu środków najwolniejszych W górach, lesie, terenie lesisto-jeziornym, w zimie oraz innych niekorzystnych warunkach utrudniających marsz jego średnia prędkość ulegnie poważnemu obniżeniu i może wynosić:

- dla kolumn pieszych - 0,3-2 km/h
- dla kolumn gąsienicowych - 10-20 km/h
- dla kolumn kołowych - 10-20 km/h
- dla kolumn mieszanych - 10-20 km/h⁴¹.

Powyższe przedziały czasowe i prędkości marszowe należy dostrzegać w kategoriach wielkości - norm średnich. Jeśli sytuacja będzie napięta, to nie należy wykluczyć ewentualności jej zwiększenia. W ekstremalnych warunkach, np. spowodowanych złożoną sytuacją bojową, średnie prędkości kolumn oraz czas marszu dobowego mogą być przekroczone, po to by wojska znalazły się w określonym miejscu i we właściwym czasie.

Planując marsz uwzględnia się wszystkie czynniki rzutujące na jego możliwości wykonania. Na podstawie doświadczeń bojowych, praktyki szkoleniowej i wniosków z przeprowadzonych analiz przyjmuje się, że prędkości kolumn w nocy są z reguły do 20-30% mniejsze niż w dzień. W podobnym stopniu na prędkość marszu wpływa zima, zwłaszcza śnieg lub oblodzenie dróg. Mniejsza jest też prędkość na odcinkach dróg w obszarach zurbanizowanych, pagórkowatych. W tym drugim przypadku niejednokrotnie pojawi się problem utrzymania dyscypliny marszu.

⁴⁰ Według Regulaminu Walki Wojsk Lądowych Bundeswehry wojska maszerujące po dobrych drogach mogą utrzymywać następujące prędkości marszu: w dzień-40km/h, w warunkach złej widoczności-30km/h, Op.cit., s.116.

⁴¹Działania taktyczne wojsk lądowych. Warszawa 1995 s. 142

C. Ugrupowanie marszowe

Analiza dostępnych dokumentów natowskich oraz informacje uzyskane na podstawie spotkań konsultacyjnych z oficerami państw członków NATO pozwalają stwierdzić, że nasza treść definicji jest spójna z ich filozofią postrzegania tego zjawiska

W konkluzji można więc przyjąć, iż *rozmieszczenie kolumn na drogach, zapewniające najlepsze wykonanie zadania, przy szybkim i sprawnym ich przemieszczaniu do nowych rejonów (rubieży) z zachowaniem gotowości bojowej nazywamy ugrupowaniem marszowym.*

Powinno ono zapewnić wykonanie marszu w wyznaczonym czasie, rozwinięcie wojsk w ugrupowanie przedbojowe i bojowe, równoczesne wprowadzenie do walki planowanej liczby środków ogniowych, zachowanie zdolności bojowej w razie wykonania przez przeciwnika uderzeń, dokonanie manewru na inne drogi marszu i utrzymanie ciągłości dowodzenia. Jego ostateczna postać jest uzależniona od następujących determinantów:

- w jakim okresie wykonywany jest marsz (przed wybuchem, w jej początkowej fazie, czy w toku trwania wojny);
- rozmieszczenia oddziałów, pododdziałów w rejonie, z którego rozpoczyna się marsz;
- rodzaju (charakteru) zadania czekającego wojska po wykonaniu marszu;
- odległości do linii styczności walczących stron i charakteru działania przeciwnika;
- działania sąsiadów i oddalenia od jego pododdziałów;
- liczby dróg marszu, pory roku i czasu trwania oraz warunków atmosferycznych.

Konfrontacja treści wybranych dokumentów obowiązujących w NATO z treścią naszych dokumentów pozwala przyjąć, że **ugrupowanie marszowe two-**

rza: ubezpieczenie marszowe, elementy rozpoznawcze, kolumny sił głównych oraz kolumny pododdziałów logistycznych.⁴²

Ugrupowanie marszowe powinno zapewnić przede wszystkim utrzymanie maksymalnej prędkości, swobodę ruchu oraz bezpośrednie ubezpieczenie kolumn. Na ogół w siłach głównych wszystkie oddziały (pododdziały) maszerują całością organizacyjną. Duże kolumny marszowe powinny być dzielone na zgrupowania taktyczne (grupy marszowe), które nie powinny przekraczać siły wzmocnionego batalionu.⁴³ W celu zapewnienia wyższego tempa marszu można też sprzęt o mniejszych prędkościach trakcyjnych przewozić na przyczepach niskopodwoziowych i z nich tworzyć oddzielną kolumnę.

Podczas marszu, po wybuchu wojny, w miarę zbliżania się do linii frontu, ugrupowanie marszowe powinno zapewnić warunki do nawiązania walki, która często może mieć charakter boju spotkaniowego. Dlatego oddziały (pododdziały) powinny maszerować z przewidzianymi dla nich środkami wzmocnienia. W pierwszorzutowych pododdziałach część artylerii należy wydzielać do elementów ubezpieczenia, a pozostałą rozmieścić na czole sił głównych. Środki przeciwpancerne celowo jest przemieszczać między awangardą a siłami głównymi. Poszczególne kolumny powinny mieć zapewnioną obronę przeciwlotniczą etatowymi środkami.

Ubezpieczenia marszowe powinny zapewnić ciągły ruch kolumny sił głównych, uniemożliwić przenikanie elementów rozpoznawczych przeciwnika i stwarzać dogodne warunki wejścia do walki. Dzieli się je na ubezpieczenia czołowe (awangardy, szpice czołowe), ubezpieczenia boczne (szpice boczne) i ubezpieczenia tylne (ariergardy, szpice tylne).⁴⁴ Ubezpieczenia marszowe powinny również zapewnić czas na uaktualnienie (powzięcie) decyzji do dalszych działań, stworzenie siłom głównym warunków do bezkolizyjnego przy-

⁴² Por. zał. Nr 7 i Nr 8

⁴³ Zob. Regulamin Walki Wojsk Lądowych Bundeswehry, Op. Cit. s. 114

⁴⁴ Por. zał. nr 9

jęcia ugrupowania bojowego i realizacji zadania przy pełnym wsparciu ogniowym.

Stosownie do stopnia zagrożenia ze strony przeciwnika naziemnego i powietrznego oraz prawdopodobieństwa spotkania się z nim, maszerujące wojska ubezpieczają się *awangardą* w marszu dofrontowym, *ariergardą* w marszu odfrontowym, szpicą boczną w marszu rokadowym (wzdłuż linii frontu).

Awangarda (ariergarda) - na ogół w sile wzmocnionego batalionu - działa na odległości około połowę mniejszej niż oddział wydzielony, średnio 20-30 km od ubezpieczanych wojsk. Najczęściej rdzeniem zasadniczym awangardy będzie batalion czołgów z kompanią zmechanizowaną lub batalion zmechanizowany z kompanią czołgów. Wzmocniona pododdziałów saperów, artylerii do ognia pośredniego, artylerii przeciwlotniczej i obrony przeciwchemicznej będzie w pełni samodzielna w zakresie prowadzenia walki. Jeśli oddział maszeruje na czele sił głównych związku taktycznego po dwóch drogach, na jednej ubezpiecza się awangardą, a na drugiej szpicą czołową. Po drodze ubezpieczonej przez awangardę, która także wysyła szpicę czołową, maszerują siły główne.

W wypadku gdy jest wysłany oddział wydzielony, siły główne ubezpieczają się od czoła szpicą czołową, w sile pododdziału, najczęściej wzmocnionej kompanii, działa ona w odległości rzędu 5-10 kilometrów od czoła sił głównych.

Pododdziały maszerujące w siłach głównych batalionu, lecz nie na jego czele, ubezpieczają się w razie zagrożenia napadem przeciwnika naziemnego *szpicą czołową*. Organizowana jest w sile od wzmocnionego plutonu. Tego typu szpice czołowe działają w odległości 2-3 km, lecz nie dalej niż na odległość wzrokową od czoła ubezpieczanych sił.⁴⁵

⁴⁵ Por. zal. nr 10

W wypadku zagrożenia kolumn marszowych ze skrzydła organizuje się *szpice boczne*. Mogą być wysyłane przez awangardę, jak i z kolumn sił głównych. Wykonują one okresowo marsz po drodze równoległej do drogi głównej, średnio w oddaleniu do 5 km. Ubezpieczają zagrożone kierunki, zajmują i utrzymują dogodnie rubieże przez czas przemarszu sił głównych.

W wypadku zagrożenia od tyłu lub podczas wykonywania marszu odfrontowego maszerujące wojska ubezpieczają się *ariergardą* lub szpicą tylną. Skład, zadania i odległość działania tych elementów jest podobna do organizowanych w celu ubezpieczenia się od czoła.

Maszerujące pododdziały w tym i elementy ubezpieczenia marszowego, doraznie wysyłają patrole czołowe (boczne, tylne) w sile do wzmocnionego plutonu. Czynią to z reguły na odległość do 3 km. Te z kolei ubezpieczają się ubezpieczeniem bezpośrednim - drużyną patrolową (czołgiem), działającą w odległości wzrokowej, około 1-1,5 km.

W czasie postojów i odpoczynków elementy ubezpieczenia marszowego przejmują zwykle zadania ubezpieczeń postoju, ale mogą być także zamienione lub wzmocnione.

Dla zapewnienia przejezdności dróg marszu, a w wypadkach koniecznych wykonania objazdów, czy przygotowania dróg na przełaj, tworzy się *oddziały zabezpieczenia ruchu*.

Oddział zabezpieczenia ruchu, którego cel działania jest jednoznacznie określony w nazwie, nie należy jednak traktować jako jedyny element ugrupowania marszowego zajmujący się zapewnieniem swobody ruchu. Marsz wykonywany na obszarze kraju będzie również zabezpieczony przez siły układu pozamilitarnego. Właśnie one w głębi kraju będą odgrywały priorytetową rolę. Natomiast w sytuacjach wykluczających ich działanie i zaistnienie komplikacji drogowych w bliskim kontakcie z przeciwnikiem zadania zabezpieczenia ruchu powinny przejąć maszerujące wojska.

Niezależnie od sił inżynierskich obowiązek utrzymania przejezdności dróg mają pozostałe pododdziały, zwłaszcza ogólnowojskowe. Wykorzystują do tego czołgi z urządzeniami spycharkowymi, samobieżne mosty towarzyszące oraz inny sprzęt będący na ich wyposażeniu.

Należy się liczyć z tym, że w razie dużych uszkodzeń dróg, siły główne będą coraz bardziej zbliżać się do oddziałów zabezpieczenia ruchu. Dlatego, aby nie spowodować zatrzymania lub dezorganizacji marszu, powinny one działać nawet w czasie postoju lub odpoczynku sił głównych związku taktycznego (oddziału).

Kolumny marszowe sił głównych rozczłonkowuje się w głąb, tworząc kolumny pododdziałów (grup marszowych). Odległości między kolumnami mają zapewnić swobodę manewru i rozśrodkowanie wzdłuż drogi marszu. Na czele kolumn sił głównych rozmieszcza się oddziały zabezpieczenia ruchu z zadaniem zapewnienia technicznej przekraczalności dróg marszu. Odległości między oddziałami mogą wynosić do 5 km, między pododdziałami (batalion, dywizjon) do 3 km, a między pojazdami do 50 m.

W przewidywaniu wejścia batalionu, na czele sił głównych maszerują stworzone zgrupowania gwarantujące dużą siłę uderzeniową i pełną autonomię działania.

Oddziały (pododdziały) logistyczne maszerują samodzielnie plutonami za siłami głównymi w gotowości do udzielenia pomocy medycznej, remontu i ewakuacji sprzętu oraz zaopatrywania wojsk. W pododdziałach wszystkie kolumny logistyki znajdują się w jego ugrupowaniu. Jeśli istnieje zagrożenie ze strony przeciwnika naziemnego i może dojść do walki (boju) właściwym rozwiązaniem jest włączenie do czołowych oddziałów elementów wzmocnienia logistycznego. Charakter zadań oraz stan sił i środków do walki zawsze będzie czynił pododdziały logistyczne opłacalnymi obiektami dla przeciwnika, dlatego obowiązkiem każdego dowódcy jest tworzenie im elementów ubezpieczeń najczęściej z pododdziałów piechoty czy zmechanizowanych.

W zależności od sytuacji ugrupowanie marszowe batalionu może ulegać zmianom. Ze względów taktycznych, zwłaszcza w przewidywaniu boju spotkaniowego. Ugrupowanie marszowe zawsze powinno być dostosowane do rozwoju sytuacji i odpowiadać tworzonej koncepcji walki lub zajmowania i pobytu w nakazanym rejonie.

5.2.3. Organizowanie marszu.

Przed rozpoczęciem marszu powinno dążyć się do przeprowadzenia rekonesansu dróg (pasa) marszu dla ustalenia stanu drożni, mostów, dogodnych miejsc dla przepraw oraz wytyczenia kierunków budowy obejść czy dróg na przełaj. W ramach rekonesansu należałoby również rozpoznać miejsca czy obszary zapór, rejonów niszczeń, pożarów, zatopień oraz stref prawdopodobnych skażeń środkami przemysłowymi. Do tych przedsięwzięć można wykorzystać etatowe środki rozpoznawcze oraz eskadrę śmigłowców łącznikowych. Należy jednak pamiętać, że prowadzenie rekonesansu nie zawsze będzie możliwe. Dlatego też w okresie pokoju powinny być gromadzone dane o stanie dróg i obiektach wraz z całą siecią wodną w bankach informacji, które przy wykorzystaniu techniki komputerowej ułatwią zarówno wybór dróg marszu, jak i przyjęcie właściwego ugrupowania marszowego.

Do celów kierowania marszem wyznacza się linię wyjściową (punkt wyjściowy) i linie wyrównania oraz ustala się czas przejścia przez nie czoła kolumn.⁴⁶

Linie wyjściowe określa się wówczas gdy związki taktyczne (oddziały) wykonują marsz po więcej niż jednej drodze. Punkt wyjściowy wyznacza się dla pododdziałów, oddziałów, a wyjątkowo dla związku taktycznego gdy marsz wykonywany będzie po jednej drodze. Przy organizowaniu marszu spotykamy się ze zjawiskiem, iż dla mniejszych pododdziałów będzie wyznaczany punkt wyjściowy, który w ramach związku taktycznego będzie tworzył ich zbiór - linię wyjściową.

Odległość linii wyjściowej (punktu wyjściowego) od rejonu rozmieszczenia powinna umożliwić sformowanie kolumny marszowej wzmocnionego batalionu i gwarantować uzyskanie zakładanego tempa marszu, średnio odległość ta będzie wynosić około 5 km.

W wypadku rozpoczęcia marszu bezpośrednio z garnizonów linię wyjściową (punkt wyjściowy) wyznacza się w odległości gwarantującej sformowanie kolumny organicznie dyslokowanemu pododdziałowi lub oddziałowi i może wówczas wynosić około 20-30 km. Wielkość ta może ulec zmniejszeniu jeśli marsz zostanie poprzedzony wykonaniem czynności związanych z przemieszczaniem w ramach poprawy położenia, realizując przedsięwzięcia osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

Linie wyrównania wyznacza się w celu sprawnego regulowania tempa marszu wojsk przemieszczających się po kilku równoległych drogach. Ich liczba i położenie powinny być ściśle związane z planowanymi postojami, a także charakterystycznymi rubieżami (obiektami) terenowymi, przebiegającymi prostopadle do osi marszu. Linie wyrównania wyznacza się w odstępach kilku godzin marszu, średnio nie częściej niż co 2-4 godziny. W miarę możliwości określa się je w taki sposób, aby odległości między nimi na poszczególnych drogach były jednakowe. Należy unikać wyznaczania ich na rzekach, przełęczach i w miejscowościach. Oddalenie ich od tych newralgicznych rejonów ma swoje wieloaspektowe uzasadnienie. Po pierwsze - będą to obiekty, w których najmniejszymi siłami przeciwnik może osiągnąć jak największe efekty niszczenia i obozwładniania maszerujących kolumn. Po drugie - zawsze będzie w nich kanalizowanie ruchu, co wpłynie na zwolnienie tempa marszu i narastanie ilości środków za nimi, a rozciąganie i gwałtowne przyspieszanie tempa marszu przez środki, które już pokonały ten newralgiczny punkt (rejon). Kolumny w tych momentach będą poruszały się różnymi prędkościami, co przy braku koordynacji zakłóci rytm marszu. Tym samym nie powinny stawać się punktami oblicze-

⁴⁶ Por. zal. Nr 11

niowymi tempa marszu albowiem najczęściej będą to wyniki fałszywe. Natomiast zjawisko to powinno być uwzględniane przy kalkulacji marszu. Po trzecie - należy unikać dzielenia organicznych elementów ugrupowania marszowego punktami (rejonami), których pokonanie powoduje naturalny podział sił i środków i w razie ataku pozbawia możliwości użycia całego potencjału bojowego.⁴⁷

Drogę marszu dzieli się na odcinki porządkowo-ochronne. Na każdy odcinek wyznacza się komendanta i pododdziały do pełnienia służby porządkowo-ochronnej. Na odcinki szczególnie trudne do pokonania kieruje się pododdziału techniczne i inżynieryjne z niezbędnym sprzętem.

Na drogach podejścia do linii wyjściowej, w rejonach ześrodkowania i odpoczynku oraz na drogach podejścia i liniach rozwinięcia w ugrupowanie bojowe rozwija się posterunki porządkowo-ochronne. Na linii wyjściowej, liniach wyrównania, na przeprawach, przełęczach górskich, w wąskich przejściach i na węzłach drogowych wystawia się wzmocnione posterunki porządkowo-ochronne.⁴⁸

Do zadań tych przewiduje się wykorzystanie w znacznej mierze wojsk obrony terytorialnej i organizacji paramilitarnych układu niemilitarnego. Pododdziały techniczne i inżynieryjne, zabezpieczające ruch brygady, organizował będzie nam przełożony wyższego szczebla, najczęściej korpus, mając do dyspozycji odpowiednie siły i środki. Oddział wydaje się, jest w stanie wystawić tylko i wyłącznie posterunki porządkowo-ochronne w momencie wychodzenia lub wchodzenia do rejonów ześrodkowania, odpoczynku, na niektórych niebezpiecznych odcinkach drogi, w chwili wychodzenia na rubieżę rozwinięcia w ugrupowanie bojowe.

W celu zachowania zdolności fizycznej ludzi, sprawdzenia stanu technicznego pojazdów mechanicznych i usunięcia uszkodzeń, uzupełnienia materiałowego oraz uporządkowania kolumn organizuje się odpoczynki i postoje.

⁴⁷ Działania taktyczne wojsk lądowych. Op. cit s. 141-142

⁴⁸ Regulamin działań taktycznych Wojsk Lądowych cz I s. 59

Odpoczynki (postoje) organizuje się w rejonach (na drogach marszu) spełniających warunki obrony przed środkami rażenia, zapewniających maskowanie wojsk, mających wystarczającą liczbę ujęć wody oraz - w miarę możliwości - będących w strefie osłanianej przez wojska obrony powietrznej.

Postoje jednogodzinne organizuje się po kilku godzinach marszu, średnio powinny one być zaplanowane co 2-4 godziny. Przeznaczone są dla kierowców i załóg na sprawdzenie stanu technicznego pojazdów mechanicznych i sprzętu bojowego. W czasie postojów jednogodzinnych wojska zatrzymują się po prawej stronie drogi zachowując ustalone odległości między pododdziałami i oddziałami.

W celu zachowania zdolności fizycznej ludzi, sprawdzenia stanu technicznego pojazdów mechanicznych i usunięcia uszkodzeń, uzupełnienia materiałowego oraz uporządkowania kolumn organizuje się odpoczynki i postoje. Odpoczynki (postoje) organizuje się w rejonach (na drogach marszu) spełniających warunki obrony przed środkami rażenia, zapewniających maskowanie wojsk, mających wystarczającą liczbę ujęć wody oraz - w miarę możliwości - będących w strefie osłanianej przez wojska obrony powietrznej.

Postoje jednogodzinne organizuje się po kilku godzinach marszu, średnio powinny one być zaplanowane co 2-4 godziny. Przeznaczone są dla kierowców i załóg na sprawdzenie stanu technicznego pojazdów mechanicznych i sprzętu bojowego. W czasie postojów jednogodzinnych wojska zatrzymują się po prawej stronie drogi zachowując ustalone odległości między pododdziałami i oddziałami.

Postoje dwugodzinne organizuje się w drugiej połowie marszu dobowego. Są one przeznaczone na spożycie posiłku i odpoczynek żołnierzy, sprawdzenie stanu technicznego pojazdów, usunięcie wykrytych niesprawności, dotankowanie paliwa i ewentualne uzupełnienie środków materiałowych. W czasie postoju dwugodzinnego wojska, w zależności od warunków terenowych, zjeżdżają z

głównych dróg marszu i rozmieszczają się kolumnami pododdziałowymi wzdłuż bocznych dróg, utrzymując gotowość do dalszego marszu.

Odpoczynek dzienny (nocny) organizuje się po wykonaniu każdego marszu dobowego. Powinien umożliwiać regenerację sił żołnierzy, spożycie posiłków (w tym gotowanego), uzupełnienie paliwa, sprawdzenie uzbrojenia i sprzętu oraz obsługę techniczną pojazdów. Średnio czas trwania odpoczynku może wynosić 6-10 godz.

Czas i rodzaj postojów (odpoczynków) ustalają dowódcy w zależności od sytuacji oraz zadań, jakie oczekują wojska po wykonaniu marszu. Przyjmując określone dane czasowe rozliczenie marszu dobowego będzie można przedstawić następująco:

- marsz (efektywny czas jazdy)-10-12 godz.;
- dwa-cztery postoje jednogodzinne -2-4 godz.;
- jeden postój dwugodzinny -2 godz.;
- odpoczynek dzienny (nocny)- 10-16 godz.

Przy obecnych założeniach organizowania i prowadzenia ewentualnych operacji na obszarze kraju można przewidywać, że marsz nie powinien trwać dłużej niż 2-3 doby. Tym samym postoje jednogodzinne, dwugodzinne i odpoczynki gwarantują w pełni realizację przedsięwzięć w nich zaplanowanych. Mogą być jednak przypadki, gdy ze względów organizacyjnych marsz przekroczy ciągłość trwania trzech dób, wtedy wskazanym byłoby zaplanować odpoczynek dobowy, w którym powinna zostać przywrócona zdolność bojowa wojsk.

Rejony dziennych (nocnych), ewentualnie dobowych odpoczynków rozpoznaje się zawczasu pod względem inżynieryjnym, skażeń i epidemiologicznym. Wprowadzane wojska rozmieszczają się według zasad obowiązujących w rejonach ześrodkowania. W rejonach tych urządza się ukrycia dla ludzi i sprzętu oraz organizuje się obronę i służbę porządkowo-ochronną, zgodnie z zadaniami

jakie wojska wykonują w rejonach rozmieszczania i na postojach. Pododdziały przeciwlotnicze rozwijają się na stanowiskach ogniowych.⁴⁹

5.2.4. Przebieg marszu

Za początek marszu uważa się moment przekroczenia czołem kolumny sił głównych linii (punktu) wyjściowej. Wojska powinny przekraczać ją bez zatrzymywania się aby uniknąć zatorów i nadmiernej koncentracji.⁵⁰ Jej terminowe pokonanie zapewnia płynność ruchu oraz gwarantuje sprawne formowanie ugrupowania marszowego na poszczególnych drogach.

Kolumny pododdziałowe formuje się w rejonach rozmieszczenia. Stopniowo wyprowadza się je na drogi marszu z takim wyliczeniem czasowym, aby każda z kolumn po przekroczeniu punktu wyjściowego, mogła się oddalić na odległość równą ustalonym odstępom między poszczególnymi kolumnami marszowymi.

Drogi marszu dzieli się na odcinki porządkowo-ochronne. Na każdy odcinek wyznacza się komendanta i pododdziały do pełnienia służby porządkowo-ochronnej. Na odcinki trudne, kieruje się pododdziały techniczne oraz inżynierskie z niezbędnym sprzętem. Na drogach podejścia do linii (punktu) wyjściowej, w rejonach ześrodkowania i odpoczynku oraz na drogach podejścia i liniach rozwinięcia w ugrupowanie bojowe rozwija się posterunki porządkowo-ochronne. Na linii wyjściowej, punktach wyrównania oraz przeprawach, przełęczach górskich, w wąskich przejściach i na węzłach drogowych wystawia się wzmocnione posterunki porządkowo-ochronne. Wykorzystuje się do tego wojska obrony terytorialnej oraz siły układu niemilitarnego.

W czasie marszu wojska zobowiązane są ściśle przestrzegać ustalonego porządku i dyscypliny, nakazanej prędkości i odległości, zasad bezpieczeństwa i maskowania.

⁴⁹ Działania taktyczne wojsk lądowych. Op. Cit. s.143-144

⁵⁰ Regulamin Walki Wojsk Lądowych Bundeswehry, Op. Cit. s. 121.

Kolumny maszerują prawą stroną drogi pozostawiając lewą do ruchu z przeciwnego kierunku i ewentualnego wyprzedzania oraz dla ruchu łączników. Wyprzedzanie jednej kolumny przez drugą dopuszczalne jest tylko za zgodą przełożonego. Przy przeprowadzaniu takiego manewru, wyprzedzana kolumna zatrzymuje się na poboczu, w niczym nie utrudniając ruchu maszerujących wojsk.

Zawczasu należy organizować rozpoznanie przepraw i dróg domarszu do obiektów newralgicznych i kanalizujących ruch. Do wyznaczonych przepraw wysuwa się pododdziały wojsk inżynieryjnych ze środkami przeprawowymi, naprawczo-ewakuacyjnymi i środkami obrony przeciwlotniczej. Wyznacza się także miejsca punktów dowodzenia oraz ustala organizację służby porządkowo-ochronnej. Rejony zatopień, skażeń i pożarów oraz uszkodzone odcinki dróg, a także różnego rodzaju przeszkody terenowe rozpoznaje się przed wkroczeniem wojsk. Jeśli są możliwości to rejony te obchodzi się. Gdy jest to niemożliwe należy szybko podjąć czynności w celu przywrócenia po drodze płynnego ruchu.

Ciaśniny i mosty przekracza się ze zwięzłą prędkością, bez zatrzymywania się. Podobnie należy postępować podczas pokonywania miejscowości. W razie zatrzymania kolumny w wąskim miejscu, następne kolumny zatrzymuje się w rejonie zapewniającym maskowanie.

W celu zapewnienia osłony wojsk przed uderzeniami środków napadu powietrznego wysyła się wcześniej do rejonów ciałnin i mostów wyznaczone pododdziały (środki) przeciwlotnicze, które rozwijają się wzdłuż dróg. W razie napadu powietrznego kolumny nie przerywają marszu i w ruchu lub z krótkich przystanków niszczą przeciwnika środkami przeciwlotniczymi rozmieszczonymi w kolumnach.

W wypadku napotkania przez kolumnę maszerujących wojsk zapór narzutowych, zawał lub wykonania przez przeciwnika uderzenia minowego dowódca oddziału organizuje rozpoznanie w celu ustalenia wielkości i charakteru zapo-

ry oraz wyszukania możliwych obejść lub przejść. Na podstawie wyników rozpoznania podejmuje decyzję o sposobie pokonania zapory. Pododdziały, które znalazły się w zaminowanym rejonie niezwłocznie opuszczają najkrótszą drogą zagrożony teren metodą samo przekraczania. Rejony zapór oznakowuje się widocznymi znakami, a jeśli jej obejście jest niemożliwe, grupy torujące przystępują do wykonania przejścia. Z reguły wykonuje się je wzdłuż osi drogi marszu, sposobem mechanicznym lub wybuchowym.

Przy nagłej zmianie kierunku marszu dowódca związku taktycznego (oddziału) określa sposób dalszego działania. Na nowy kierunek (drogę marszu) wysyła się natychmiast elementy rozpoznania, ubezpieczenie, oddziały zabezpieczenia ruchu i służby porządkowo-ochronne. Na nowy kierunek marszu kolumny sił głównych wprowadza się najkrótszymi i najdogodniejszymi drogami w dotychczasowym ugrupowaniu lub po dokonaniu tylko niezbędnych zmian.

Każde zboczenie z ustalonych dróg marszu i nieprzestrzeganie czasów może utrudniać ruch innych wojsk i mieć nieobliczalne skutki. Jeżeli wymusza to sytuacja, należy zameldować o tym przełożonemu. Po otrzymaniu przydziału trasy należy o tym natychmiast zameldować przez sieć kierowania ruchem odpowiedniej komendanturze drogowej.⁵¹

W razie powstania stref skażeń, oddziały (pododdziały), które znalazły się w tym rejonie zwiększają prędkość i niezwłocznie opuszczają ten obszar w środkach ochronnych. Natomiast pozostałe kolumny są kierowane na drogi obejścia i doprowadzane do punktów łączenia kolumny marszowej związku taktycznego (oddziału).

W czasie marszu walkę z grupami dywersyjno-rozpoznawczymi przeciwnika prowadzą wydzielone siły obrony terytorialnej, a także maszerujące wojska. Siły i środki związku taktycznego (oddziału) mogą być również użyte do walki z przeciwnikiem według planu sztabu nadrzędnego. Samodzielnie

⁵¹ Regulamin Walki Wojsk Lądowych Bundeswehry, Op. Cit. s. 122.

związek taktyczny (oddział) będzie walczył z grupami dywersyjno-rozpoznawczymi tylko wtedy, gdy one zaatakują kolumny lub opanują odcinki dróg marszu. Do tej walki należy jednak angażować tylko niezbędne siły, pozostałe oddziały (pododdziały) powinny kontynuować marsz.

Zapasy ruchome w marszu uzupełnia się z reguły w rejonach odpoczynków, natomiast paliwo w pojazdach dotankowuje się również na postojach. Zasadnym jest przydzielanie do poszczególnych elementów ugrupowania marszowego cystern z paliwem, które po uzupełnieniu braków paliwa można łączyć w kolumny i w wyznaczonych rejonach odtworzyć zapasy ruchome.

Marsz jako zorganizowane przemieszczanie wojsk kończy się z chwilą wejścia związku taktycznego (oddziału) do nakazanego rejonu lub osiągnięcia określonej rubieży.

5.3. Przewozy

5.31. Zasady ogólne

Koncepcja wzmocnienia sił NATO odzwierciedla i rozszerza Koncepcję Strategiczną Sojuszu, gdyż określa rolę sił wzmocnienia w przyczynianiu się do zapobiegania konfliktom, zarządzania w sytuacjach kryzysowych i obrony. W ten sposób zapewnia się niezbędne polityczno-wojskowe planowanie i kierowanie siłami wzmocnienia. Uwzględnia się również zmiany zachodzące w warunkowaniach bezpieczeństwa, które m.in. zakładają wymaganie elastyczności i mobilności w osiąganiu nowego stanu wojsk Sojuszu i optymalizowanie wykorzystania dostępnych zasobów. Zdolność budowania sił w nakazanym czasie i miejscu stała się teraz priorytetowa.

Wzmocnienie, jak jest to zawarte w Koncepcji, jest trudnym procesem przemieszczania się sił w obrębie Sojuszu i do dowolnego obszaru w warunkach zagrożenia, w celu podniesienia zdolności bojowej, jako środka zapobiegania konfliktom, zarządzania w sytuacjach kryzysu lub obronie. Jest to wyraźny przyczynek do określania wielonarodowej wysuniętej obecności, lokalnego uzu-

pełnienia sił na miejscu i demonstrowania zdecydowania Sojuszu. I tak jako uzupełnienie bazy mobilizacyjnej i odtwarzania, koncepcja wzmocnienia sił jest środkiem do osiągnięcia niezbędnego poziomu sił.

Elastyczne użycie i rozmieszczenie sił w odpowiednim czasie, jak jest to zawarte w nowej koncepcji wzmocnienia, zależy od efektywnego ich zabezpieczenia opartego na najlepszym wykorzystaniu dostępnych zasobów transportowych.

Planowanie wykorzystania infrastruktury wszystkich państw członkowskich do zabezpieczenia sił wzmocnienia jest jednym z ważniejszych wymagań i powinno być dostosowane do zrealizowania potrzeb związanych z przyszłym elastycznym użyciem wojsk. Planowanie to powinno zapewnić optymalne wykorzystanie stacjonarnych obiektów i zapasów gwarantując pełne pokrycie potrzeb oraz zapewnić przegrupowanie i przyjęcie sił wzmocnienia.

W celu zagwarantowania mobilności sił NATO wypracowane zostały zasady mające zastosowanie w zabezpieczeniu przegrupowania i transportu: Władze wojskowe i cywilne NATO oraz państw członkowskich są odpowiedzialne za rozwijanie polityki, procedur i organizacji dotyczących przegrupowania i transportu wojsk NATO.

1. Planowanie przegrupowania i transportu w celu zabezpieczenia operacji wojskowych powinno być wykonane i skoordynowane w oparciu o mieszaną i połączoną cywilno-wojskową bazę obsługową, obejmującą wszystkie rodzaje transportu. Należy unikać oddzielnego planowania ładunków dla komponentów sił morskich, powietrznych i lądowych.
2. Z wyjątkiem wydzielonych wielonarodowych Kwater Głównych NATO (które zostały zatwierdzone do wspólnego finansowania przez NATO) organy narodowe przede wszystkim odpowiadają za zapewnienie ruchu wojskom oraz za wystarczające zasoby środków transportowych niezbędnych do rozwinięcia swoich wojsk. Kraje powinny współpracować z NATO, zapewniając niezbędne zasoby do rozwinięcia, uzupełnienia zapasów zaopa-

trzenia oraz stanów osobowych w celu koordynacji potrzeb na odpowiednim szczeblu odpowiedzialności dowódców NATO.

3. Planowanie i realizacja przegrupowania oraz transportu powinna opierać się na zharmonizowanych i standardowych procedurach. Jest to szczególnie ważne w aspekcie przekraczania granic międzypaństwowych. Poza tym wielo- lub bilateralne umowy międzypaństwowe dotyczące zabezpieczenia transportowego powinny być doskonalone w celu ułatwienia przegrupowania wojsk.
4. Władze NATO i władze państw członkowskich są odpowiedzialne za planowanie zabezpieczenia operacyjnego. Planowanie przegrupowania i transportu wojsk dla potrzeb działalności NATO powinno być spriorytetyzowane i skoordynowane przez odpowiedniego dowódcę NATO.
5. Optymalne użycie zostanie zapewnione przez wykorzystanie cywilnych i wojskowych zasobów transportowych, urządzeń i infrastruktury uwzględniając wsparcie państwa-gospodarza.
6. Poszczególne państwa są zobligowane do dostarczania swoich aktów normatywnych lub innych porozumień, które dotyczą gromadzenia zasobów transportowych na okres pokoju, kryzysu lub wojny. NATO będzie obserwować i doradzać krajom harmonizowanie aktów prawnych oraz innych środków ułatwiających sojusznikom zabezpieczenie przegrupowania i możliwości transportowych.
7. Planując wymagany stopień zabezpieczenia potrzeb strategicznej i operacyjnej mobilności Sojuszników, powinno się brać pod uwagę możliwości rozmieszczenia stacjonarnych i ruchomych składów zaopatrzenia i sprzętu w celu poprawienia czasu reakcji zabezpieczenia przegrupowań i transportu.
8. Planowanie przegrupowania wojsk i transportów będzie na tyle specyficzne, aż do czasu osiągnięcia niezbędnej elastyczności potrzeb według Koncepcji Wzmocnienia Sił NATO. Zostanie położony większy nacisk na pla-

nowanie przegrupowania i transportu oparte na szczegółowych i doraźnych wymaganiach, co spowoduje silniejsze zaakcentowanie problematyki planowania możliwości.

9. Odpowiedni dowódcy NATO będą oceniać i meldować władzom NATO i władzom państwowym o skuteczności porozumień wojskowych dotyczących zabezpieczenia potrzeb transportowych i przegrupowań wojsk Sojuszników.
10. Zasoby transportu wojskowego, które nie będą zaangażowane dla potrzeb wewnętrznych danego państwa, powinny być zdolne do wykorzystania przez odpowiedniego dowódcę NATO.⁵²

Wojska podczas przemieszczania na duże odległości zwłaszcza w ramach współdziałania sojusznicznego, mogą być przewożone transportem kolejowym, wodnym (morskim lub śródlądowym), powietrznym oraz innymi środkami transportu np. ciągnikami samochodowymi z przyczepami niskopodwoziowymi. Oznacza to, że przewóz wojsk jest zorganizowanym przemieszczaniem sił i środków za pomocą innych rodzajów transportu niż własne.

Przewóz wojsk wraz z uzbrojeniem, posiadanym sprzętem i środkami materiałowymi nazywamy przewozem operacyjnym. Przewozy operacyjne mogą być realizowane transportem: kolejowym, samolotowym (śmigłowcowym), wodnym (śródlądowym, morskim). Analiza możliwości i warunków występujących w naszym kraju wskazuje, że najczęściej stosowany będzie transport kolejowy, w ograniczonym zakresie transport samolotowy lub śmigłowcowy a w bardzo ograniczonym transport wodny.

Przewozy transportem samolotowym lub śmigłowcowym wojsk operacyjnych w większej skali mogą być realizowane przy udziale środków transportowych NATO i to głównie w przypadku wykonywania wspólnych zadań w odległych obszarach zainteresowania. Samodzielnie i z wykorzystaniem tylko wła-

⁵² Por. Poradnik Logistyki, Konferencja wyższej kadry logistycznej NATO, Sekretariat, Kwatera Główna NATO, Bruksela 1994, rozdział 11.

snych środków transportu powietrznego wojska mogą być transportowane wg zasad dotyczących desantów powietrznych. Ze względu na ograniczone możliwości przewozowe transportem samolotowym lub śmigłowcowym mogą być przewożone pododdziały z wyposażeniem indywidualnym żołnierzy lub lekkim uzbrojeniem zbiorowym.

Przewozy transportem wodnym wewnątrz RP są mało racjonalne. Natomiast infrastruktura komunikacji morskiej może być przydatna głównie do wyładowania lub załadowania wojsk koalicyjnych.

Transport kolejowy racjonalnym jest podczas przewozów wojsk na duże odległości (powyżej 500km). Jest skutecznym sposobem przemieszczania wojsk w okresie pokoju oraz podczas łagodnego rozwoju sytuacji kryzysowej. Zaletą transportu kolejowego jest: oszczędność zużycia paliwa oraz przebiegu kilometrów przed kolejnym remontem (co ma duże znaczenie zwłaszcza podczas przewozów w okresie pokoju do rejonu ćwiczeń lub podczas pokojowej zmiany rejonu dyslokacji), duża prędkość przewozu transportu operacyjnego (ok. 600km/dobę), zapewnienie dobrych warunków odpoczynku przewożonych żołnierzy.

Analiza minionych wojen i konfliktów lokalnych jak budowane przez strategów wszelkie scenariusze przyszłych konfliktów i kryzysów podpowiadają, że podczas dynamicznego lub agresywnego rozwoju sytuacji kryzysowej oraz w okresie wojny powinien być stosowany jak najrzadziej. Przemawia za tym łatwość jego wykrycia i możliwość opóźnienia przewozu przez lotnictwo, trudność zachowania struktur bojowych, zbyt mała gęstość linii kolejowej oraz brak przystosowanych ramp załadunkowych i rozładunkowych co w konsekwencji wydłuża proces przewozu wojsk.

Kolejowy transport operacyjny charakteryzuje się: dużym nasileniem w stosunkowo krótkim czasie, dużym zapotrzebowaniem na tabor kolejowy oraz urządzenia do zorganizowania załadowania i rozładowania, koniecznością

współdziałania służb komunikacji wojskowej i cywilnej z dowództwem przewożonych oddziałów, potrzebą zachowania skrytości.

Wojskowy transport operacyjny składa się z nie więcej niż 30 wagonów o łącznej długości do 120 osi obliczeniowych (oś obliczeniowa równa jest 5 mb) oraz masie brutto do 1200 ton (bez lokomotywy). Wyszczególnia się transporty operacyjne: całopociągowe (60-120 osi obliczeniowych, ciężar brutto 800-1200 ton, a w przypadku przewozu sprzętu tylko gaśnicowego dopuszczalne jest 78 osi obliczeniowych); niecałopociągowe (poniżej 60 osi obliczeniowych i ciężaru do 800 ton brutto).

Najmniejsze odległości planowane do przewozów operacyjnych transportem kolejowym w okresie pokoju wynoszą 200-250 km (dla pojazdów gaśnicowych oraz zaopatrzenia przyjmuje się 100 km). Doba przewozowa trwa 24 godziny i rozpoczyna się od określonego terminu tj. dnia i godziny określonej w zadaniu do przewozu wojsk. Przewozy operacyjne planuje się w dobach przewozowych. Transport całopociągowy obowiązują specjalnie opracowane rozkłady jazdy, natomiast transport niecałopociągowy wykonuje ruch wg rozkładu jazdy pociągów kursowych. Do przewozów operacyjnych przyjmuje się średnie prędkości:

- 500 km/dobę – transporty całopociągowe;
- 300 km/dobę – transport niecałopociągowy;
- 580 km/dobę – transport ludzi przewożonych pociągami pasażerskimi.

Podczas planowania przewozów operacyjnych należy przyjmować najwyższe tempo, w którym można przewieźć związek taktyczny lub oddział. Dla dywizji przyjmuje się 12-24 a dla brygady 8-12 transportów na dobę z rejonu załadowania. Przyjmuje się, że zdolności załadowcze z punktu całopociągowego wynoszą 4 a z półpociągowego 2-3 transporty na dobę.

5.3.2. Planowanie i realizacja przewozów

Analiza dokumentów natowskich jak i konsultacje udzielane przez oficerów (głównie Bundeswehry) wskazują, że w NATO podobnie jak i u nas planowanie przewozów operacyjnych transportem kolejowym obejmuje: określenie liczby przewożonych żołnierzy, sprzętu i środków materiałowych; określenie ilości transportów operacyjnych i ich składu; wybór rejonów głównych i zapasowych ładowania i rozładowania; określenie możliwości stacji w zakresie ładowania i rozładowania; określenie czasu trwania przewozu.

Przed przystąpieniem do planowania przewozów operacyjnych transportem kolejowym, należy dokonać kalkulacji wstępnych polegających na określeniu: potrzebnej liczby i rodzaju taboru kolejowego, podziału wojsk na transporty operacyjne, rejonów załadowania i wyładowania, tempa przewozu, terminu wykonania przewozu.

Związek taktyczny i oddział przed przystąpieniem do przygotowania przewozu otrzymują główne i zapasowe rejonu załadowania i rozładowania. Ponadto, dowódca przewożonego oddziału może otrzymać rejonu wyjściowe i wyczekiwania do załadowania i po wyładowaniu lub określa je samodzielnie. Odległość rejonu wyjściowego przed i po wyładowaniu określa się w odległości nie mniejszej niż 10 km od rejonu załadowania i rozładowania. W przypadku, kiedy przewożone wojska są rozmieszczone (lub będą) w odległości nie większej niż 20-30 km to rejonu załadowania (wyładowania), to rejonu wyjściowego nie wyznacza się. Wyznacza się rejonu wyczekiwania położony w odległości 3-5 km od stacji załadowania (wyładowania). Jeżeli rejon wyjściowy znajduje się w odległości nie większej niż 10 km od rejonu ładowania (rozładowania) to nie wyznacza się rejonu wyczekiwania przed lub po załadowaniu, a wojska w składzie transportu maszerują bezpośrednio do stacji załadowania lub rejonu wyjściowego.

Transport operacyjny składa się z zasady z 30 i więcej wagonów dwuosiowych, a jego masa wynosi 800 i więcej ton. Z doświadczeń szkoleniowych

wynika, że jeden transport „zabiera” z reguły bcz lub bz w pełnym składzie podstawowego sprzętu bojowego. Skład pociągu podstawia się na stacji załadunkowej nie później niż 30 minut przed planowanym rozpoczęciem załadunku.

Bezpośrednio przed załadowaniem skład mający wyruszyć transportem, przemieszcza się do rejonu wyczekiwania, a po wyładunku do rejonu zbiórki. Rejony takie oddalone są nie więcej niż 3-4 km od stacji załadowania lub wyładowania.⁵³

Do przemieszczenia oddziału transportem kolejowym potrzeba około 14-16 składów pociągów. W pierwszym transporcie powinna znaleźć się grupa rekonesansowa, oraz elementy dzięki którym przybywające w dalszej kolejności pododdziały odtworzą zdolność bojową, a także siły i środki zapewniające ciągłość dowodzenia. Dowódca z grupą operacyjną przewożony jest w jednym z pierwszych transportów, a stanowisko dowodzenia powinno być przewiezione gdy w nowym rejonie znajdować się będzie 2/3 sił i środków oddziału. Organizacją załadowania i wysłania kolejnych transportów zajmuje się zastępca dowódcy oddziału z grupą oficerów. Przewożeni są oni ostatnim transportem wraz ze środkami łączności, którymi dysponowali. Kierowanie transportami rozmieszczonymi na znacznej przestrzeni jest skomplikowane, dlatego dowódca i sztab wszystkie podstawowe dane otrzymuje od organów komunikacji wojskowej.

Ujemną stroną korzystania z transportu kolejowego co zostało już wcześniej podkreślone jest duża wrażliwość na oddziaływanie przeciwnika. Likwidacja zaś skutków uderzeń jest trudna i wymaga dużych nakładów sił i środków. Ocenia się, że po wykonaniu uderzeń przez przeciwnika środkami konwencjonalnymi lub przy doprowadzeniu do wykolejenia transportu przez grupy dywersyjno-rozpoznawcze wznowienie ruchu na linii kolejowej może nastąpić po 1-2 dobach.

⁵³ Tamże s.26

Oddział nie zawsze będzie przewożony transportem kolejowym, bowiem stopień zaangażowania stanu osobowego i elementów zabezpieczenia (liczba stacji i zestawów pociągów) uczyni powyższe przedsięwzięcie nieopłacalnym. Dlatego w warunkach bojowych transport kolejowy będzie w zasadzie uzupełniał etatowe środki transportu oddziału, często część sił i środków będzie przewożona, a pozostałość wykonywać marsz.

WNIOSKI

Z rozważań prowadzonych w tym rozdziale jednoznacznie wynika jak złożonym procesem są przemieszczania związków taktycznych i oddziałów na obszarze kraju. Należy mieć tu na uwadze nie tylko środowisko jakie nas otacza, zagrożenia i możliwości jakimi na dzień dzisiejszy oraz w dającej się przewidywać perspektywie dysponują nasze siły zbrojne.

Nasza armia w zakresie swoich powinności i zgodnie z przewidywanymi dla niej zadaniami powinna być zdolna do wykonywania przemieszczeń wspólnie z sojusznikami z NATO, natomiast odpowiednie elementy gospodarki narodowej muszą być przygotowane do umożliwienia płynnych przemieszczeń wojskom własnym jak i sojuszniczym po terytorium naszego kraju.

Ważnym sposobem przemieszczania, szczególnie w warunkach pokoju, będą przewozy koleją, gdzie niezaprzeczalnymi jego zaletami są oszczędność, szybkość, wygoda, uniezależnienie od warunków pogodowych.

Wynika z tego, że na obszarze kraju szybkie i sprawne przemieszczanie możemy realizować na etatowych środkach, jak też metodą kombinowaną. Musimy także odejść od stereotypu iż dotarcie wojska do miejsc przeznaczenia jest tylko i wyłącznie sprawą wojsk operacyjnych. Tak jak obrona kraju jest obowiązkiem każdego obywatela, tak zapewnienie ciągłości marszu, pomoc w jego realizacji, musi być sprawą wszystkich sił układu militarnego jak i niemilitarnego.

6. KIERUNKI ZMIAN W TEORII WALKI

W dotychczasowej interpretacji, walka definiowana była jako każde starcie z przeciwnikiem w skali taktycznej. Z kolei wymieniona skala obejmowała wojska od drużyny do związku taktycznego włącznie. W przyszłości walka umiejscowiona zostanie na szczeblu taktycznym, którego klasyfikacja wynikać będzie z kryterium celu i rezultatu działań. Nawet bitwa może mieć wymiar taktyczny, jeżeli w jej wyniku korpusy nie osiągają celów strategicznych. Stąd problem prowadzonych walk będzie w obszarze zainteresowania - nawet korpusu, a więc związku operacyjnego. Z kolei działania taktyczne, a w nich walki, mogą mieć wymiar operacyjny, jeżeli np. kontyngent w sile ekwiwalentnego batalionu realizuje cele strategiczne w ramach misji pokojowej.

Wiele przesłanek wskazuje na to, że natarcie będzie traktowane priorytetowo i stanie się podstawowym rodzajem walki.

Na kolejnym, niższym poziomie, oprócz obrony, znajdą się działania opóźniające traktowane w sposób odrębny. Mogą mieć one szerokie zastosowanie zwłaszcza w polskich uwarunkowaniach, gdzie może zaistnieć potrzeba organizowania pasów przesłaniania na wielu kierunkach operacyjnych.

Obserwujemy wzrost znaczenia działań aeromobilnych, a w nich walki w wymiarze powietrzno-lądowym. Nastąpi wyraźne zróżnicowanie między działaniami desantowymi, działaniami desantowo-szturmowymi i działaniami kawalerii powietrznej. Charakter walki w każdym z tych działań może mieć wyrazistą specyfikę.

Nowym elementem w teorii walki będzie sposób działania w warunkach innych niż wojna. Przewidywać można, że wystąpi tu bardzo zróżnicowana specyfika związana z walką. Występować one może podczas wykonywania zadań w ramach misji pokojowych ONZ.

W teorii walki muszą znaleźć swe miejsce działania wojsk obrony terytorialnej i elementy współdziałania ich z wojskami operacyjnymi. Łączyć to się może

z wykonywaniem wspólnych zadań w składzie międzynarodowym. Wówczas teoria walki powinna uwzględniać i zawierać akcenty międzynarodowego charakteru w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Bardzo zróżnicowana terminologia i różne rozumienie zasad walki wymagać będzie uporządkowania i przejrzystych, zrozumiałych jednoznacznie interpretacji.

Dotychczasowe typologiczne umiejscowienie walki było na jednym poziomie z przemieszczaniem i rozmieszczaniem wojsk. Takie ujęcie sugerowało, iż znaczenie walki jest porównywalne z pozostałymi dwoma częściami składowymi działań taktycznych. Określenia miejsca w klasyfikacji wymagają także działania na rzecz wprowadzenia lub utrzymania pokoju. Dlatego też zaproponowany został inny układ klasyfikacyjny działań taktycznych, w którym walkę zaliczono do działań rozstrzygających, przemieszczenia i rozmieszczenia – do działań pomocniczych oraz wprowadzono termin „działania pokojowe”. W ten sposób wyeksponowano znaczenie walki jako działania rozstrzygającego, a więc takiego, które wywiera największy wpływ na ostateczny rezultat starcia stron.

Wiele przesłanek wskazuje na to, że utrwali się proponowany podział walki na jej rodzaje. Do rodzajów podstawowych wprowadzone zostały działania opóźniające, wzorem armii krajów NATO. Ma to swoje uzasadnienie także w naszych uwarunkowaniach, gdyż staniemy się najdalej wysuniętym na wschód państwem Sojuszu. Przejmiemy niejako zadania, które dotychczas miała wykonywać Bundeswehra, w których działania opóźniające stanowiły ważny i wyodrębniony rodzaj walki.

W ciągle wzrastającym dynamizmie pola walki utrzymają swe znaczenie działania rajdowe, jednak ich sposoby wykonywania i wydzielone siły do ich przeprowadzenia ulegać będą zmianom. Powodzenie w rajdach mogą uzyskać małe mobilne zgrupowania lądowe oraz tworzone w tym celu zgrupowania taktyczne wykonujące swe zadania w wymiarze powietrzno-lądowym. Nie ma przekonujących przesłanek aby te działania wyodrębnić w klasyfikacji walki.

Mogą być one zatem włączone do podstawowych rodzajów walki, zwłaszcza do natarcia.

Z pozostałych rodzajów walki, swe miejsce w klasyfikacji utrzymają: wycofanie; działania specjalne i działania nieregularne. Będą one jednak ulegać ciągłym przeobrażeniom, zależnie od zmian w taktyce i sukcesywnie doskonalonych środków walki. Największe zmiany mogą nastąpić w działaniach nieregularnych. Wynikać mogą one z prognozowanego ogniskowego charakteru prowadzonych walki, a także z rosnącej roli wojsk obrony terytorialnej. Na zajmowanych działaniach zaczepnymi terenach pozostawać będą różne zgrupowania wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej i formacji paramilitarnych. Mogą one podejmować różne działania nieregularne celem osłabienia siły wojsk agresora. Ponadto przygotowania pokojowe, akcentujące potrzebę obrony powszechnej, mogą w znaczący sposób podwyższyć wolę oporu społeczeństwa, wspierającego działania militarne własnych formacji.

W związku z bliską perspektywą wejścia naszych Sił Zbrojnych do struktur sojuszniczych, powinny równolegle następować zmiany w teorii walki korespondujące z nowymi uwarunkowaniami ich funkcjonowania. Spodziewane jest połączenie naszych dotychczasowych sprawdzonych zasad walki z wymaganiami sojuszniczymi. Istotne zmiany mogą nastąpić w określaniu celów walki, koordynacji działań w operacjach połączonych i sojuszniczych operacjach połączonych. Odmiennej interpretacji wymagają też kompetencje operacyjne w działaniach taktycznych, które dzielone są na działania w głębi, w styczności i na tyłach, rozumianych jako teren funkcjonowania odwodów i elementów logistycznych.

Na zmiany w teorii walki znaczący wpływ wywierać będą osiągnięcia naukowo-techniczne, zwłaszcza w obszarze precyzji rażenia oraz systemów dowodzenia i kierowania ogniem. Prognozowany jest wzrost znaczenia walki o informację i działań psychologicznych.

W uogólnieniu można stwierdzić, iż zmiany w teorii walki w największym zakresie mogą następować w obszarze działań powietrzno-lądowych prowadzonych przy użyciu wysoce mobilnych, o dużych możliwościach oddziaływania ogniowo-elektronicznego, środków walki. Istotnym powodem prognozowanych przeobrażeń może być także rozwój formacji obrony terytorialnej i zobowiązania sojusznicze obligujące nas do wielowariantowych przygotowań.

ZAKOŃCZENIE

Treści niniejszego opracowania odzwierciedlają przyjęte zamiary naukowe autorów określone w celu, który uważamy, że został osiągnięty w stopniu zadowalającym.

Rozwiązano też problem główny i problemy szczegółowe. Rezultaty badań świadczą o potrzebie ich podjęcia i jednocześnie ukazują całą złożoność problematyki.

W toku prac zaistniały nowe uwarunkowania wynikające z postępujących czynności realizowanych w ramach procesów integracyjnych z NATO.

Ze względu na przedmiot badań, którym jest teoria walki wymagająca ciągłej aktualizacji, nie można było w sposób jednoznaczny odnieść się do wielu zagadnień. Pozostało zatem wiele wątpliwości, zwłaszcza z obszaru współdziałania w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Uważamy, że to powinno być przedmiotem badań w ramach ich kontynuacji.

BIBLIOGRAFIA

1. AAP-6 (U) Słownik terminów i definicji NATO (angielsko-polski), MON, Biuro Wojskowej Służby Normalizacyjnej, Warszawa 1998.
2. Balcerowicz B. Notowane w marszu PWL nr 1/96.
3. Battle Book, Student text 100-3, U.S. Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas, 1 June 1996.
4. Doktryna taktyczna sił lądowych lub regulamin działań taktycznych Sił Lądowych ATP – 35(B), trzeci projekt wstępny 1998.
5. Działania taktyczne wojsk lądowych, podręcznik, AON, Warszawa 1995.
6. HDV 100/100, Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry, AON, Warszawa 1993.
7. Huzarski M., Kaczmarek W., Działania taktyczne batalionu, AON, Warszawa 1995.
8. Kręciński J., Przygotowanie działań taktycznych w NATO, AON, Warszawa 1996.
9. Leksykon Wiedzy Wojskowej, wyd. MON, Warszawa 1979.
10. Lidwa W., Przemieszczenie i rozmieszczenie wojsk pk. „REJON”, AON, Warszawa 1997.
11. Military Doctrine, Royal Netherlands Army Doctrine Publication, part 1. Approved by the Commander in Chief of the Royal Netherlands Army on 23 April 1996.
12. Mróz W., Marsz i przewozy Zeszyty Naukowe 1/94.
13. Pająk J., Przemieszczania wojsk. MW nr 1/93.
14. Płonka I Przemieszczanie i rozmieszczanie wojsk MW nr 3/96.
15. Podręcznik polowy 100-5 Działania Wojsk Lądowych armii Stanów Zjednoczonych, AON, Warszawa 1994.
16. Poradnik Logistyki, Konferencja wyższej kadry logistycznej NATO, Sekretariat, Kwatera Główna NATO, Bruksela 1994

17. Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, cz. I, (związek taktyczny, oddział), Sz. Gen., Warszawa 1994.
18. Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, tłumaczenie: mjr dr M. Wiatr, AON, Warszawa 1993.
19. Ścibiorek Z. Marsz dywizji i pułku na obszarze kraju, AON, Warszawa 1992.
20. Ścibiorek Z., Przemiany w przemieszczaniu i rozmieszczaniu wojsk. MW nr 3/94.
21. Toffler A. i H., Wojna i antywojna, Warszawa 1997.

ZAŁĄCZNIKI

1. Porównanie celów obrony zawartych w regulaminach wybranych armii państw NATO i WP.
2. Porównanie elementów systemu obrony ze strukturą obrony.
3. Kwestionariusz do przeprowadzenia wywiadów z ekspertami i uogólnione wyniki badań.
4. Idea natarcia, elementy organizacyjne (koordynacyjne).
5. Układ rozdziału traktującego o natarciu w obowiązującym w RP regulaminie, ATP-35 (B), w regulaminach z USA i RFN oraz propozycja w projekcie.
6. Porównanie podstawowych pojęć dotyczących działań zaczepnych na podstawie analizy Regulaminu działań taktycznych Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP oraz regulaminów ważniejszych państw NATO.
7. Ugrupowanie marszowe brygady.
8. Ugrupowanie marszowe brygady.
9. Ubezpieczenia marszowe
10. Elementy ubezpieczenia marszowego
11. Zasady wykonywania marszów.

PORÓWNANIE CELÓW OBRONY
ZAWARTYCH W REGULAMINACH WYBRANYCH ARMII PAŃSTW NATO I WP

ATP-35(B)	Podręcznik polowy 100-5 Działania wojsk lądowych Armii Stanów Zjednoczonych	Regulamin dowodzenia Bundeswehry HDv 100/100	Regulamin Działań Taktycznych Wojsk Lądowych cz. I
a. obniżenie możliwości zaczepnych przeciwnika i spowodowanie fiaska jego natarcia; b. utrzymanie poprzednio określonego rejonu i zapobieganie przełamaniu się przeciwnika przez niego; c. uzyskanie czasu; d. umożliwienie koncentracji wojsk własnych w innym miejscu; e. zmuszenie przeciwnika do koncentracji, przez co staje się on bardziej podatny na oddziaływanie ogniowe. s. 123	• zyskanie na czasie; • zaoszczędzenie sił w jednym rejonie dla zmasowania mocy bojowej w innym; • utrzymanie terenu i uniemożliwienie nieprzyjacielowi dostępu do określonego rejonu. s. 262	➤ zniszczenie lub rozbicie możliwie największych sił nieprzyjaciela oraz utrzymanie określonych obszarów. s. 162	❖ utrzymanie zajmowanego pasa (rejonu, pozycji); ❖ osłabienie i wyhamowanie natarcia; ❖ zyskanie na czasie dla stworzenia przewagi na wybranym kierunku oraz rozbicie w wyniku zwrotów zaczepnych zgrupowania uderzeniowego przeciwnika. s. 18, 19

PORÓWNANIE ELEMENTÓW SYSTEMU OBRONY ZE STRUKTURĄ OBRONY

SYSTEM OBRONY			STRUKTURA OBRONY
SYSTEM OGNIĄ	SYSTEM INFORMACYJNY	INFRASTRUKTURA TAKTYCZNA PASA (REJONU) OBRONY	
– Ogień z zakrytych stanowisk; – Strefy wielowarstwowego ognia środków przeciwlotniczych; – Strefy ognia środków przeciwpancernych; – Strefy ciągłego ognia innych środków rażenia; Ścisłe wiąże się: – System zapór; – Użycie środków walki radioelektronicznej; – Oddziaływanie psychologiczne na przeciwnika.	– Siły i środki zdobywania, przetwarzania i przesyłania informacji; – Informacyjne oddziaływanie na przeciwnika.	– Rozbudowany pod względem fortyfikacyjnym teren w pasie (rejonie) obrony; – Zapory inżynieryjne; – Drogi; – Przystosowane do potrzeb walki obiekty i urządzenia cywilne; – Wojskowe siły i środki logistyczne nie wchodzące w skład związku taktycznego (oddziału). – W pasie(rejonie)obrony przygotowuje się: – Pozycje obronne(opóźniające); – Pozycje ryglowe; – Stanowiska ogniowe(startowe); – Rubieże ogniowe i rubieże rozwinięcia do kontrataków; – Rubieże ogniowe odwodów przeciwpancernych; – Rubieże (odcinki) minowania oddziałów zaporowych; – Węzły zapór i niszczeń; – Strefy zapór i pułapek ogniowych; – Rejony rozmieszczenia odwodów oraz oddziałów(pododdziałów) i urządzeń logistycznych; – Lądowiska; – Rejony stanowisk dowodzenia; – Pozorne i zapasowe rejony obrony – Drogi manewru.	– Rejony lub pozycje obrony; – Rejony stanowisk ogniowych podporządkowanej artylerii; – Rejony rozmieszczenia odwodów i wojsk wsparcia; – Kierunki planowanych kontrataków własnych odwodów; – Rejony wolne od zapór; – Pozycje w głębi obrony; – Rejony rozmieszczenia elementów logistycznych i sanitarnych lub służb zaopatrywania; – Drogi dowozu i ewakuacji; – Węzły łączności.

KWESTIONARIUSZ DO PRZEPROWADZENIA WYWIADÓW Z EKSPERTAMI I UOGÓLNIONE WYNIKI BADAŃ.

- I. TEMAT: ZMIANY W TEORII NATARCIA.
- II. CEL: ZEBRAĆ I NAUKOWO OPRACOWAĆ OPINIE EKSPERTÓW ZGODNIE Z PROBLEMATYKĄ ROZMOWY KIEROWANEJ.
- III. TEREN: Sztab Generalny WP – Zarząd Dowodzenia, Akademia Obrony Narodowej – Wydział Strategiczno – Obronny i Wydział Wojsk Lądowych, dowództwa i sztaby 11 i 12 DZ.
- IV. ZAKRES PROBLEMOWY

Współautor prowadzi badania mające na celu wykazanie zmian w teorii walki w aspekcie konieczności opracowania dokumentów normatywnych kompatybilnych z dokumentami obowiązującymi w NATO. Obszarem badań zostały objęte zagadnienia dotyczące natarcia na szczeblach taktycznych. Uzyskane rezultaty pozwolą przygotować perspektywiczne propozycje dotyczące problematyki prowadzenia działań zaczepnych, a ponadto będą przydatne w czasie opracowywania nowego regulaminu dla wojsk lądowych. W związku z powyższym Uprzejmie Proszę Panów o wyrażenie swoich opinii dotyczących następujących kwestii – problemów wyrażonych w postaci pytań:

1. Czy należy całkowicie wzorować się na układzie któregośkolwiek z przedstawionych Panom regulaminów i zrezygnować z opracowywania własnego?
2. Jaka jest ogólna ocena zaproponowanego układu i zawartych w nim treści części projektu traktującego o teorii natarcia, w aspekcie realizacji zamierzeń związanych z integracją naszych sił zbrojnych ze strukturami NATO oraz perspektywicznego jego wykorzystania w nowym regulaminie?
3. W jaki sposób będzie możliwe osiąganie celów natarcia na szczeblach taktycznych w przewidywaniu gwałtownego wzrostu technologicznego w najbliższych 10 – 15 latach?

- V. UOGÓLNIONE WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ OPINII EKSPERTÓW

Ad. 1. Panuje powszechne przekonanie, że niezbędnie potrzebny jest nowy regulamin, jednak powinien być on o zabarwieniu „narodowym”. Istnieje sporo uwag dotyczących bezkrytycznego przyjmowania w całości jednego z regulaminów danego państwa – członka NATO. Są z kolei opinie, że dla sił wydzielanych do struktur podstawą winna być „Doktryna taktyczna sił lądowych lub regulamin działań taktycznych Sił Lądowych ATP – 35(B)”, natomiast wojska pozostające w kraju powinny korzystać z nowo opracowanego regulaminu. Wielu z respondentów przebywało w zachodnich uczelniach wojskowych, bądź uczestniczyło w ćwiczeniach prowadzonych przez poszczególne państwa, znajdujące się w NATO. Z obserwacji, jakie tam poczynili wynika, że w każdej armii funkcjonują własne regulaminy ale równolegle znajduje się cytowana również „Doktryna taktyczna...” Reasumując, zapotrzebowanie w wojskach lądowych na nowy regulamin jest bardzo duże. Treści w nim zawarte powinny ułatwić szybkie dostosowanie się do wymagań i standardów obowiązujących w NATO. Jednak równolegle głoszone są wypowiedzi i opinie aby znalazły się w tym wydawnictwie uogólnienia z dorobku naszych teoretyków wojskowych i z doświadczeń z praktyki szkoleniowej wojsk. Te treści będą wykorzystywane do przygotowania do działań taktycznych jednostek przewidywanych do użycia tylko w kraju.

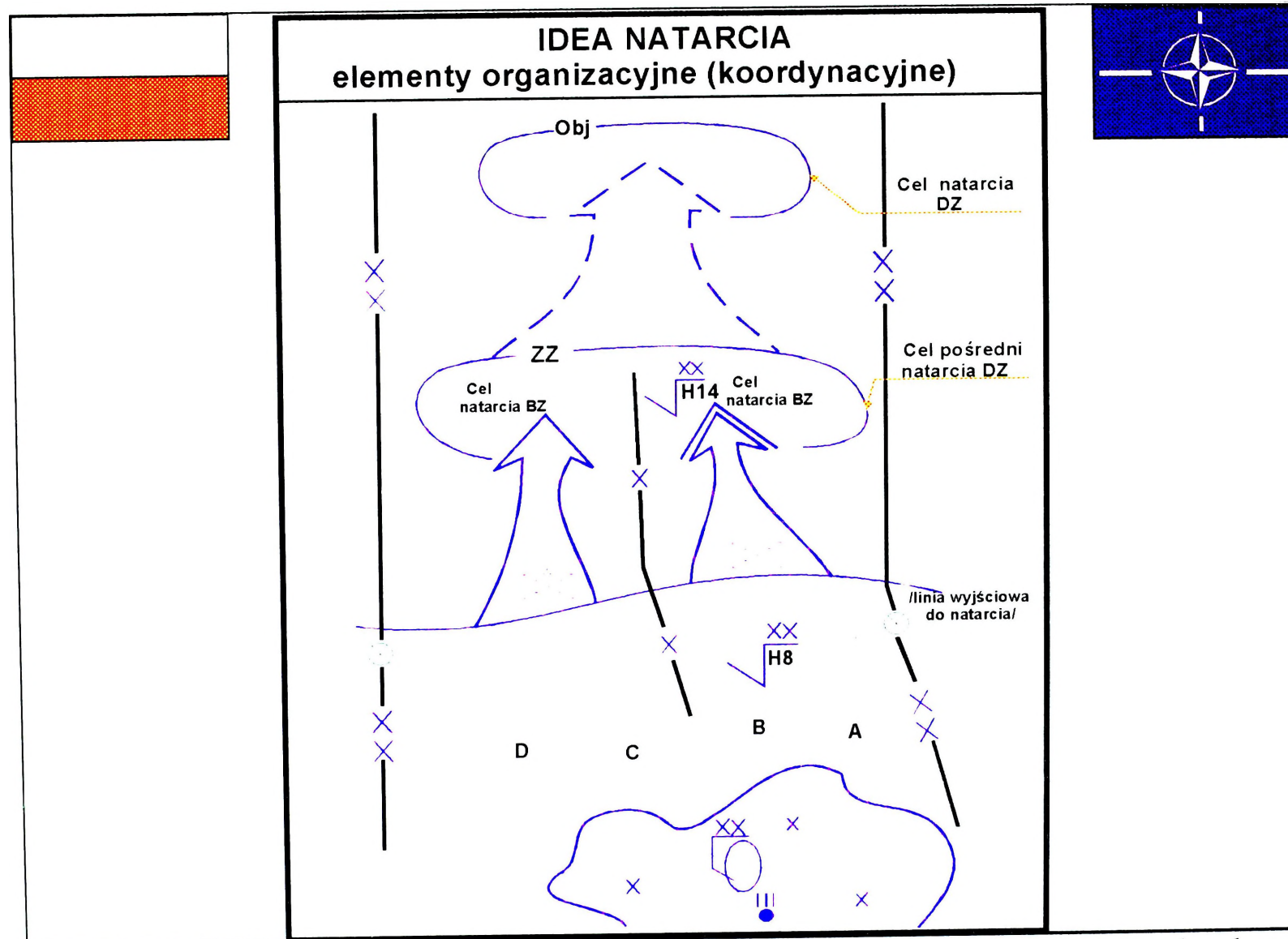
Ad. 2. Zaproponowany układ został oceniony jako kolejna wersja wcześniej publikowanych wydawnictw poruszających tę problematykę. Respondenci wnikliwie analizowali przedstawione im regulaminy zachodnie i oceniali propozycje dotyczące sposobu zredagowania zagadnień dotyczących natarcia w przyszłym naszym regulaminie. Porównując sposób przedstawienia zagadnień dotyczących działań zaczepnych w zachodnich regulaminach zgodnie twierdzili, że zawarte w tych wydawnictwach zasady mają bardzo często podobne brzmienie do zasad znajdujących się w nadal obowiązującym „Regulaminie działań taktycznych wojsk lądowych” z 1994 roku. Dostrzegali oczywiście różnice natury terminologicznej oraz kwestie typologii, klasyfikacji działań zaczepnych i wreszcie definiowania pojęć. Oczywiście, należy się utożsamiać z klasyfikacjami przedstawionymi w „Doktrynie taktycznej...ATP- 35(B), bo dokument ten stanowi wykładnię dla wszystkich sojuszników wojsk.

Częściowo nowym podejściem do podziału działań zaczepnych jest ich klasyfikacja na działania w głębi, w styczności oraz na działania tyłowe. Interpretacja i podział tych działań nie sprawiły respondentom trudności. Znając ich istotę, która w wielkim skrócie polega na jednoczesnym ich prowadzeniu w całym obszarze odpowiedzialności, trafnie formułowali potrzebę stosowania tego typu działań w wymiarze praktycznym (czyli w natarciu związku taktycznego). Głównym kryterium wywierającym wpływ na określenie potrzeb był cel działania i otrzymane zadanie. Respondenci celowo używali w wypowiedziach sformułowania „częściowo nowe podejście” w odniesieniu do podziału działań zaczepnych. Spotykali się oni bowiem wielokrotnie w swojej praktyce szkoleniowej z tego typu problemami. Dla każdego dowódcy było jasne, że podczas natarcia należało: chronić swoje elementy logistyczne, dbać o żywotność odwodów, ubezpieczać otwarte skrzydła, stosować manewr w celu wychodzenia na skrzydła i tyły obrony przeciwnika, wzbraniać przeciwnikowi zorganizowanego odchodzenia przez stosowanie pościgu, wysyłanie oddziałów wydzielonych i wysadzanie desantów.

Ad. 3. Perspektywiczny model natarcia na szczeblach taktycznych będzie rozwinięciem obecnie preferowanej koncepcji wysoce manewrowych działań powietrzno-lądowych. Przewidywać należy wzrost znaczenia informacji. W przyszłym natarciu powodzenie uzyska ten, kto uderzy w newralgiczne elementy ugrupowania przeciwnika, których wyeliminowanie zerwie więź jego systemu obrony. W pierwszej kolejności dojdzie więc do fizycznego zniszczenia dowództw, w następnej do obezwładnienia (zniszczenia) uzbrojenia – przede wszystkim sprzętu elektronicznego. W takiej sytuacji przeciwnik może stracić wolę walki i nie będzie konieczności fizycznego jego unicestwiania. Jednak do prowadzenia działań o takim scenariuszu potrzebne są środki o wysokiej precyzji rażenia, trafiające w przysłowiowy punkt. Broń inteligentna powinna znaleźć się na wyposażeniu pododdziałów wojsk zmechanizowanych i pancernych. W przyszłości podstawową jednostką bojową, która będzie w stanie samodzielnie prowadzić działania zaczepne, będzie batalion (zgrupowanie taktyczne). Pododdział ten winien cechować się wysoką autonomicznością i żywotnością. Jego wyposażenie i wyszkolenie powinno umożliwić mu prowadzenie natarcia w wymiarze powietrzno-lądowym.

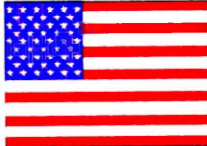
Przedstawiany przez respondentów hipotetyczny model działań wojsk na szczeblach taktycznych będzie odbiciem częściowo już realizowanych w praktyce tego typu działań przez szczeble operacyjne i strategiczne. Dobitnym przykładem takiego scenariusza były działania wojsk sojusznich w rejonie Zatoki Perskiej przeciwko Irakowi.

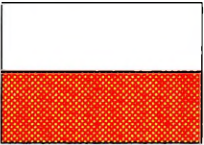
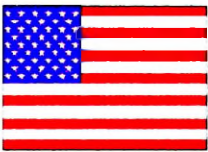
Opracował: płk W. Przedwojewski

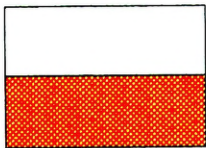
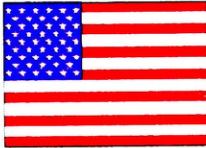
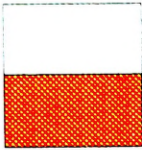

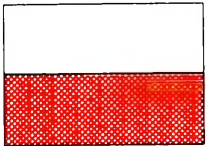
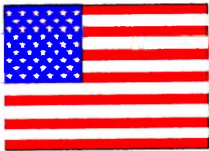
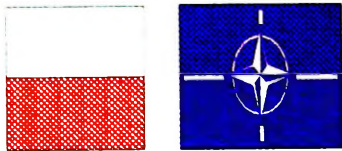
Źródło: ppłk dypl. Jan KALINOWSKI (opracowanie własne).

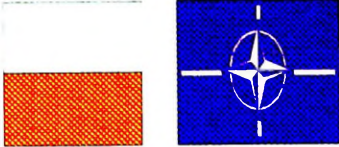
Układ rozdziału traktującego o natarciu w obowiązującym w RP regulaminie, ATP-35 (B), w regulaminach z USA i RFN oraz propozycja w projekcie.

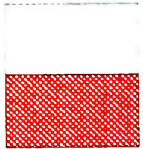
RP 	ATP-35 (B) 	USA 	RFN 	PROJEKT 	UWAGI
NATARCIE	DZIAŁANIA ZACZEPNE	PODSTAWOWE ZASADY NATARCIA	NATARCIE	NATARCIE	Tytuł rozdziału
• ZASADY OGÓLNE	• POSTANOWIENIA OGÓLNE	• CELE NATARCIA	• ZASADY OGÓLNE	• ZASADY OGÓLNE	Tytuł podrozdziału
	⇒zasady ogólne				
	⇒cel				
	⇒zasady i czynniki				
	⇒struktura operacyjna				

RP 	ATP-35 (B) 	USA 	RFN 	PROJEKT 	UWAGI
	⇒ rodzaje działań zaczepnych				
	⇒ formy manewru w natarciu				
		• CECHY NATARCIA			
		⇒ zaskoczenie			
		⇒ koncentracja			
		⇒ tempo			
		⇒ ruchliwość			
		⇒ śmiałość			
	• WOJSKA I ZADANIA		• SIŁY, ŚRODKI I ZADANIA	• UGRUPOWANIE WOJSK I ZADANIA	
	⇒ użycie rodzajów wojsk				

RP 	ATP-35 (B) 	USA 	RFN 	PROJEKT 	UWAGI
	⇒użycie sił zabezpieczenia bojowego				
	• ORGANIZA- CJA				
	⇒zasady ogólne				
	⇒przedsięwzięcia kierowania natarciem				
	• PLANOWA- NIE I PRZY- GOTOWANIE				
	⇒planowanie				
	⇒przygotowanie		• ZASADY PROWADZE- NIA OPERACJI ZACZEPNEJ		

RP 	ATP-35 (B) 	USA 	RFN 	PROJEKT 	UWAGI
• PROWADZENIE NATARCIA	• PROWADZENIE NATARCIA	• FAZY NATARCIA NA SZCZEBLU TAKTYCZNYM	ROZWINIĘCIE POWODZENIA*	• PROWADZENIE NATARCIA	*osobny rozdział w tym regulaminie
		⇒ Przygotowanie natarcia			
	⇒ rozpoczęcie natarcia	⇒ atak	• OKRĄŻENIE		
	⇒ prowadzenie natarcia	⇒ wykorzystanie powodzenia	• POŚCIG		
		⇒ pościg			
		• FORMY MANEWRU			
		⇒ oskrzydlenie			
		⇒ obejście			
		⇒ przenikanie			
		⇒ atak frontalny			

RP 	ATP-35 (B) 	USA 	RFN 	PROJEKT 	UWAGI
		• DZIAŁANIA W GĘBI, W BLISKIEJ STYCZNOŚCI I NA TYŁACH			
	• DOWODZENIE I KIEROWANIE	PLANOWANIE I PROWADZENIE NATARCIA*		• DOWODZENIE I ŁĄCZNOŚĆ	* osobny rozdział w tym regulaminie
	⇒ dowodzenie	• PLANOWANIE NATARCIA			
	⇒ kierowanie	• PRZYGOTOWANIE DO NATARCIA			
	⇒ łączność	• PROWADZENIE NATARCIA			

RP 	ATP-35 (B) 	USA 	RFN 	PROJEKT 	UWAGI
	• ZABEZPIECZENIE LOGISTYCZNE			• LOGISTYKA	
	⇒zasady ogólne				
	⇒względy szczególne				
			WPLYW WŁAŚCIWOŚCI TERENU NA PROWADZENIE NATARCIA*		*osobny rozdział w tym regulaminie
			• OBSZARY LEŚNE		
			• OBSZARY ZABUDOWANE		
			• TEREN GÓRZYSTY		
			• PRZESZKODY WODNE		
			• CIAŚNINY		

Opracował: plk W. Przedwojewski

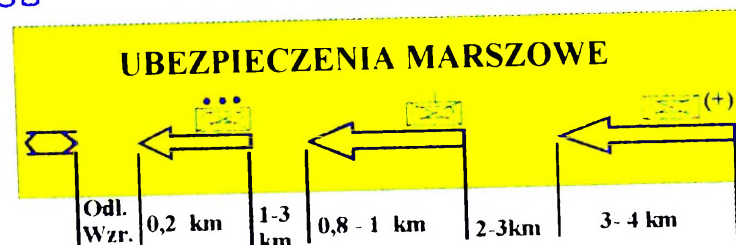
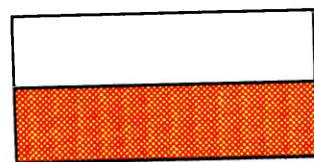
Porównanie podstawowych pojęć dotyczących działań zaczepnych na podstawie analizy Regulaminu działań taktycznych Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP oraz regulaminów wybranych państw NATO.

Pojęcia \ Źródło	Regulamin działań taktycznych Wojsk Ląd. (1)	Doktryna Taktyczna Sił Lądowych ATP-35(B) (2)	Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry (3)	Regulamin polowy armii Stanów Zjednoczonych. (4)
Punkt ciężkości (3).			To koncentrowanie wojsk i zmasowanie ognia, przydzielanie wojskom wąskich pasów działania, odpowiednie rozmieszczanie odwodów i pierwszeństwo w zaopatrywaniu sił wykonujących zasadnicze zadanie. Tworzony tam, gdzie występują słabe miejsca nieprzyjaciela lub tam gdzie teren stwarza dogodne warunki do szybkiego przeniesienia natarcia w głąb jego obrony.	
Fazy natarcia (3), (4).			1. Podejście i rozwinięcie. 2. Włamanie. 3. Walka w głębi	1. Przygotowanie. 2. Atak. 3. Wykorzystanie powdzenia. 4. Pościg.

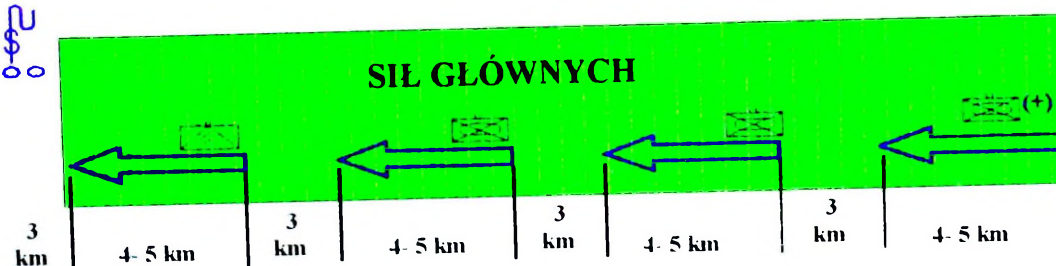
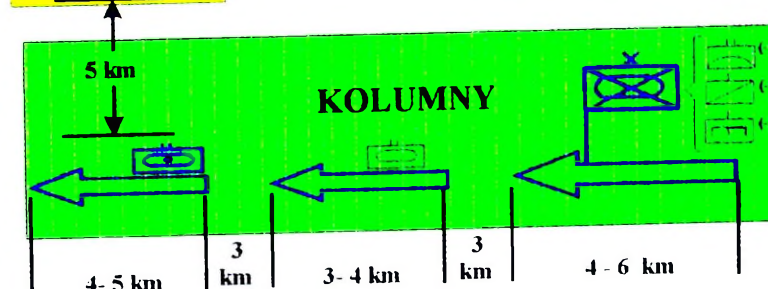
	1	2	3	4
Kierunki natarcia (3).			1. Uderzenie czołowe. 2. Natarcie w skrzydło. 3. Natarcie na tyły.	
Natarcie wstępne (3).			Stanowi przygotowanie do natarcia sił głównych, prowadzone w celu: -rozpoznania nieprzyjaciela; -zaskakującego opanowania terenu kluczowego; -uchwycenia przyczółków; -usunięcia przeszkód; -zniszczenia elementów dowodzenia; -przerwania ważnych połączeń.	
Formy manewru (4).				1. Oskrzydlenie. 2. Obejście. 3. Przenikanie. 4. Włamanie. 5. Atak frontalny.

Opracował: płk W. Przedwojewski

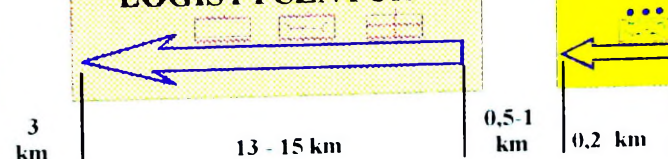
Ugrupowanie marszowe brygady

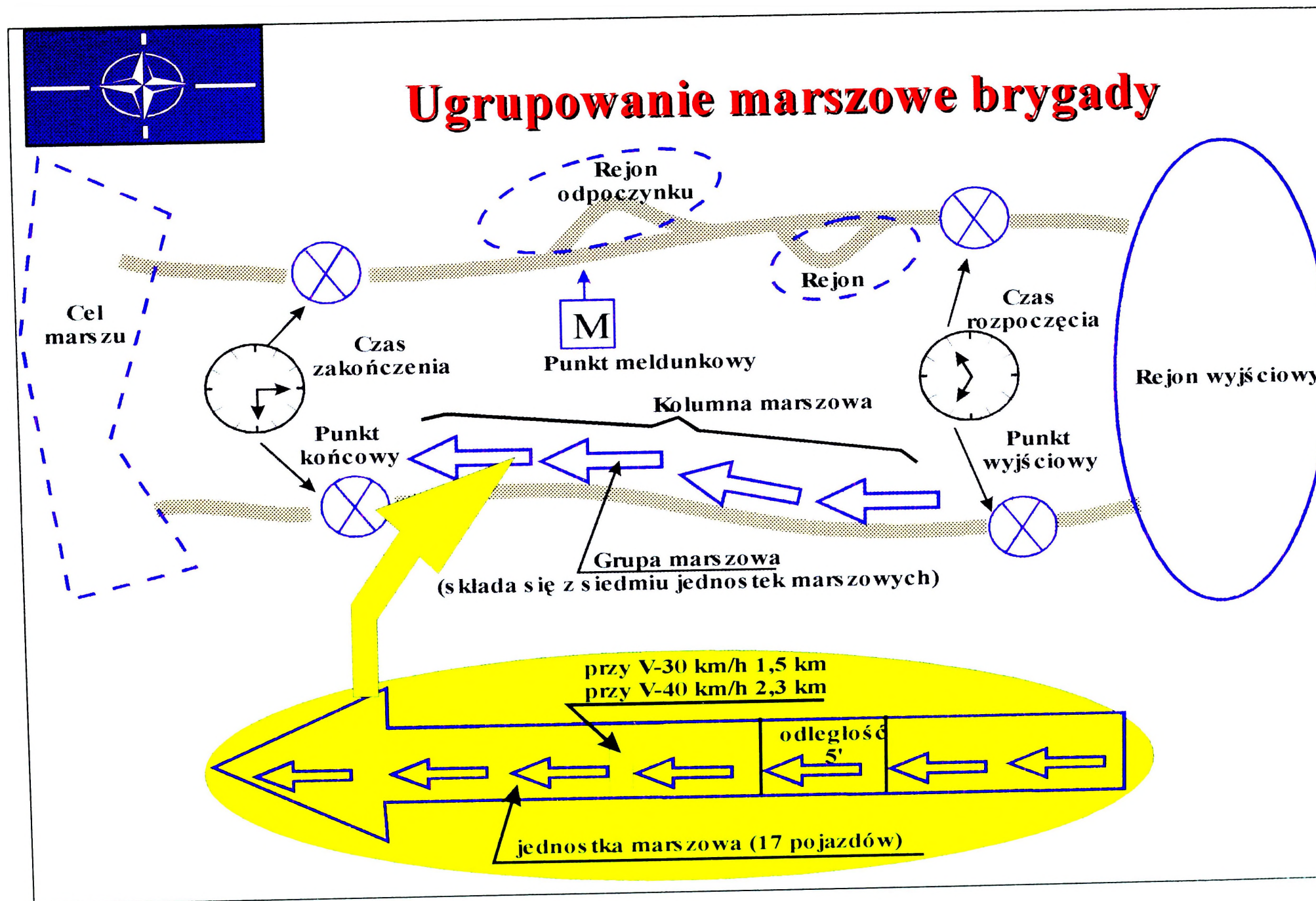

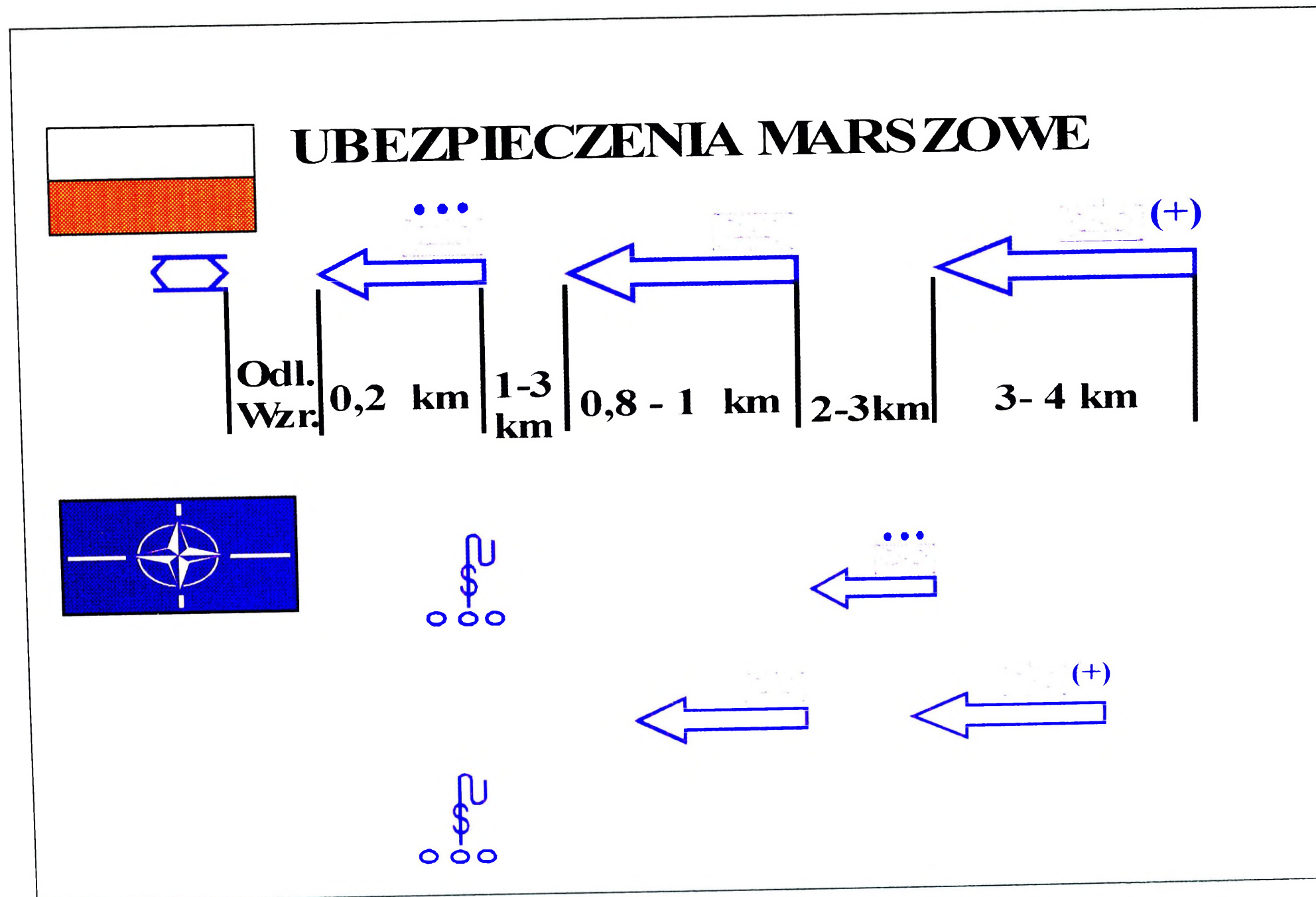
20 - 30 km

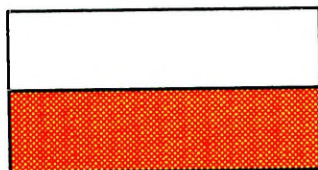
**KOLUMNY PODODDZ.
LOGISTYCZNYCH**

ELEMENTY UBEZPIECZENIA MARSZOWEGO

- **Drużyna patrolowa** - wysyłana przez patrol czołowy na odległość wzrokową;
- **Patrol czołowy** - wysyłany jest ze składu szpicy czołowej lub batalionu maszerującego w składzie sił głównych brygady na odległość 2-3 km;
- **Szpica czołowa** - organizowana jest w batalionie maszerującym na czele sił głównych brygady oraz działającego jako awangarda. Wysyła się ją na odległość 3-5 km od czoła sił głównych;
- **Awangarda** - organizowana jest ze składu brygady (ZT) w sile wzmocnionego batalionu, działa w odległości 20-30 km.

według ATP-35B

Ochrona.

Siła i skład elementu ochrony będzie różna, zależna od sytuacji. Może obejmować:

Obronę przed uderzeniami naziemnymi środkami pasywnymi i aktywnymi:

- patrole rozpoznawcze, poprzedzające i zamykające otwarte skrzydła;
- awangardę;
- ariergardę.

Obronę przed zagrożeniem z powietrza, środkami pasywnymi i aktywnymi, w tym dodatkową obronę przeciwlotniczą.

według HDv 100/100

- szpica czołowa;
- awangarda.

Zasady wykonywania marszów

